

fol. II

~~34~~
174 m/f

Kriminālā psiholoģija.

Doenta Lejina
lekciju konspekts.

34219
pelt

4. XII 1953
L. G.

343.977

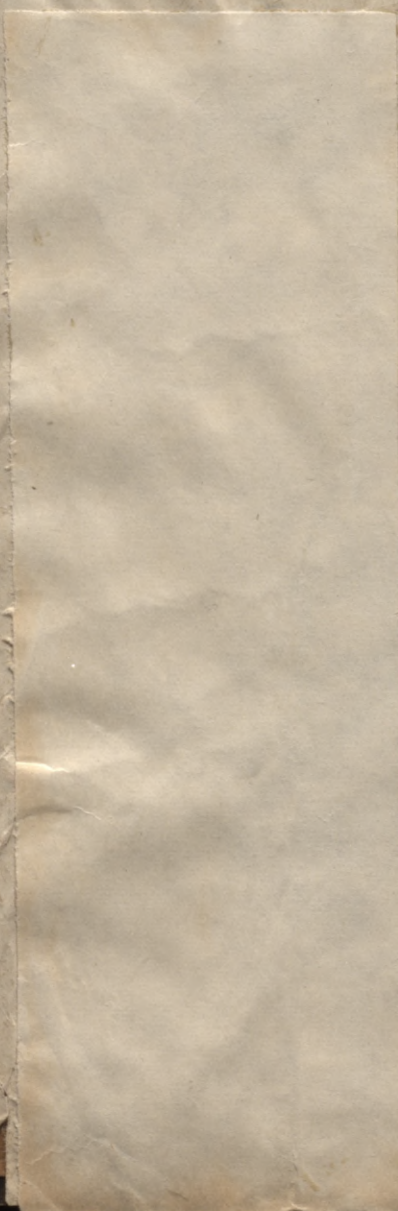
1953

0309056468

L. V. B.	
№	In. 129725

✓

28

Kriminālā psiholoģija praktiskā ziņā ir viens no svarīgākām, bet teoretiskā ziņā no grūtākām un vismaz iskoptām zīdītēm. Vīpās praktiskā nozīmē attiecas uz krimināltiesībām, vīpā ir krimināltiesību svarīgākā disciplīna, jo bez tās krimināltiesības apstātos savā attīstības gaitā, un tas uzdevums, kuru saņemam no krimināltiesībām, paliktu neizpildīts. Galvenais un svarīgākais jautājums, ar kuru strīdāšānu nodarbojas krimināltiesības, ir jautājums par **VAIŅOJAMĪBU**, un mēcība par to iepem krimināltiesību zinātnē galveno vietu. Ar šā paša jautājuma strīdāšānu nodarbojas kriminālpshiholoģija, šaur ko izskaidrojas pūdejšā lielā nozīmē. Ko nozīmā jūdzians vaiņojamība? Zem tā jāsaprot tās zinātnā personas, zināma indivīda psihiskā stāvoklis, kurā atradāmes un darbodāmes, šis indivīds tiek atzīts par tiesiski atbildīgu, tā tad vaiņojamība apzīmē jeb noteic vīpās tās personas, kuras var būt par nozieguma subjektiem un par soda objektiem, tās personas, kurām piemērojama, jeb uz kurām attiecināms soda likums.

Vaiņojamības jūdzians paredzēts zinātnes laukā tikai jaunākos laikos, bet ka vīpā ir dzīvojis cilvēku apzīpā jau sīrā senātnē, par to mums šieds zīpās bībele. Kad pūc Ņeans plūdiem bija iznīcināti visi dzīvnieki vīpās zemes, tad Dievs sacījis: "Es veīrs zemi nenolādešu cilvēka dūi, tapūc ka cilvēka sirdsprāts ir launs no mazā dienā. Šis uzskats jautājumā par cilvēka noziedzīgu darbību ir saprotāms un nozīmā tik daudz, ka gribas brīvība iztrūkst tur, kur cilvēks darbojas dzīts no vīpās piemītāšā jaunuma. Ir taisnība, mūs nezīnām noteikti, kas tas ir par jaunumu, kurā iznīcināšāms gribas brīvību, atvābina cilvēku no kriminālas atbildības, bet zinātnē mūrā mums jāmeels domāt, ka šis jaunums tam, kurā pūc mūsā tagadējiem ieskatiem, iznīcināšāms gribas brīvību ir par pamatu vīpās cilvēka noziegumiem. No pievestā cītejuma redzāms, ka bībele itkā attāišno cilvēku par vīpā noziedzīgīem darbiem un neuzskata to par atbildīgu tā jaunuma dūi, kurā tam piemīt no mazā dienā. Taisk lasām: "Tā. Kungs sacīja: Baugies, šodien es tev piedāvāju labu un jaunu, dzīvību un mēvi. Izvēlies sevī dzīvību, lai tu un tevs dzīvmā dzīvotu." No šīm vārdiem redzāms, ka seno ebreju likumdevejs, dodāms cilvēkam pašam iespūju izvāleties darbības veidu, ir bijis pārliecināts par savas tautas spēju saprātīgi izlietot vīpā dēvētās tiesības un mums top saprotāms, kadūi vīnā sauc pie atbildības par likuma pārkāpāšanu un noziegumiem. Tie, kas vadīšies no jauna, pelnīs mēvi, tie kas no laba - dzīvos. Ebreju tautā, bez šaubām, šā likuma izcāšanas laikā ir atvājusī uz augstas attīstības pācēpes. No vīpā sacītā redzāms, ka bībeles likumdevejs atzēst vaiņojamību jeb tiesisku atbildību tikai tādā gadījīnā, ja vaiņojamā ir zināms pācē un zīkumības cenzs. Sekojot tālākai cilvēces attīstības gaitai, mūs nevūrojām,

pažīmi mēs romiešu tiesībās nestrādām. Āri vidus laiku tiesībās mēs to nesrodām, lai gan to laiku baznīcas tiesībās redzam vietu, ierādītu nozieguma subjektīvam momentam. Tikai 18. g. s. beigās mēs novērojam pirmos noteiktos soļus, kādi tika sperti, lai tuvāki apzīmetu vaiņojamības jēdzienu un tos vispārīgos noteikumus un apstākļus, zem kādiem darbotamās zināma persona var tikt atzīta par vaiņojamu un saukta pie kriminālas atbildības. Kad pamazām sāka uzplaukt psihologija, antropologija un līdz ar to nāca tuvāk pazīstami tie mūsu psihiskās darbības procesi, kuri izteic cilvēka gribas darbību, kad tika atzīti cilvēka gribas sakars un atkarība no viņa iekšējiem procesiem un viņa ārējā sabiedriskiem apstākļiem, tad vairs nebija iespējams apmierināties ar pastāvīgiem uzskatiem par juridisku atbildību, kuri pamatojas tikai uz ārējā fakta un atzina arī bērnus un gara vājus par sodamiem. Pamazām sāk iesakņoties pārliecība, kā apspriežot jautājumu par apsūdzēto kriminālo atbildību mums gaidīvenā vērība jāpiegriež neviss noziedzīgas darbības LAUNO SEKU apspriešana un novērtēšanai, bet gan jautājuma noskaidrošanai, cik lielā mērā apsūdzētā darbība uzskatāma par BRĪVU DARBĪBU, viņa gribas REZULTATU.

Ko mēs saucam par brīvu darbību? Te mēs nonākam pie viena no visgrūtākajiem jautājumiem psiholoģijā, pie jautājuma par GRĪBAS BRĪVĪBU. Mēs pagaidām atzīmesim tikai to no visiem atzīto psiholoģisko patiesību, kā KATRA CILVEKA DARBĪBA RADA VIŅAM PIEMĪTOŠAS APZINAS UN GRĪBAS SPĒJAS. Tādēļ par vaiņojamu var tikt atzīts apsūdzētais tikai tajā gadījumā, ja viņa pretlikumīgā darbībā izteiktas šīs abas spējas, ja viņš savu darbību APZINĀJIES kā pretlikumīgu un to BRĪVI izvēlējis. TĒ šī uzskati jaunākos laikos likti par pamatu krimināltiesībām pie visām kultūras tautām. Pēc šiem uzskatiem sodam jābūt atkarīgam no vaiņojamības, pie kam pēdējā ir ekvivalenta neviss noziedzīgās darbības ļaunām sekām, bet gan brīvas gribas pretlikumīgam lēmumam izpildījumam. TĒ kā tad jautājumā par vaiņojamību smaguma punkts atrodās neviss objektīvā bet subjektīvā noziedzīgas darbības sastāvā.

Savelkot kopā sacīto, varam teikt, kā mūsu laikos, par krimināltiesību pamatu tiek atzīta personas PAŠNOTEIKŠANAS SPĒJA, kurai iztrūkstot nevar būt runa arī par vaiņojamību, tĒ tad šī pēdējā, kā mēs jau minējām atkarājas no apzinas un gribas spējām, bet arī citiem vārdiem sakot no saprašanas ( ) ( ) un brīvas izvēles, ja apsūdzētais pats savu pretlikumīgo darbību apzinājis un izdarījis to nepiespiests brīvi izvēlēdamies.

Gluži pretēji šim pēdējam gadījumam, bieži vien mēdz būt arī tādī gadījumi,

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines across the page.

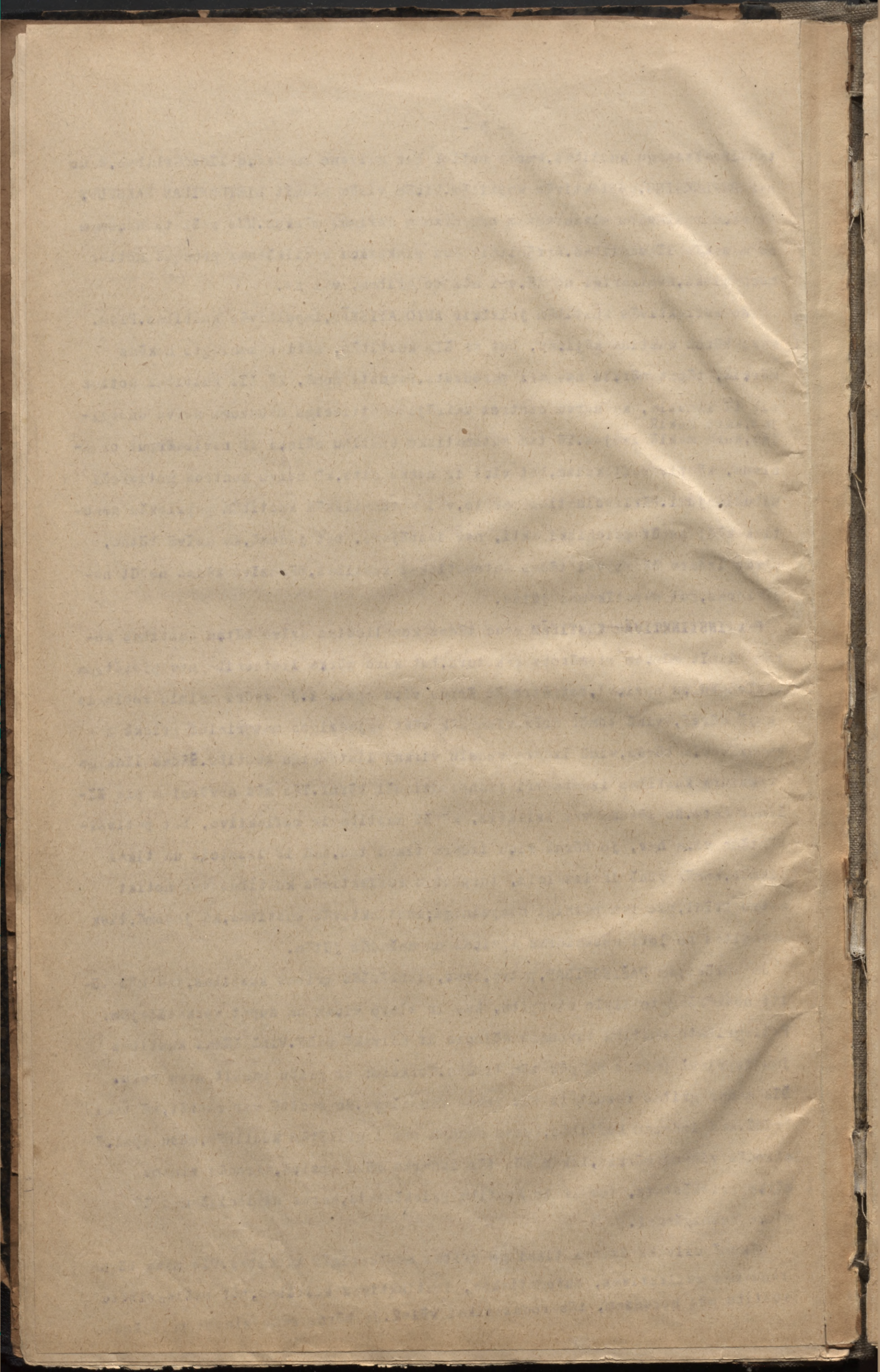
tas ir aizsargu kustības, kuras notiek bez galveno smadzeņu līdzdarbības, sauc par REFLEKSIEM, reflektīvām kustībām. Viņām visām piemīt LIETDERĪBAS RAKSTURS ar viņu palīdzību aizsniēdzam organismam derīgus mērķus. Mēs paši to nepemam ne mazākās līdzdalības. Aprādītais acu plakstāņu savilkšanas process notiek mehāniski, neatkarīgi no tā, vai mēs to gribam, vai ne.

No reflektīvām kustībām jāizšķir AUTOMATISKĀS, impulsīvās kustības. Piem. mazs bērns kustina kājīpas, bet ar šīm kustībām, netiek sasniegts nekāds mērķis, tāpat mērķis nav arī paredzēts. Parasti domā, kā šīs kustības notiek aiz tā iemesla, ka nervu centros sakrējies attiecīgs daudzums nervu enerģijas, kura meklējas, kura meklē izejas. Tā tad automatisko kustību cēloņi ir nevis aērpus organismā, kā pie refleksiem, bet viņi ir nekas cits, kā nervu centros notiekoši uzbudinājumi. Pārliedcināties par to, vai automatiskām kustībām priekšu nenotiek kādi nebūt psihiski akti, nav iespējams, bet jādome, ka dzīvā būtnē, pirms izdara šādas vai tādas automatiskas kustības, pārdzīvo kādas nebūt neskaīdras, bet nepatīkamas jūtas.

Par INSTINKTĪVĀM KUSTĪBĀM sauc tādas komplicētas dzīvo būtnu kustības kurām piemīt mērķam piemērots raksturs, bet kuru mērķa lietderība nav pietoma dzīvo būtnu apziņai, bet atrodās ārpus viņu apziņas. Ja zvērs dzimis zooloģis kājā dērzē, viņš tomēr drīz vien sāk vēkt vajadzīgos materiālus priekš sava dzīvokļa būves, viņš izdara veselu virkni lietderīgu kustību. Šādas līdzīga rakstura kustības izdara arī jaunpiedzimuši bērni. Tās mēs novērojam pie ēšanas akta. No sākuma var izliktis, kā šī kustība ir reflektīva, bet patiesībā tāda viņa nav, jo bērns viņu izdara tikai tad, kad ir izsalcis un tikai tikmēr, kamēr viņš ir izsalcis, turpretim reflektīvās kustības var notikt katru brīdi, pie tam pilnīgi neapziņīgi; instinktīvās kustības, ka jādome, tiek pavadītas no ļoti neskaīdras apziņas un dažādām jūtām.

Ja aplūkojam PAŠĪEGRĪBAS, patvaīgas, vienkāršās gribas kustības, tad mēs ūlīt noskāršam to lielo starpību, kas ir starp viņām un nupat apskatītajām. Pašīegribēto kustību tuvākais cēlonis ir cilvēkē pašē. Viņš šādas kustības jau iepriekš paredz un pēc tām tiecās. Teiksim: es gribu pacelt savu roku. Šīs manas gribas rezultāts būs rokas pacelšana. No sacītē var redzēt, kā tam brīdī, kad izdaram kustības, kuras saucam par iegribētām kustībām, mūsu apziņā atrodās zināms mērķis, iekam mēs tās izdaram mūsu apziņā, atrodās zināms mērķa priekšstats, tas ir to kustību priekšstats, kuras nepieciešamas šē mērķa sasniegšanai.

Sākmē cilvēks izdara tikai no gribas neatkarīgās kustības. Pie maza bērna redzamas reflektīvas, automatiskas, instinktīvas kustības, bet patīgribēto kustību mēs neredzam, tās rodas tikai vēlāk. Ja bērns redz zināmu priekšstatu

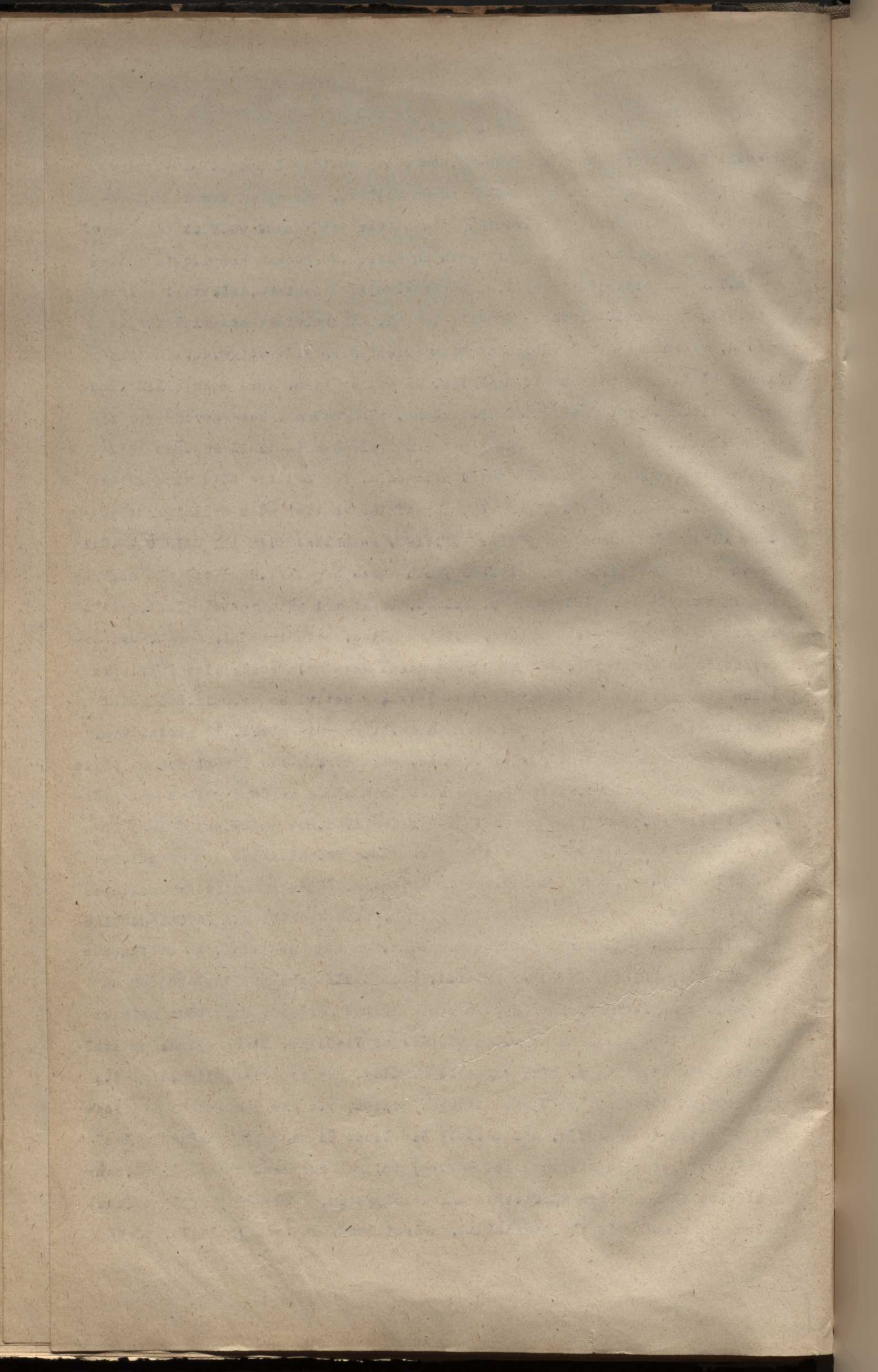

taud viņš automatiski izdaridams kustības var nejauši piedurties pie redzamā priekšmeta, pieņemam, kā bērnam tas ir patīkami. Ja tāds gadījums atkārtojās vairāk reizes, tad vēlāk bērns, atminoties patīkamas jūtas, izdara tās pašas kustības, kuras viņu noveda pie piekļūšanas pie priekšmeta. Tā tad ja automatiskām kustībām pievienojās zināmu kustību priekšstatu, tad rodas pašiegrībetas kustības. Kā mēs jau redzējam, GRIBAS PROCESS ir ļoti komplicēts psihisks akts un kā tās sastāv no atsevišķiem elementiem. Par šādiem elementiem uzskatāmi divi procesi, t.i. 1) DZIŅĀ un 2) VĒLĒŠANĀS.

Kad mēs runājam par gribu, tad to biežiniedomājās par tēdu aktu, kurš pilnīgi neatkarīgs no jūtam un priekšstatiem, bet, kā mēs jau redzējam, tad gribas procesā ietilpst kā priekšstatu, tā arī JŪTAS. Lai panāktu mērķi, vajag izdarīt zināmas kustības. Gribas sakars ar jūtam un kustībām ir visskaidrāks noņemams tajos psihiskos stāvokļos, kurus sauc par dziņām un vēlēšanām, un kuri pēc dažu psihologu domām ir ELEMENTĀRI GRIBAS PROCESI. Ja dzīve būtu pārdzīvo nepatīkamas jūtas un izrāda tieksmi no viņām atsvabināties, bet pat tam nespējās tēdu priekšmetu, kurš viņu varētu atsvabināt, tad šādu psihisku stāvokli sauc par DZIŅU. Tā, ja bērns cieš izsalkumu, bet nespēj atēsties priekšē pienu, kurš varētu apmierināt izsalkumu, tad šādu bērnu stāvokli var saukt par dziņi. Kad dziņai pievienojās tā priekšmeta priekšstats, kurš spēj segdēt prieku, atsvabināt no ciešanas, tad dziņa top par VĒLĒŠANOS. Ver būt dziņa uz šādienu, nonax sev priekšē nestādoties, kāds šādiens mūs varētu apmierināt, bet vēlēšanas var būt pēc zināma šādiens. Vēlēšanās var būt ļoti dažādas - smūket, dzert u.t.t. Vēlēšanai var piemist liels spēks, intensīvitāte īpaši tad, kad viņa ilgu laiku netiek apmierināta. Ja kādas nebūt vēlēšanas apmierināšana paliek par PARADUMU, tad tās stāvoklis, kas rodas apziņā, tiek saukts par KĀLSLĪBU, piem. kārību spēle un t.t. Kāslībai padota cilvēka dvēseles stāvokļa savēdība ir tā, kā viņš apziņā pastāvīgi redēs tie priekšstatu un tēli, kuri saistīti ar tās jeb citas kāslības apmierināšanu. Tā kārību spēlētāja arvien redz spēli priekšē stādāmieš, kura pate jau ka tās viņam segdā zināmu prieku. Vēlēšanās top par pilnīgu gribas aktu tai gadījumā, kad viņai pievienojās darbības sniedzošē to priekšmetu, kurš segdā zināmu apmierinājumu. Man gribas dzert un es atiepu savu roku pēc ūdens, tas būs vienkāršs gribas akts. Ar komplicētu iepazīšamies apskatot atsevišķas gribas akts momentus. Lai šos atsevišķos momentus sevī labāk noskaidrotu, gēmsim piemēru. Iedomasimies skolnieku, kurš iedams uz skolu satiek savu biedru. Pēdejois liek priekšē uz skolu neiet, bet pastaigāties.

Skolnieks apstājās un sāk pārdomāt. Domas par pastāvēšanu ir pievilcīgas, bet skolnieks domā arī par skolas neapmeklēšanu, par to ka vecāki dos rē-
jienu, turpretim skolā par kristanu atbildi var dabūt uzslavu. Viņš to pārdomā
šaubas, beidzot nospriež iet uz skolu un aiziet. Tas radzām komplikētu gribas
aktu. Tai psihiskajē stāvoklī, kura pārdomājais skolnieks, izšķirami vairāk
atsevišķi momenti. Galvenais moments ir tas, kā skolnieks nospriež iet uz
skolu, bet mums jāgriež vērību uz tiem psihiskiem stāvokļiem, kuri notiek
iepriekš šim momentam un to sagādā, kā arī uz tiem, kuri sekoja šim lūmu-
nam, t.i. mums jāņem vērē arī apspriedzēšana, pārdomāšana, kura noveda pie zi-
nāma lūmuma jeb apspriedzēšana un tāpat arī spriedzēšana izpildīšanas. Šos trīs
gribas procesus momentus mēs tuvāk aplūkosim, bet lai tie būtu mums labāk
saprotami, tad mums vēl iepriekš jāiepazīstas ar tiem mūsu divdesmit stāvok-
ļiem kuras mēs saucam par GIBAS MOTIVĪEM, PANUDINAJUMĪEM jeb DZINUMĪEM. Cil-
veku varam salīdzināt ar dzīvības pilnu dārzu pavasarī. Ka dārzā mēs novēro-
jam lielu dzīvību, dīkšanu un plaukšanu, tāpat arī mūsu apziņā dīkst, mostās
un kustas dažādi epzīgas saturi, visādas jūtas, uzbudinājumi, domas, kuri sa-
vienojās un krustojās, bet ne kuriem tikai maza daļa nonāk līdz istai grie-
beim starp kuriem tad savukārt mums jāizšķir motīvi un dzinuli. Aplūkojot
komplicētu gribas procesu, mēs atrodam darbības gala mērķi, Tā skolniekam,
kurš aizgāja uz skolu un nevis uz mežu, gala mērķis bij iabūgā vecāku rējie-
nam un iegūt uzslavu. Tā tad par mērķi saucam kādas nebūt darbības gala mēr-
ķa priekšstatu, kurš bija par cēloni šai darbībai. Bet patcēloni GIBAS DA-
BĪBAI var būt ne tikai šis darbības gala mērķa priekšstats, jeb motīvs, bet
arī dažādas jūtas, kuras saistītas ar motīviem. Šādas ar motīviem saistītas
jūtas, kuras ar par cēloni zināmi darbībai, tiek sauktas par PANUDINAJUMĪEM
jeb DZINULĪEM. Salīdzinot motīvus ar dzinuliem mums jāatzīst, ka svarīgākie
no viņiem ir GIBAS, DARBĪBAS DZINULI, viņi uzātkojami par tiešākajiem un
tuvākajiem notikumiem, caur kuriem rodas gribas darbība. Viņi mēdz noteikt
gribas darbības virzienu un viņas vispārojās īpašības. Starp dzinuliem izrū-
das tie par stipriem, kuri bagātāki ar gātam. Bez stipriem dzinuliem, t.i.
bez stipram jūtam nevar būt arī stipras gribas, pie kam zem gribas stiprāna
mēs saprotam to enerģiju, kas pārspēj šķēršļus. Šī enerģija parādas dažādā
veidā. Caur izturību stipra griba pārspēj to, kas izliekas nepārspējams, caur
pārtvēību tā nonāk pie mērķa. Vēju gribu turpretim, rakstare piepeša uzlies-
mošana un tikpar piepeša atslābšana, svārtišanās un saakalāšanās, tā kā

gribas akti viens otru apkaro un mazina paši savu spēku. Lai izsargātu no gribas vājības un izmantotu stipru gribu, tad arī vajadzīgas stipras jūtas un dzinuli, bet gribas darbība atkarojas ne-tik vien no dzinuliem, bet arī no motīviem. Jo gaišāk mēs atzīstam savas gribas mērķi, t.i. jo skaidrāka ir mūsu apziņa mūsu darbības galā mērķa priekšstats, jo vairāk mēs jūtamies skubināti pēc šā mērķa dzīties. Kā dzinulu intensitāte atkarojas no jūtu dziļuma un stuprīma, tā motīvi stāv sakarā ar sprāstā mērķa skaidru un pilnīgu apziņanos.

Tagad, kad esam iepazīnušies ar motīviem un dzinuliem, mums nebūs grūti atšķirt vienunu otru apspriešanu, pārdomu, gribas lēmumu jeb apspriedumu un spriedumu izpildīšanu. Apspriešanas momentā mūsu apziņā rodas un darbojās daudzi motīvi un dzinuli, ar vītiem vārdiem - mūsu apziņā notiek motīvu un dzinula cīņa. No mums aplūkotajā piemērā bij redzams divu motīvu cīņa, bet šai motīvu cīņai, šim apspriešanas momentam seko ātrgribas procesa moments, kad griba taisa lēmumu. Šai momentā beidzās motīvu cīņa, notiek viena motīva izvēle, un šis izvēles moments, kad griba taisa spriedumu, lēmumu ir tas svarīgākais moments visā gribas procesā. Bet ar lēmumu, jeb spriedumu gribas akts neizbeidzas, vēl ir vajadzīgs šo lēmumu izpildīt. Starp lēmumu un izpildīšanu ir ievērojama starpība, še ir bez šaubām divi atsevišķi momenti gribas procesā. Ja mēs rītā uzmostamies un redzam, ka ir laiks celties, tad mēs taisam lēmumu, nespriežam celties, bet katrs zin, ka pēc šī sprieduma nāk izpildīšana un starp šiem diviem momentiem ir zināma starpība. Pāreja no gribas lēmuma uz izpildīšanu ir dažreiz ļoti viegla, tā kā mēs viņas pat neapzināmies, bet pa lielākai daļai šī pāreja ir grūta un prasa piespriešanos. Aiz šā iemesla starp gribas akta pavēlošām jūtām, mēs arvien atrodam **PIESPRIEŠANAS JŪTAS.**

Pie sacītā par gribas motīviem un dzinuliem mums vēl jāpābrīst, sekošais. Mūsu apziņā pastāvīgi viņas gribas dažādi motīvi, lai radītu aizvien jaunus gribas procesus, pie kam vienas gribas process top par cēloni nākošam. Runājot par gribas cēloniem mēs nedrīkstam tos salīdzināt ar gribas motīviem. Motīvi itīkai maza daļiņa no gribu radošas un noteicošās lielās cēloņu virknes, bet tā kā motīvi stāv vistuvāk gribas darbībai, ir viņas tiešie un tuvākie noteiceji, tad viņi pelna sevišķu ievēribu. Gribas cēloņi stiepjas daudz tālāk atpakaļ. Priekš katra atsevišķa gribas akta tiešv uzrādami, jo viņi ir tie vispārējie noteikumi, zem kuriem rodas griba, tie meklējami visā iepriekšējā individualajā dzīvē un viņas attīstībā, audzināšanā, sabiedrībā un pārējos dzīves apstākļos. Celvekam nekad neizdosies izpētīt visu

9

bas cēloņu, bet mēs varam pietieši novērot gribas motīvus, t.i. tos nedaudz cēlonības lecekļus, kuri vistuvāk stāv gribas darbībai. Lai griba attīstītu, tad viņa jāvingrina, jānodarbina. Ja mēs bieži izdaram kādas no mums iegribētas kustības, tad ādu kustību bieži izdaram uz ieraduma pamata, arvien, top vieglāka un vieglāka. Katrs gribas akts ir pūrvācēt piespiešanās jūtas, grūtuma jūšana. Gribu vingrināt nozīme šo piespiešanos pārvarēt, padarīt nejutamu. Ko mēs no sākuma darām ar lielām grūtībām, to vēlāk izdaram ļoti viegli, bez piespiešanās. Lai pārvarētu grūtības, tad dažreiz noder stipru dzinību un motīvu palīgā ņemšana. Ja skolnieks neapņēms pie zināma priekšmeta sagatavošanas, tad par stipru dzinību var nodarīt vēlētājs neapbēdināt vecākus. Bet ko mež saukt par attīstību grūtību? Mēs zinām ka griba darbojās kā zem jūtu dzināja iespaida, tā arī zem prāta motīvu iespaida. Par vairāk attīstītu gribu saucam tādu, kura spēj nepadoties jūtu dzinul. iem, bet darbojās galvenā kārtā zem motīvu iespaida. Ja skolnieks savu iekrāto neudu, kura var izlietot kārumiem, ziedo savam nabagam līdzskolniekam, tad viņa darbība ir iespaidota vienīgi no prāta motīviem, kuriem piemīt tikumiska rakters. Šādu gribu attīstīt ir mūsu pienākums un mērķis un tas saniedzams ar mūsu gribas vingrināšanu un nodarbīšanu zināma virzienā.

Viena un tā paša procesa atkārtotāšanās atstāj mūsu psihikā zināmas pēdas, rada zināmu dispozīciju, iemēšanu. Šādi dispozīcijai ir pamats mūsu organismā. Ja tā caur ieradumu top tāds mērķis saistīts ar mūsu organismu, psihiku, ka mūsu gribas virziens top par noteiktu un zināmu mūsu līdzcilvēkiem, tad šādu mūsu psihikas iemēšanu ( ) mēs saucam par karakteri. Par cilvēku ar vien rubājam, ka viņam ir tāds jo tāds rakters, jo mēs varam daudz maz noteikt ko viņš darīs vienā vai otrā gadījumā, viņa darbības virzienu varam jau iepriekš paredzēt. Priekš raktera vis svarīgākais ir gribas pastāvība. Ja cilvēks savā darbībā iet vienu un to pašu zināmu virzienu, tad mēs rubājam, ka viņš ir ar karakteri, bet cilvēku, kurš savā darbībā svārstās, nespēj nakt pie lēmuma, skaitam par cilvēku bez raktera. Par tikumisku karakteri saucam tādu, kurš savā darbībā liekas vad ties no prātnieciskiem motīviem, t.i. zināmiem tikumības, etikas principiem, noteiktiem likumiem u. t. t.

GRIBAS BRĪVĪBA. Jautājums par gribas brīvību daudziem izliekās ļoti vienkārš, viņi uzstādāmi jautājumu, vai griba ir brīva, vēlēs dabūt uz to noteiktu atbildi, turpretim, šis jautājums ir, āti sarežģīts un komplicēts un atbildes uz viņu var dabūt ļoti sarežģītās sakarībās no tā, no kāda

redzes stāvokļa mēs uz viņu raugamies. Par gribas brīvību mēs varam runāt trijādē noīme: metafiziskā, psiholoģiskā un etiskā. Galvenā noīme šim jautājumam ir metafiziskā, kura pamatojas uz mūsu prāta slēdzieniem. Mēs redzam, ka visas fiziskās jeb dabas parādības notiek atkarībā no cēlonības. Katrai parādībai ir savs cēlonis, kuru savukārt rada viens otrs cēlonis. Tā apapriodzami mēs galu galā mūkam pie jūdziens par pirmcēloni, kurš ir par pamatu un vienīgo cēloni visām parādībām, kādas no mums pasistamas pasaulē. Bet ja visas parādības atkarajās no pirmcēloņa, tad arī cilvēka darbība atkarajās no tā. Pūdejā gadījumā cilvēka darbu nav īstenība nekāda viņa darbība, bet ja tā - tad cilvēks nav atbildīgs par saviem darbiem, par tiem ir atbildīgs pirmcēlonis. Bet ja mēs turpretim pieņemsim, ka cilvēku gribas darbība atšķirās no dabas parādībām caur to, ka neatkarajās ne no kādiem cēloņiem cēlonības, tad mums jūdēk pie slēdziena, kā cilvēka griba pate no sevis sāk cēlonības virzienu. Ja cilvēka darbība ir izpūmums no visām citām parādībām tad cilvēks ir atbildīgs par saviem darbiem. Taisni šādu gribas brīvību t.i. ja griba notiek no sīk noteikta cēloņa, bet ir pate sava cēlonis, aizstāv metafiziskā gribas brīvības piekritēji, kurusēdē par indeterministiem, un kuriem pretim stāv deterministi, pūc kuru mācības griba tikpat atkarīgs no cēlonības, ka visas citas parādības. Pieņemot, ka pate griba nav noteikta, indeterministi mēģina gribas darbību izskaidrot divējādē ziņā. Pūc viens uzskata cilvēka griba ir agentiska, jeb Darbiniska, kas pate ir bez cēlonības un stāv ārpus tās, bet darbījās pūc īmanitates, kadēl, katra darbība iztek no viņa pašas. Galvenais šo uzskatu aizstāvis ir ŠOPENHAUERS, kurš apgalvo ka darbība sako būtībai, bet būtība nav nekāda otrs, ka pate griba, kura ir bez cēloņa. Pūc otra virziens indeterministiskā uzskata kata atsevišķas gribas akts, kā tās ir nenoteikta un bez cēlonības. Katra atsevišķa gribas darbība ir absolūti jauns elements īstenībā, kas caur agrāko nekājo un ārjo noteikumu gaitu nekādē ziņā nav īrstējots. Tā gribas darbība stāv nevien ārpus cēlonības, bet arī ārpus katras likumības. Tā neatlaidība, ar kādu indeterministi turas pie saviem ieskatiem, zināmē mūšē izskaidrojās ar etiskiem un reliģiozistiskiem ieskatiem. Pūc indeterministu domām metafiziskā, absolūtā, transcendentā gribas brīvība vajadzīgs, lai cilvēkam uzliktu morālistisku un tiesisku atbildību par viņu darbiem. Atmetot gribas absolūti brīvību, cilvēks pūc viņa domām mēs jautavabins arī no atbildības par saviem darbiem. Bet ta ka mēs turpūk redzēsīm, tad morālistiska darbība var labi izskaidrot arī bez indeterministu absolūtas gribas brīvības. Tagad lūkosīm gribas būtību.

dibu par viņu darbiem, tad - ka nupat redzejam, pēc indeterministu domām ir jāatzīst - absolūta gribas brīvība, jāpierāda, ka griba var darboties pati no
vis. Bet ta ka gribas darbībai par cēloni ir motīvi un dzināji - ka mēs to red
jam, tad indeterministiem vajadzēja pierādīt, ka griba var darboties bez moti
viem, bet to patiesība nav iespējama pierādīt. Ja indeterministu apgalvojums
būtu pareizs, tad mēs nespūtu pierādīt jeb kāpēc noteikt cilvēku darbību,
bet vienā otrā gadījumā tas mums ir iespējams. Tas pierāda, ka cilvēka darbī
ir padota zināmā likumībai, viņa pastāvīgi spējot ar tiem jo citiem cēloni
Tāki patiesības šķaidi pastāvībai, zināmas darbības atkarības atkarībai no
cēloņa. mums iespējams pierādīt, ka darīs viens jeb otrs cilvēka zināmā radīj
nā, bet neskatoties uz to, ka cilvēka darbība padota cēlonībai, no otras puse
mums jāatzīst, ka cilvēka griba var būt brīva, tāpēc ka viņa lēmumi var būt br
vi. Kad cilvēks spriežas, brīvu momentu no visiem momentiem izvēlas vienu,
tad viņš katrreiz apzinās, ka no visiem motīviem var izvēlēties kaut kuru
viņu apzinās ka šī izvēle ir brīva. Tāpat ir pie zināmas gribas lēmumu izpildī
šanas - mēs katru reizi esam pārliecināti, ka mēs varam arī citādi darīt, c
tādi rīkoties. Šai mūsu iespējāsēkot kaut kuram gribas motīvam ir mēģināms un
atrodams mūsu gribas brīvās lēmums, mūsu gribas brīvība. Dažreiz gan domā ka
par mūsu darbības cēloni esot jāuzskata ne mūsu griba, bet viss tas, kas šo
gribu rada, bet ta vēriba jāgrieš uz to, ka cilvēka griba un darbība ir atkar
rajās no ārējiem apstākļiem, tomēr gribas darbībai notiekot cilvēka vienmēr ap
zinās, ka viņš pats, viņa personība ir par cēloni notiekošai darbībai. Ta tad
par brīvu gribu, skatoties no psiholoģiskā redzes stāvokļa mēs zinām šādu
gribu, kurā savas lēmums izdara brīvi t.i. apzinoties savas spēju arī citādi,
apzinaoties savu "es" cēlonību. Tāda brīva griba pilda tikai daļiņu, ne bi
siem, pie tam vienam lielākā, otram - mazākā mērā. Par pilnīgu mūsu brīvu
cilvēku mēs skaitam tikai šādu, kurā savs darbības neparedzētais faktiā, kārti
būs, jūtu dzinuliem u.t.t., bet lietas vedities tikai no aprēta motīviem, pie
tam apzinoties savu personību. Tādu cilvēku mēs turam par atbildīgu par viņu
darbiem un tā tad arī brīvu etiskā un juridiskā ziņā. Bet no kādiem apstākļiem
ir atkarīgi šī etiskā, tikumiskā, juridiskā brīvība? Par pirmo tikumiskā
brīvības nozīkumu ir jāuzskatā zināma tikumiska parules uzskata aprūpa, ka
no katra cilvēka prasē diezgan lielu legūto zinību apmēru, prāta attīstību un
spriešanas spēju. Tā kā visu šo spēšību irūst laotiem, vājprātīgiem un arī
maziem bērniem, tad saprotams, nevar būt runa par viņu tikumisku un tiesisku
atbildību, vispārīgi g. emot, personas ar vāju prāta attīstību ir atzīstamas pa
nospējīgam atbildēt par saviem darbiem, viņas ir tikumiski nepieskaitamas.

Neapmierinātī jautājumā par gribas brīvību mēs tomēr varam palikt neapmierinātī jautājumā par gribas brīvību, mēs varam jautāties par to, ka uzskatām atzīt par precīzām - indetermināta, vai determināta. Lai šai jautājumā ienesti vairāk skaidrības vajag iepazīties ar psihologa VUNDTA domām. Pēc V. domāšanas determināta galvenā kļūda ir tā, ka runājot par kauzālīti jeb cēlonību kā vieni tā otri saprot ar tā vārdi šķērs, mehānisko, jeb dabas cēlonību, bet Vundta atzīst arī iekšējo, garīgo psihisko cēlonību. Kā mehāniskā, tā arī psihiskā cēlonība padoša kātra saviem īpašiem likumiem. Viens no galveniem mehāniskās cēlonības likumiem ir cēlonis un ekvivalence, līdzsvars. Ja mēs mehāniskās kauzālītes virkāt pazīstam vienu locekli, tad varam noteikt arī iepriekšējos un viņas sākojošos locekļus. Ja spēks mums zināms, tad jau droši vien varam noteikt, cik lielu darbu tas padarīs. Psihiskā darbē mehāniskai ekvivalence nav pierādājama, pierādām ka skāpes o.e.g. izsauca kātas par sevi jūtas x.y.z. sāpētās kātas rada navis jūtu sumu, bet iespēdu, kas lielāka par atsevišķu jūtu sumu un oaur savu kvalitāti t.i. īpašībām pilnāi atšķiras no jūtas. No tā redzams, ka spēks notiek navis pakāpētiski psihiskā enerģijas augšanē, bet arī viņas kvalitatīvā pārvērtēšana. Ja dabā spēka a darbu uz priekšu, bet spēka b kārto viņa kustību tad iznākums būtu a - m. Apziņē, turpretim, var būt pavisam citāda rezultāta. Taikais, ka notivs a skubina mūs uz darbu un notivs b mūs kārtē atur no darbības. No viņa spēka arziņē naviņāka viss rezultāts, kā m top veidātie oaur n, bet radītais pavisam jauns spēka situācija, kur viens notivs kārto otru var dot kā rezultātu div un tālākrtīgu a vai n. Viss tas rāda, ka mehāniskās cēlonības ekvivalences likums nav atbilstošs ar psihisko cēlonību. Tā ir viens no galveniem iemesliem, kāpēc mēs garīgo darbu nevaram matemātiski aprēķināt un noteikt uz priekšu bet vislabāk pārdijām tikai paredzēt viņa vispārīgu virzienu. Psihisku procesu iepriekšējāpārdijēšanu kārtē novien tas apstāklis, ka psihiskā darbība vairāk sārtēta nekā mehāniskā, bet viņa ar pavisam citāde, padoša īpašiem cēlonības likumiem. Šāpārdijēšanu iepriekš noteikt gribas darbību indetermināti iztulko kā cēlonības trūkumu. Determināti pazīst tikai mehānisko cēlonību un oaur viņa pārdijēšana izskaidrot kā fizisko tā arī garīgo cilvēka darbību. Tie noskaidro cilvēka spēka spēkā pārdijēšanu un garīgo gribas cēlonību. Pretināti varētu viegli baidīt cilvēku, ja tie atzītu starpību starp mehānisko un psihisko kauzālīti tad viņi arī būtu pārdijēti, ka bez cēlonības nokas nenotiek pasaulē. Kā fizisks process padoša mehāniskai cēlonībai, tā iekšējā spēka darbība norisināsa pēc psihiskās cēlonības likumiem. Tādā apn. bij izvērojām psiholo-

ga Vundta uzskati par gribas brīvību.

Mēs vēl drusku pakavēsimies pie tādiem jēdzieniem kā "es" individuāli un "personības" t.i. šos jēdzienus mēs apskatīsim attiecībā uz veselu norīcētu cilvēku. Caur apziņu cilvēks nāk pie izšķirības par ārējo un iekšējo pasauli. To apziņas spēju, caur kuru cilvēks atzīst pats sevi, mēs apzīmējam par pašapziņu. Cilvēks apzinās nevien kaut ko vispārīgi, bet viņš zin arī to, ka viņš zin. Viņš domā nevien par dažādām lietām, bet arī par savām domām, var nostādīt tās par pētīšanas priekšmetu, noteikt domu likumus, uzrādīt to kļūdas un vispārīgi prātot par viņu robežām. Cilvēka pašapziņa padota nemitīgām pārmaiņām. Lai izdomājamies tikai starpību starp tās pašas cilvēka domām un jūtām bērniībā, jaunie priekš, bēdās, darbās, spēlēs - nepaļiet nevienas dienas, stundas, pat minūtes kur daudzkārt negrozītos cilvēka pašapziņas saturs un tomēr dažādos momentos cilvēks atzīst, ka viņš ir tas pats, un ka viss tās dažādība, ko viņš izjutis izdomājis un gribojis, ir viņa pašas jūtas, domas un viņa pašas gribas, neskatoties uz visām pārmaiņām viņš vienmēr palicis tas pats. Šo pašapziņas vienību, uz kuras pamatojās cilvēku iekšējā dzīve un kur koncentrējas dažādie gribas procesi, izteic jautājums test. Kad mēs lietojam vārdu test tad zem tā tiek saprasts kaut kas pilnīgi noteikts, pilnīgi atsevišķs no citām perceptētām lietām, mums ir priekšstats par test. Bet ka šis priekšstats rodas mūsu apziņā ir jāsaka ka viņa attīstība novērojama divās stadijās. Pārpriekšu mums rodas priekšstats par mūsu fizisko test un vēlāk pievienojās priekšstats par mūsu garīgo test. Pārpriekšu bērns domā par sevi domā tikai par savu miesu, ķermeni, kuru viņš sev priekšā atdala lūdzīgi ar citiem priekšmetiem un tikai caur piedzīvojumiem viņš mācās atšķirt savu ķermeni no citām lietām. Tas notiek apm. 3 gadi: ja bērns ar redzes orgānu palīdzību noglāc akmeni un savu roku tad viņa apziņā rodas divi redzes stāvokļi, divi iespaidi - akmens un roka. Starp šiem diviem redzes iespaidiem ir tā starpība, ka otrā iespaidē bez redzes sajūtām atrodama arī taustes sajūta. Tikai starpība dod iespēju atšķirt ārpusules priekšmetu no savām miesas daļām. Ja bērns ar taustes orgānu palīdzību pieskaras pie gaida un pie kādas virsmas, tad starpība ir tā, ka pirmā gadījumā bērns apziņā - viens, otrā - divas sajūtas. Kad bērns sāk aprēķināt attālumus no zemes, tad par izejas punktu ņem savu ķermeni un uz viņu ka uz centru attiecina priekšmetu atstatumu. Ja bērns izdara pašiegribūtas kustības tad viņš redz ka šo kustību cēlonis ir viņa ķermenis.

Visas nupat apskatītas sajūtas, apvienojamas vienā kopā, rada bērna apziņā priekšstatu par viņa ķermeni ka par kaut ko atsevišķu no citiem ārpusules

priekšmetiem. Bet ko jau minējam ar to vēl nebeidzēs priekšstats "es" attīstī-
ba. Pie viņa vēl pievienojās mūsu garīgā "es" priekšstats. Bet ko šis pēdējais
rodēs mūsu apziņā? Ir jādoms, ka viņš rodēs tai momentā, kad mūsu apziņā
nāk parādīties reproducētas sajūtas jeb priekšstati kuri skaidri rāda, ka mū-
ses ir kaut kas tāds, kas atšķiras no citiem priekšmetiem. Ja manā apziņā
ir priekšstats par mēju, kuru es reāloju mūnēsi atpakaļ, tad es skaidri redzu,
ka šis priekšstats atšķiras no majas. Mēja var bojāt iet, nodegt, bet viņas
priekšstats paliks manā apziņā: mēja paliek uz vietas, bet priekšstats par to
sako visam lietai. Tāda kārtē es novēroju, ka manā ir kaut kas tāds, kas atšķi-
rās no priekšmetiem t.i. mani priekšstati jeb TĒLI. TĒLĒK es novēroju, ka manā
ir jūtas un ka viņas ir kaut kas tāds, ko nevaru atrast starp Ērpaules lie-
tām. Mana griba ir par cēloni dažādām maigām un procentiem, kuri notiek Ēr-
paulē, pie kam es zinos, ka griba nav līdzīga materiāliem priekšmetiem.
Es nogiecu jūtas, gribas procesu un man izliekās, ka visi viņi atšķiras no
Ērpaules priekšmetiem, kāpēc tad es viņus visus apvienoju vienā atsevišķā
šķirā, kuru sauca par savu iekšējo pasauli. Šī iekšējā pasaule tā ir mans
"es", mana "es" saturs. Šī starpība starp fizisko un garīgo "es" ir saprotama
ari vienkāršiem cilvēkiem. JĀ mēs par kādu cilvēku sakām, ka viņš liels no au-
guma, skaists u.t.t., tad katrs saprot, ka iet runa par fizisku "es", bet ja
mēs teiksim, ka viņš ir gudrs, ar stipru gribu, katrs saprotīs ka iet runa par
garīgo "es".

Tiesā sakarā ar "es" atēv nosaukums jeb arī jēdziens individualitāte, kas
cēlies no latīņu vārda individualis - nedalāmais, nešķirams (individuum).
Par individualitāti mēs saucam pašapziņāmos "es" tai gadījumā, ja vēlamies
nosvērt pie pašapziņas vienieta, tās a vārdus un īpašības, kas citur nav sast-
pamas un kas katrā "es" nošķiras no pārējām viņas līdzīgām pašapziņām būtēm.
Individualitāte ir saprotama lielākai vai mazākai mērī katrā cilvēkā, viņa izte-
vā tas radošais spēks, kas būrnos noliek atkārtoties vienkāršai sumai no ve-
caku īpašībām, bet pēdējās pārvērš ka palielinot, ta arī pamazinot un radot ko
jaunu. Individualitāte ir dīgļa, kas ir lieta cilvēkā pie viņa dzimšanas, bet
tas aug un attīstās tikai vēlāk daļve pamot iespaidus no Ērības, Kātra indi-
vidualitāte unvarzāt ar kas jaunā, neatvairāms, neizteicams. Nošķ, irot to no
pasaulē visumā jeb mikrokozma, to apziņā par pasauli mazumā jeb mikrokozmosā.
Uz individualitāti raugamies ka uz būtni, kurai īpašas dāvenas un spējas, bet
ari savs uzdevums un mērķis. Ja cilvēks sāk atāt sav uzdevumu un spraut
mērķus, ja pats noteic par savu darbību noskatoties un Ērības...

atbildīga par savas dzīves iznākumiem, tad nonākam pie jēdziena par PERSONĪBU. Zem personības tē tad saprotam pašnoteicību individualitāti ar pašas vērtību un cienīšanu. Bieži notiek, kas personības un individualitātes jēdzieni pilnīgi saucās, bet vienmēr tas nenotiek. Stiprā individualitātē personība var būt vāji attīstīta. Vājprātīgā individualitātē katram durās coils, kamēr viņa personība ir kā iesnādušās, tepat dzērumā individualitātē ir izskatīta, bet personības vērtība pazeminājus. Individualitātes attīstība daudzreiz atkarājus no ārējiem apstākļiem, kurā cilvēks dzimis un darbojus, bet personības attīstība ir pašā cilvēkā iekšējās darbības pulkā un cipās iznākums. Par personības jēdzieni KANTS izsakas šādi "personība ir brīvība, neatkarīga no visas dabas mehānismā. Ta paceļ cilvēku pāri par viņa pašu kā dzīvi no nomansās pasaules un saista viņu pie tādas esamības kārtības, kuru tikai prāts var iedomāties, un kuru turklāt atstāj pašam sev visu nomansā pasauli. Personība nav tāda, kuru cilvēks saņemtu jau šūpi būdams, ta ir viņa pašdarbības rezultāts, no viņam uzticētā fiziskā un psihiskā materiāla. Personības darbībā cilvēks izpilda vienu no saviem dzīves cēlākiem uzdevumiem, Personībai pienākus cieņības nerāugoties un individualām daļācībām, tadēji ori morāle un valstī pastāvošā tiesiskā iekārta cenšās nodrošināt personības pienācīgo cieņību.

Šos jēdzienus, individualitātē "personība" var lietot pārsākus q. smot vārā radniecību, tomēr jāatzinā tas, kā personībai ir plašāka un daļācā nozīme un viņa aptver pašapziņas vienību un īpaību, kā ar pašnoteikšanu, pašdarbību, pašāpriešanu un pašatbildību. Tas būtu izsmā viss, kas sakāms par gribas psiholoģiju.

Pāriesim uz normālo cilvēkā APZINĀS PSICHOLOģIJU. Iesāksim ar vienkāršāko apziņas procesu, jeb elementu - SAJŪTU. Viņš parādās kā iekšējā uzbudinājums zem fiziskā kairējā iespēdā. Sajūts ir pirms un vienkāršācā atbilde uz ārējo iespēdā, un pirms un vienkāršācā ārējas pasaules zīmols, kas izteic tās raksturu un saturu. Pēc empiristu iekārtiem ārējā materiālā pasaulē pastāvo no nedalāmā daļācā, jeb atomiem, kurus mūsu apziņa neuztver, jeb nenogied. Visas pasaules dzīve coils, Es šiem atomem stājosies viensam pret otru zināmā attiecībā un ir atomu kustība. Tadēji mūsu pārpasaule atveras tikai kustības un caur kustībām, un mūsu nervu sistēmas uzdevums ir šīs kustības uzm, smot. Tā tad ārējie kairēji, ko uzskāta kā nervu kairēji, un sajūtu cēlopus nav nekas cits, kā daļācdu veidā kustības. Šis kairēji ierāina nervu galus, nervu viela iziet nā līdzsāvre un saceļ kustības, kas pāriet uz galvenā smadzenā un tur tiek sajuste t.i. mūs viņu apzināties. Tā tad var teikt, kā sajūts

ir ne ārpusaulas, ta arī organisku kustību apzināšanās. Mūsu sajūtas ir ļoti dažādas, tādēļ lai vienas varētu vieglāk novērst un pētīt tās mums ir jāšķiro. Mēs visas sajūtas vispirms ideālam dzīves lielā šķiras sakarā ar to, kādi kairējumi, iedarbības par cēloni. Kairējumi ir divas šķiras - ārējie un iekšējie, ārējie ir tie, kas atrodas ārpus mūsu ķermeņa, iekšējie - kas atrodas mūsu organismā. Pie tām sajūtām, kas rodas uz ārējo kairējumu pamata, pieder redzes, dzirdes, taustes, garšas, ošas, sajūtas, bet pie tām sajūtām, kuras rada iekšējie kairējumi pieder organiskās sajūtas, sāpju, bada sajūtas u.t.t. Termiskās sajūtas noteic siltuma un aukstuma; beidzot ir vēl motora jeb muskuļa sajūtas. To, uz kāda pamata mēs vienas sajūtas atšķiram no otrām, sauc par sajūtu īpašībām. Mūs atšķiram sarkanu no zaļas krāsas jo katrai no viņām ir sava īpašība. Tas, caur ko vienas un tās pašas šķiras sajūtas atšķiras viena no otras ir viņu intensivitāte jeb spēks. Piem. ja mūsu redzes orgānu kairina saules gaisma un elektriskās lampas gaisma, tad gaismas sajūta abos gadījumos būs vienāda, bet atšķirsies caur savu intensitāti, sajūta no elektriskās lampas būs plašāka. Saldam sajūtām pievienojās patīkamas, rūgtām, nepatīkamas jušanas, ar kurām pa laiku savienojās sajūtas. Šo sajūtu īpašību sauc par jūtu toni.

Tagad parādīsimies uz to, kam pieder izšķirošā loma pie dažādu sajūtu izcelšanās - jūte kļie, un kairējumiem, jeb arī kairinājuma uzpamējiem, t.i. nervu centriem. Ja kādreiz mēs nejauši iesitam sev par aci, tad izliekās it kā dzikstelītes izliektu no acīm, tādēļ tad rodas redzes sajūtas, kam par cēloni nav gaismas sajūta, bet sitiens, ārējais cēlonis. Ja turam galvu noliektu uz zemi un tad piepeši paceļam uz augšam tad mums gar acīm nozib gaisma, lai atstātos arī pilnīga tumsā. Šai gadījumā gaismas sajūta rodas bez kāda ārējā kairējuma caur piepešu asins rīkņošanas izmaiņu galvas smadzenēs. Visas šādas sajūtas, kuras rodas uz kādiem iekšējiem cēloņiem pamata, sauc par subjektīvām sajūtām. Pievestie fakti rāda, ka sajūtu noteic nervu centri, kas uzņem kairinājumu. Kad nervu centri ir slimi, vai kad viņos fizioloģiskie procesi norit nekārtīgi, bieži vien rodas sajūtas bez sevišķiem kairinājumiem. Šādas sajūtas ir neīstas, kas saslimušiem nedod mieru, kaut gan viņi pašī zina ka tām nav reāla pamata. Bet bieži vien nāk priekšā īstas halucinācijas, kad lielo smadzeņu darbība paralizētā tādā mērā, ka slimais nešaubas par halucināciju esamību. Pamatojoties uz šādām, ir saprotams kādēļ cilvēkam ar vājiem nervu centriem rodas sajūtas bez sevišķiem ārējiem kairinājumiem. Viņiem pašiem izliekās, turpretim, ka šādi kairējumi ir un tādēļ tie tās saņem, murgos par tiem. Ja cilvēks saslimis ar dzirdes centru, tad rodas dzirdes halucinācijas - tas dzird klusā

laukš dažiēdas skapas un saucienus, Ja mēs vienu un to pašu organu kairināsim ar dažādiem kairējiem - ar gaismu, elektrisko strāvi, zišanu, mēs katreiz izseuksim tikai redzes sajūtas, turpretim, ja viens un tas pats ārējais kairēklis uz dažādiem orgāniem, katreiz radīs zināmas šķiras sajūtas, Viegls sitiens par roku rada taustes sajūtu, par acīm redzes sajūtu u.t.t. Tad pats zinojās arī uz iekšējiem kairējiem. Ausim iekāstot dzirdam triksni, kurā nav u.t.t. Mēs nākam pie slūdziena, ka sajūtu šķirošanai par pamatu nebūt nenoder kairēkļu un viņu īpašības, bet nervu centri un nervu sistēmas perifērijas orgāni.

Uz ikdienišķu novērojumu pamata mēs zinām, ka starp tām paradībām, kur notiek mūsu apziņā un tām, kuras notiek mūsu orgāniskā ir kaut kāds savstarpējais sakars. Tā piem. kad mēs pārdzīvojam kānu jūtas, mēs nosarkstam u.t.t. psiholoģiskais nosarkšanas process atbilstībā no zināma psihiskā stāvokļa. Mēs atrodamies istabā ar saspiestu gaisu. Pūdejais padara elpošanu grūtu. Šānī gadījumā apgrūtināta elpošana ir par cēloni zināmam psihiskam stāvoklim cilvēka jūtām. Līdzīgos gadījumos mēdz teikt, ka mūsu dvesele, jeb psihikā dara iespaidu uz mūsu miesu un mūsu miesa jeb ķermenis dara savukārt iespaidu uz mūsu psihiku, Uz šeitā pamata mums jāatzīst, ka starp fizioloģiskiem un psihiskiem procesiem pastāv noteikts uz zināmiem likumiem dibināts sakars, kas nozīmā tik daudz, ka kad mūsu organismā notiek kādi nebūt fizioloģiski procesi, tai pašā brīdī mūsu apziņā, var būt jeb citādi psihiski procesi, jeb arī otrādi. (kas tas par sakaru to tuvāk neiztirzesim). Katra sajūta tik ocaur kairinājumu, bet mēs zinām dzīves, ka ne katra kairinājums rada sajūtu. Mēs visi valkājam drēbes, kurām ir zināms svars, bet mēs to nesajūtam. Mēs nesajūtam arī ja mums uz rokas puteklitis. Šīdsudz kairēkļu uz kurām mūsu sajūtas nemas neatbild, bet tiem kairēkļiem, uz kuriem atbild mūsu sajūtas vajag saāniegt zināmu augstumu un lielumu, Mazākais kairināšanas mērs, kas vajadzīgs lai radtos zināma sajūta, tiek saukts par kairināšanas jeb apziņas sliekšni. Priekš dažiem cilvēkiem, dažādām sajūtam cik stipras mēs varam padarīt dažādas sajūtas. Ja mēs cilvēka dzirdi kairināsim ar svānu, pūdejo arvien pastiprinot, tad atnāks brīdis, kad skapas sajūta būs tik stipra, ka akus vietā (piem. iz lielgabala šaujot) cilvēks sāks sajūst sāpes, pie kam iespējams, ka ausu plēves pārplīst. Tas brīdis, jeb moments, kad zināmas sajūtas specialā īpašība zūd, un viņas vietā radās sāpes, ir **SAJŪTA AUGSTAKAIS PUNKTS** jeb **PAKAPE**, jeb ka viņa sauc sajūtas virspunkts. No šeitā var redzēt, ka kairināšanas sliekšnis un sajūtas virspunkts ir tās robežas starp kārām grāzās stiprums. Katram cilvēkam priekš kātras sajūtas šķiras un katrreizējās

apstākļos ir savas robežas un šīm robežām sašaurinoties zūd daudz sajūtu, bet viņam paplašinoties rodas daudz jaunu sajūtu, kuras agrāk atradās zem kairināšanas sliekšņa un aiz virspunkta. No tā var saprast, ka daudziem cilvēkiem kuriem apziņas sliekšnis zemāks, bet sajūtu virspunkts augstāks, tiem pasaulē atverās daudz plašāka, jo viņi atrod pēdējā daudz vairāk sajūtu nekā pārējie. Lai gan sajūtas ir daudz un dažādas, tomēr mums jāatzīst, ka pilnīgi nedalītas kādas nebūt vienas šķiras sajūtas nemaz nav, jo katra zināma sajūta ir savienota ar citām. Tā skapu sajūtas saistās ar attālumu sajūtiem, garas sajūtas ar tausti sajūtam. Ja piemērs uzvilināsim uz mūles etiķi, tad mēs nevien sajūtas uz mūles etiķa garšu, bet etiķis vēl dedzina t.i. rada taustes sajūtu. Kad runājam par tītām jeb šķirtām sajūtām, tad stādamies viņas tikai priekšā, bet patiesībā tās nemaz atsevišķi nav atrodamas. Ja mēs pūtam sajūtu vienkāršību, tad to varam darīt līdz zināmai pakāpei, jo mēs nekad nevaram būt pilnīgi pārliecināti, vai mūsu priekšā patiesi ir nedalītas sajūtas. Katrā sajūtā tā jeb citādi saistīta ar citām sajūtām.

Priekšmeti, kuri dara uz mums savu iespaidu, katrreiz rada mūsu apziņā lielāku vai mazāku sajūtu kopojumu, jeb sajūt kopību. Akmens, kuru es turu savā rokā nav priekš manis nekas cits, kā atsevišķu sajūtu kopība-es radzu akmeņa izskatu, viņa krāsu, es sajūtu viņa smagumu, siltumu, elastīgumu u.t.t. Viens šis īpašības ir savienotas kopā kā kaut kas vesels. Katrreiz kad sajūtas sastāda, jeb rada mūsu apziņā zināmu vienību, jeb kopību, tādu procesu sauc par Percepciju, jeb Nogiedi, arī par Nojaušanu. Būsa sajūtu atsevišķas īpašības, bet šo īpašību kopību es varu tikai noglīt, jeb uztvert, Būsa precīzi ja mēs teiksim, ka mēs skapu sajūtam, bet krasu harmoniju noglīdam. Zināmā brīdī es sajūtu rietošas saules sarkano krāsu; pēc dažiem acumirkļiem saule noriet un nedara uz mani nekādu iespaidu. Neskatoties uz to, man apziņā ir tomēr dzīva sarkana krāsa. Pausē diena, paies dienas, bet neskatoties uz to, ka acumirkļīga kairinājuma nav, manā apziņā ir dzīva rietošas saules glezna. Tas process, pateicoties kuram mēs sajūtam, ko pat tad, kad nav ārējo kairinājumu. Kad rada mūsu sajūtas, tiek saukts par perprodukciju jeb Atmiņu. Zem vārda reprodukcija mēs saprotam to sajūtu atjaunošanos, kuras agrāk bijušas mūsu apziņā. Šis atjaunojošās sajūtas tiek sauktas par Tēliem, Priekšstāstiem un Ieju, bet tās spēja, pateicoties kurai mēs varam savas sajūtas atjaunot, tiek saukta par Atmiņu. Psihologijā mēdz izšķirt četrus momentus šai sajūtu atjaunošanas reprodukcijas procesā: 1) Sajūtu uzglabāšana, 2) sajūtu reprodukcija, 3) sajūtu pazīšana un Atšķiršana un 4) Sajūtu lokalizācija. *lokālizācija laimā*

Ko nozīmē sajūtu uzglabāšana un viņu reprodukcija, tas katram sajūtama, bet kad kāds tēls tiek reproducēts, tad mēs varam viņu pazīt, atskārt, mēs varam apzināties ka mēs to esam jau agrāk pārdzīvojuši. Ja mēs pie tam varam ne tikai teikt, kad īsti mēs to esam pārdzīvojuši, tad mums būs tas ko sauc par lokalizāciju laikā. Daži no šiem momentiem var neltikt gluži atsevišķi un neatkarīgi no citiem. Daži priekšstatī var tikt uzglabāti, bet nevar tikt reproducēti. Ja piem. mēs kādu jautasim, kas prot latīņu valodu - ka būs cilvēks, kas runā latīniski, tad var viegli vien gādāties, ka mums nevarēs ātri atbildēt, bet tas nebūt nenozīmē, ka viņa apziņā nav šis vārds, bet ja viņš dzirdēs "homo" tad viņš uzreiz teikts, ka tas nozīmē "cilvēks".

Zināms priekšstats ir uzglabājies, lai gan viņš netika reproducēts. Mēs būt arī tā, ka daļus priekšstatu es varam reproducēt, bet pie tam nekādā veidā nevaru viņus pazīt. Es varam apzināties kādu vārdu, bet pie tam nezināt ko tas nozīmē. Tāpat apskatīsim caur ko atšķirības reproducēti no pirmpriekšstatiem t.i. no tiem, kas ceļš tiesī no sajūtām, un kādos apstākļos un veidā rodas arī citiem vārdiem, apskatīsim caur ko atmiņas atšķiras no reprodukcijas, ja arī kāda starpība ir starp atmiņu, kad mēs priekšmetu redzam un to, atmiņā kad mēs viņu tikai domām atceramies. No pirmā acu uzmetiena izliekās it kā reproducēti tēli nebūtu tik gaiši un skaidri kā pirmie, bet šis domas nav galvenā atšķirības nozīme, jo bieži vien reproducētie tēli skaidrumā ziņā līdzinās reproducētiem tēliem un pat vēl pārsteidz pādejos. Daži par galveno atšķirības zīmi uzskata atkarību no mūsu gribas, jo ja piem. mēs pārsteidz pārņem negribu, tad mums gribot negribot jādzird stipri dīdīeni. Reproducētie tēli vairāk padoti mūsu gribai, jo mums izliekās, ka mes varam atcerēties un domāt par ko vien mēs gribam, tomēr katram būs pazīstams nomācošais idejas jeb reproducētie tēli, kas mums it kā ar vāru būs virsū. Tā tad nupat uzrādītā starpība starp perprodukciju un reprodukciju nebūt nav tik ievērojama un pat atēvīga, lai mēs to uzrādītu par galveno atšķirības zīmi. Tadēļ pamot reproducētos un perceptētos tēlus pašus par sevi, neatkarīgi no viņu savstarpējās sakara, mums grūti atreat ievērojamu starpību starp viņiem. Tomēr starpība ir un mums normalā atēvoklī labāk atēvirams reproducētos tēlus no īstas perceptācijas. Galu galā jāseka, ka perceptācija ir arvien šrejs cēlons, un perceptācija tēli rada darbību, kas no šrienes dara iespaidu uz mūsu nervu perifēri turpretim fiziologiskais atēvoklis, kas pveda reprodukcijas tēlus, tiek radta caur nervu centru uzbudināšanos. Līdz šim mēs redzējām, kā priekšstatī var atērtoties, var atēvaināties t.i. var tikt reproducēti. Mēs redzējam, ka

priekš tam, lai priekšstati varētu tikt reproducēti vajag lai viņi būtu uz-
 glabjušies. Ja nu mēs atzīstam, ka priekšstati uzglabojās, tad ceļš jautā-
 jums uz kāda pamata viņi atkārtojās, kopēc priekšstatus, kuri uzglabojās
 mūsu apziņā neapziņīgā veidā mēs sākam apzināties? Te var rasties divējāda
 atbilde - vai nu tie atjaundzies mūsu apziņā pašu no sevis, jeb arī viņi tiek
 atdzīvināti mūsu apziņā caur citu priekšstatu jeb sajūtu palīdzību. Pirmo gadā
 jumu novērojam pie sapņiem un halucinācijām, sapņos bieži vien nāk priekšā
 tādus lietus priekšstati, par kuriem iepriekšējā dienām nemaz neesam domājuši
 t.i., var domāt, ka sapņi rodās pašī no sevis un netiek radīti ne no kādiem
 citiem priekšstatiem. To pašu novērojam arī pie halucinācijām, jo halucinācijā
 ir priekšstati par tādām lietām kurās tamī brīdī nedara nekādu iespaidu, bet
 kurās, neskatoties uz to, izliekās par pilnīgi reālām. Būs halucinācija, ja
 kādam viņš apziņā radīsies slepkavas tēls tai brīdī, kad slepkavas iznābū
 nemaz nav. Šī iespējamība priekšstatiem un tūliem rāsties apziņā pašiem no
 sevis daudzām izliekās par nedibinātu un tamdēļ tiek apstrīdēta, Mums gan
 izliekās ka ir citi priekšstati, kuri izceļ, no pašī no sevis, bet var domāt
 ka viņi rodas pateicoties citu priekšstatu darbībai, Ja kāds sapņo par jūru,
 tad tas var rasties uz tā pamata, ka vūja šķēršana dara iespaidu uz gulšņāju
 dzirdi. Var domāt ka priekš tā. lai mūsu apziņā rāstīs vieni vai otri priekš-
 stati ir vajadzīgs uzbudinājums no ārienes. Mēs varam pieņemt ka citi priekš-
 stati izceļās uz augšu no mūsu apziņas dziļumiem tikai tad, ka viņi stāv sa-
 karē ar citiem priekšstatiem, kuri viņ, us izsauc un atdzīvina. Tas priekš-
 statu sakars uz kura pamata vieni priekšstati rada mūsu apziņā citus tiek
 saukta par priekšstatu asociāciju.

X

Tas fakts ka dažas mūsu domas stāv itkā ciešā sadraudzīgā sabiedrībā
 jeb asociācija, ir jau sen pazīstams, un jau no senātnes tiek izšķirti trīs
 asociācijas veidi. Tie ir : 1) Kopbūtības jeb sakars, 2) vienādības un
 3) pretešības jeb kontrasta asociācijas. Kopbūtības asociācijas izšķiram
 āka asociācijas vispirms, kad vienā un tai pašā laikā uzņemtie priekšstati
 atgādina viens otru, ka piem. mātīte atgādina ar vā, u savienoto augu dārzu un
 apkārtni. Runātāja balsis atgādina mūsu runātāju, puķes smaržu pašu puķi u. t. t.
 Tāleka priekšstati var reproducēties tākā kārtībā kāds tie tiks uzņemti.
 Domājot par zibeni nāk priekšā perkons, domājot par dārzu nāk prēta pēc
 kārtas kokā, krūmi celipi, vis kas tur atrodās. Uz šācītā pamata mēs varam
 te formulēt kopbūtības asociācijas likumu: 1) tās mūsu sajūtas un ties priekš-
 stati, kurus esam pārdzīvojuši vienā un tai pašā laikā, jeb arī tiesā vienas
 pēc otriem saistītas tik cieti vieni ar otriem, ka vūlēk vienam priekšstatam

radoties mūsu apziņē ierodās arī cits.

2) vienādības jeb līdzības asociācijas dibinās uz to, ka ir vienādi priekšmeti, vienādi var būt arī pēc formām un saturā, jeb arī pēc stāvokļa var atgādāt viens otru, kaut arī tie nebija vienā gadījumā, vienā laikā un kārtībā uztverti. Tā piem. gimmetne izsauc apziņē pašu personu, jēga Briesmīgā kaķu rakstura apraksts atgādina Neronu, latīņu vārds HOMO cilvēku u.t.t.

3) Pretīgums jeb kontrasts asociācijas dibinās uz pilnā vispārējā priekšstatu savstarpēja sakara. Tā piem. Lielas un gaišas tēpās atgādina šauru un smalcīgu būvi, cietums - beivību, bagātība - nabadzību u.t.t. Te j atzīme ka līdzības un kontrasta asociācijas stādama augstāk par kopības asociācijām, jo pirmajām ir intelektuāls raksturs, bet otrām mehāniska. U tā pamata arī jaunās skolas uzdevums piegriezt galveno vērību pret attīstībai un līdz ar to pretīguma un vienādības asociācijām, kas nevar noteikt mehāniski, bet kur smadzeņu darbību.

Vecā skola dibinājas vairāk uz kopības asociācijām un pieturejas priekšmetu iekalšanas. Piegriežot vērību asociācija fizioloģiskiem cēloņiem vēlreiz jānorād uz to, ka uzbudinājumi ne vienam nervu centra var pāriet uz otru. No mums pārdzīvotie iespāidi ierosinādami nervus un nervu centrus uz darbību atstāj viņos itjā zīmes, jonervu vielas daļinas pēc tam kad mēs nervu kairināšanu esam pārgrozījuši viņu iepriekšējo stāvokli, un tās pieņemšanas citu stāvokli - cenšās ko pēdejo stāvokli uzturēt. Uz tā pamata katrs uzbudinājums viegli tiek vadīts pa tiem pašiem ceļiem, pa kuriem ja viņš reiz gāja. Par asociāciju izejas punktu, ka jau redzējam noder paradības, kuras mēs zinām momentā pārdzīvojam. Bet kuras šīm paradībām rada asociācijas? Te jāatbild ka tas, kuras vairāk saista mūsu uzmanību un kuras tai doļ. ta sakot galīgāk un straujāk uzliesmo mūsu apziņē. Priekš uzmanības no svāra kairojās intensīvitāte, kas izsauc priekšstatu un ir priekšstatā pret acīmredzīgo apziņas stāvokli.

Pēc tam, kad esam apskatījuši jautājumu par priekšstatu reprodukcijas cēloni, rodas jautājums, kādi priekšstatā vieglāk reproducējas, jo galvenai priekšstatā, kas ir par cēloni reprodukcijai, asociējas ar daudz citiem. Uz to jāatbild, ka mūsu apziņē arvien rodas atmiņas par tuvāk stāvokliem, jeb arī tādiem iespāidiem, kas mūsu smadzeņu atstājuši dziļākas pēdas, tad vēl par tiem iespāidiem, kas stāv ciešākā sakarā ar citām tai momentā pē dzīvojām paradībām (priecīgā gara stāvokli mums nāk prātā jautri joki). Gar to

izskaidrojams ir tas, ja skolnieka gara stāvoklis stundās laikā citāds, nekā tas bija kad viņš gatavojās, tad viegli var notikt, ka viņš nekā neattīstās, ja arī nopietni gatavojas. Uz visa šeit pamata mēs varam attīstīt uz jautājumu, vai mūsu apziņā var rasties priekšstatu paši no sevis bez citu priekšstatu palīdzības, jeb nē? Tas jāstīd, ka ja viņi citos retos gadījumos arī rodas paši no sevis, tad pa lielākai daļai viņi priekšstatu rodas uz asociācijas pamata ar citiem priekšstatiem. Priekšstatu izcelšanās jeb rašanās mūsu apziņā notiek nievis haotiski, bet viņa padota zināmiem noteiktiem likumiem, kurus tad sauc par priekšstatu asociācijas likumiem.

ATMIŅA. Jau agrāk redzējām, ka no mums pārdzīvotie piedzīvojumi rada mūsu nervos pārmaiņu. Šo reiz uzņemto priekšstatu reproducēšanās jeb atvēršanās pūju sauc par atmiņu. Visas atmiņas saturu mēs varam iedalīt trīs galvenās grupās, kas pie katra atsevišķa cilvēka atšķiras savu raksturīgo zīmju un lāeluma ziņā. Pie pirmās grupas piešķirama visas tās dvēseles pārmaiņas, kas cēlušās no pašas agrās bērnības un atēv sakarā ar paš iegribtām kustībām. Mums gan izliekās ka visas šīs darbības notiktu bez atmiņas līdzdalības, bet nav jāizmirst, ka visas viņas sākumā ir bujušās apzinīgas, jo ja bērns nebūtu bijis atmiņā, tad viņš nekad nebūtu šīs kustības, tās sākot iemānījies, tās no rēpošanas līdz kājām iēšanai ir vairāk pakāpieni. Pāreja no vienas pakāpes uz otru, noteik ar atmiņas palīdzību. Šī ir tās a. Organiskā atmiņa. Pie otras grupas pieder visa tas, ko esam mantojuši prātē jūtu, domu un ierēšu sferā satiksmē ar cilvēkiem. Mēs rodēms sniegšana, pieklājības ievērošana pieder pie šīs atmiņas. Tas ir tās a. Automatiskā atmiņa. Pie trešās grupas pieder atmiņa, kas dod iespēju atcerēties dažādus faktus, zināšanas, sajūtas un darbības, Caur to cilvēks mēto uzskatus par savu pagātni un personu sakarā ar šrejiem apstākļiem un pašā piedzīvojumiem. Šo atmiņu sauc par Psihisku darbību. To jāatzīmē ka vispastāvīgākā ir organiskā darbība. (atmiņa), visnepastāvīgākā - psihiskā atmiņa, kura arī grūtāk darbojās.

Vieniem cilvēkiem uzturēms atmiņā labāk vienas, otriem, turpretim pavisam citas lietas. Tas atēv sakarā pa daļai ar cilvēka nodarbošanos; kas dzīvo vairāk nēk priekšē, tas vairāk iespēžēms atmiņā. Lielākais zviedru botāniķis bij ar nepārspējamu atmiņu stādu lietās, bet uzkrītoši nizmirstīgs valodās. Slavenais Anglis Veiters Skots voegli atmiņēms dzejoļus, teikas, baladas, bet skaitļos bija pavisam vājš. Var runāt par dažādiem atmiņas veidiem; skatoties pūv tās, kāds veids pēc pārveru, āudis tiek iedalīti četros tipos jeb šķiras 1) Vidus tips ļaudis ar vienēda mēra attīstības redzes, dzirdes un citu priekšstatu un tēlu atmiņu. Šis tips atmiņa ir tā, kas ir atmiņa.

Šis tips atmiņa ir tā, kas ir atmiņa. Šis tips atmiņa ir tā, kas ir atmiņa.

svu pazīpu izskatu, ko arī viņu balsi. 2) - kas vislabāk atcerās redzes tēlus, krāsas, formas u.t.t. Šie tipi vislabāk pazīpas atceras pēc viņu izskata, balsis maz krīt sverē. 3) Trešais ir dzirdes tips, kurš galveno vērību piegriež balsij. 4) Motoru kustību tips - kas visvieglāk atcerās priekšstatus kas saistīti ar dažādam kustībām. Kustības sajūtas, ko to jau redzējam, iepriekš ievērojama vietu ekoloģijā, pēdējie caur viņām mēro uzskatus par priekšmetiem, bet arī redzēgo dzīvā motora jūtam ievērojama loma, piemēram rakstīšanas, zīmēšanas, adīšanas un citos procesos. Šādai iedalīšanai ir par pamatu tas, ka arī no dažādiem priekšstatiem iepriekš cilvēka dzīvā galveno vietu, bet nav jādomā ka zināms tips cilvēki nemaz nevar atcerēties citu tipu priekšstatu. Katru no pieņemtiem tipiem varam iedalīt smalkāki, skatoties pēc katras personas individuālām atmiņas īpašībām. Tā piem. no redzes tipa personām dažas labi atcerās krāsas, citas formas; citi pazīst personas ļoti vāgļi, citi atcerās vietas u.t.t.

Iedomu spēja jeb fantāzija. Novērojot mūsu apziņā iedomības spēju jeb fantāziju, mēs izšķiram reprodutīvo un radošo. Ja es agrāk esmu pārdzīvojis kādu sajūtu un tagad viņu reproduceju, tad šai gadījumā tiks nodarbināta mana iedomas spēja. Es esmu redzējis jūru, es viņu reproduceju tādā veidā, kāds es viņu no gidu jeb percepciju, bet manā apziņā var būt arī tādā tēli, kādi nekad neesmu nogiedis. Katrs var iedomāties zelta ābolu. Zeltu esam redzējis, tā pat ābolu, bet zelta ābolu nekad. Ja nu tomēr to stādāmies priekšā tad tas ir mūsu radošas fantāzijas darbs. No šīs var noskārsta, ka starpība starp diviem minētiem iedomas spējam veidiem ir tā ka reproducējošā iedomas spēja reproducē sajūtas tādā veidā, kāda mēs viņas pārdzīvojam, bet radošā - pakārto pārdzīvojumu saturu.

Radošas fantāzijas raksturīga īpašība ir tā, ka viņas tēlos aizvien ir kaut kas jauns. Ar reproducējošās fantāzijas darbību esam pazīstami no iepriekšējām, jo viņa nekāda cita, ko mūsu priekšmetu, kuri ko mēs redzējam ir arvien tālāki par sajūtēm un spēkas skaidrības ziņā viņi nekāda neiznāca uz pēdējos, tas ir pie vesela cilvēka, kurā psihiskie procesi notiek normāli. Jau Aristotels saka, ka priekšstats ir pavajināta sajūta. Kas attiecās uz radošo fantāziju, tad te pašā uzbūves procesā jāizšķir divi šādi tipi: vispirms mēs varam atšķirt no priekšstatiem dažas viņu daļas, varam iedomāties priekšstatus ne parastos bet jaunus un neparastos apstākļus. Tā šķū stādāmies priekšā līdz ar vietu, uz kuras tas atrodās, bet šo vietas priekšstatu varam atšķirt nost un šķū varam iedomāties atēvam gaisā, ko pili arabiešu pasākā.

Otrkārt, pie priekšstatu varam pievienot jaunu priekšstatu - varam iedomāties cilvēku ar spārniem u.t.t. Treškārt - mēs varam pārkārtot un brīvi grupēt tos priekšstatus, kuri jau ir mūsu apziņā. Caur to zūd viņu savstarpējās attiecības un līdz ar to rodas jauni neskaidri tēli, kas piem. tekās, pasākās. Tā piem. sfinks seno egiptiešu fantāzijas auglis, tas ir lauva ar cilvēku galvu, kāda patiesībā nemaz nav. Ta tad ja mēs savas sajūtas pārstādam savā psihikā, tad to izdaram vai nu aršķirot no priekšstatiem dažas viņu daļas vai pievienojot jaunas, vai arī kombinejot un pārkārtojot jau apziņā esošos priekšstatus. Arvien mūds domāt, ka nadošs fantāzija piemīt tikai māksliniekiem, dzejniekiem u.t.t., bet patiesībā tas ta nav. Radīšanas process ir sastopams ka sastāv daļē visos mūsu psihiskos procesos. Parasti mēs fantāzijas darbību šķ, irojam un novērojam to atsevišķās darbības nozarēs. Tā mēs viņu u novērojam zinātn, u laukā, pie izgudrojumiem, atrodumiem u.t.t. Sevišķi pazīstama mums mākslinieciska fantāzija, kura no dzīves smeltos tēlus kārto un kopu, lai radītu zināmu jūtopu. Arī krīmi atsevišķās psiholoģijā neiztrūkst šis nadošs fantāzijas. No sacītā redzams, ka fantāzijas rīcība ir tikai formas t. i. fantāzijas tēlu uzbūve, kas zīnējās uz materialu, no kuras tie tiek būvēti, tad viņš nekādā ziņā nevar tēikt no jauna radīts. Par vispārīgākais cilvēks nespēj izdomāt jaunas krāsas, sajūtas, bet var tikai tās kombinēt jaunās kombinācijās. Par to kā priekšstati rodas mūsu apziņā, mēs jānosam sakidribā, mēs zinām ka ja mēs nogiedam, job uztveram kādu nebūt atsevišķu priekšmetu, tad mūsu apziņā rodas šā nog, ieduma priekšmeta priekšstats. Bet mūsu apziņā atrodās netikai tās priekšmeta priekšstats, kuru acumirkli nogiedam, bet arī citā līdzīgu priekšmetu priekšstati. Es apziņos un varu domāt ne tikai par šo gaidu, pie kura es patlaban sēdu un kuru es nogiedu : es varu domāt arī par daudz citiem gaidiem, vai par gaidiem vispārīgi. Tāds priekšstats kurš attiecās uz veselu šķ, iru, grupu līdzīgu priekšmetu tiek saukts psiholoģijā par vispārīgo priekšstatu jeb jēdzienu. Lai mums taptu skaidrāki tie psihiskie procesi, kuri norisinās mūsu psihikā, radot šos vispārīgos priekšstatus jeb jēdzienus, tad mums jāiepazīstās ar atsevišķiem procesiem, ko nedz saukt par analīzi, Sintēzi, Asimilāciju un Abstrakciju.

Analīze ir komplizēta priekšmetu sadalīšana, kura notiek pateicoties mūsu uzmanībai, caur kuras piegriešanu vienā jeb otrā priekšstata daļā, mēs priekšstatu, ko sauk analīzēsim. Ja gribēsim analizēt koku priekšstatu, kurš sastāv no tielas, krāsas, lieluma u.t.t. tad mums jāpiegriež uzmanība tikai šiem atsevišķiem priekšstatiem, šim koku priekšstata sastāvdaļām.

Zintezes jūdziens ir gluži pret tjs un tiek lietots tai pašā nozīmē, kā ķīmija. Ķīmijā atsevišķas vielu sastāvdaļas jeb elementus var apvienot, jeb sakopot un tā ā kārtā dabūt jaunu vielu. Līdzīgs process novērojams mūsu psihikā. Apvienojot atsevišķos vienkāršos priekšstatus, mēs radām jaunu komplicētu priekšstatu; tā apvienojot koka veicu, lielumu, krašu un citus vienas priekšstatu, mēs radām visparejo koka priekšstatu. Ja mēs no kādas nebūt sajūtu jeb priekšstatu grupas atšķiram kādu nebūt vienu atsevišķu sajūtu jeb priekšstatu, tad šādu procesu sauc par Abstrakciju.

Abstrakcijas procesā mēs domājam arvien par kādu nebūt vienu priekšstatu tai pašā laikā nedodamāmi par citiem ar viņu saistītiem priekšstatiem. Tā piem. mēs varām iedomāties ūdens dzidrumu, debess zilumu, neatkarīgi no citām viņu īpašībām. Tāda viena vai otra sajūta atšķiršana notiek, kā mēs redzējam ar uzmanības palīdzību.

Asimiliācija. Kā zināms, priekšstats uz līdzības asociācijas pamata var āzsaukt mūsu apziņā priekšstatu pie kam abi šie priekšstatu var saukt vienā, radotāmi vienu jaunu vispārīgu priekšstatu. Ja es piem. redzu dimantu dzidrumu, kurš uz asociācijas pamata reproducē manā apziņā ūdens dzidrumu, tad abi šie priekšstatu saukst vienā dzidruma priekšstatu. Šādu saukšanu sauc par asimilāciju. Katrā jūdzienā ietilpat varāk atsevišķu priekšstatu, šo priekšstatu vienādas daļas asimilējas, sakūstoz kopā, turpretim nevienādas atkarīt nost. Kas attiecās uz priekšstatu sastāvdaļām, tad te jāpiezīmē, ka vienādās sastāvdaļas ir arvien priekšmetu kopīgas īpašības, kuras vislielākāk nāk priekšā un tad šī jo biežāk atkārtojamās visdziļāk iespējamās mūsu atmiņā bet ne katru reizi vienādas priekšmetu īpašības pašās no sevis krīt acīs. Bieži vien pēc tā stipri jāmeklē un jāpūta, sevišķi zinātnu laukā. Tā botānikā vārdams materiālu priekšē hebarija, bija spiests meklēt pēc šādu kopīgām īpašībām, jo tās bieži vien nespecialistiem nav zināms. Apskatīsim procesus kuri rada spriedumu, nemsim piemērus. Ja es saku, šis cilvēks ir godīgs, tad es izsaku zināmu spriedumu, tā pat būs spriedums, ja teikšu "suns dzīvnieks". No šiem piem. redzams, ka spriedumā mēs vedam sakarē divus priekšstatu, mēs notādām viņus zināmā attiecībā vienu pret otru. Tādēļ tad mēs varām teikt, ka spriešanas procesā notiek divu priekšstatu apvienošana, pie kam viņi var būt ka atsevišķa priekšmetu priekšstatu, tā arī vesela priekšmetu šķirņu priekšstatu, t. i. spriedums var tikt apzīmēts, ka divu priekšstatu savienojums, jeb zintezes. To priekšstatu par kuru tiek kaut kas izteikts, sauc par logisko subjektu, otru - kas noteic vaj apzīmē pirmo - par logisko predikatu. Tomēr

Šis spriedums apzinājams nav vēl pilnīgs, viņa trūkst dažādu elementu. Vien no tiem elementiem ir pārliecība. Spriedumā pati galvenais ir apgalvojums, jo bez apgalvojuma nevarētu būt spriedums, bet lai mēs varētu ko nebūt apgalvot, tad mums vajaga būt pārliecinātiem par to, ka tas, ko mēs apgalvojam ir objektīvi reāls, reālā dzīvē atrodams, bet ne tikai mūsu apziņā. Ja es apgalvoju, ka tafele ir melna, tad tas nozīmē uz tās dabata, ka esmu pārliecināts ka šis priekšmets atrodas priekšmetā, kuru sauc par tafeli un kuram piešķirt melna krāsa. Ja manī tādā pārliecības nebūtu, tad es tās nevarētu izteikties. Pārliecība var būt dažāda. Ja mūsu pārliecība sasniedz augstāko pakāpi, tad spriedums, kuru mēs izsakam izliekās mums par prieku. Bet dažreiz šāda pārliecība ar kādu es izsaku spriedumu "a" - "b" ir tik pat stipra, kā tās pārliecība, kura nosaka, kā a nav b. Tādā gadījumā nevaru apgalvot ka a nav b un otrādi un atturošos no sprieduma. Ar vienādu pārliecību es ovari apgalvot ka a - b tapēc ka a nav b. Šāds stavoklis tiek saukts par šaubām. No šāda redzams ka pārliecība ir viens no galvenākajiem spriešanas akta termiņiem. Uz tās pamata tad mēs spriedumu varētu apzīmēt: spriedums ir tādā priekšmets savienojuma akta, ar kuru atēv sakarē mūsu pārliecības par to, ka apgalvojamais priekšstatu sakars ir objektīvi reāls. Spriedums arvien u skatams kā atbilde uz iepriekšēja jautājuma. Kad piegriežām uzmanību kādam priekšmetam, tad mūsu apziņā reproducējās vairāki viti ar šo priekšstatu asociēti priekšstati, no kuriem tad viens izraudzītais priekšstats paliek spriedumā par logisko predikatu. Tā tad varam tekt, ka logiskais subjekts satur sevī jautājumu, bet predikats atbildi. Caur šo ir saprotams, kadē, akcenta jeb balansāra vienmēr kfit uz sprieduma predikatu.

Lai varētu pāriet pie prāta procesiem, tad jāskatās vēl slēdziena. Ja mūsu apziņā atrodās divi vai vairāki spriedumi un mēs no šiem spriedumiem radām jaunu spriedumu, tad šāds prāta process tiek saukts par slēdzienam. Ja mums ir spriedums: visi cilvēki ir mirstīgi un es esmu cilvēks - tad no šiem diviem spriedumiem var taisīt slēdzienam. es esmu mirstīgs. Izšķir trīs slēdziena tipus: 1) indukcija t.i. slēdzienam kas iziet no atsevišķa uz vispārīgo jeb no atsevišķiem faktiem tad izved vispārīgus likumus. Tā no sprieduma zeits izplūšas no siltuma, dzelzs, koks izplūšas no siltuma, varam taisīt jaunu spriedumu: visi ķermeņi, i izplūšas no siltuma. Otrs slēdzienam tips - Dedukcija, a kura iztais iziet no vispārīgā uz atsevišķo, no zināma likuma uz atsevišķu faktam. Ja mums būtu šādi divi spriedumi: visi metali izplūšas no siltuma, un dzelzs ir metāls, tad no tiem var taisīt slēdzienam: dzelzs izplūšas no siltuma. Trešais slēdzienam tips iziet no zināma atsevišķa fakta arī uz atsevišķu

faktā arī uz atsevišķu faktu. Ja bērns sniegdamies pēc sveces ar uguni apdezināties, tad saprotams, ka viņš uz priekšu no tā izvairīsies, ka uguns de na. Šai gadījumā prāta slēdziens nevar tikt saukts par dedukciju, jo bērns taisidams slēdzienu neiziet no vispārīgā sprieduma, ka katra uguns dedzina: tāpat šis slēdziens nav indukcija, jo bērns pie sveces apdedzinājies tikai vienā gadījumā, no kura tad viņš, š taisa savu jauno slēdzienu no atsevišķā uz atsevišķo. (Apziņas jeb prāta psiholoģijas beigas).

Jūtu psiholoģija. Mēs savā dvēseles dzīvi varam apskatīt no trim redzētajiem, tapēc ka mēs sev vienmēr kaut ko priekšā atēdamies, domājam, bet arī vēlamies gribam un ko nebūt jūtam. Lai gan jūšanu mēs nekad nepārdzīvojam atsevišķi no sajūtas, priekšstatiem un vēlēšanām, un lai gan jūšanu raksturo atšķirības no sajūtam, priekšstatiem un vēlēšanām tomēr jūšanas pēc savas dabas nav vienādas ar sajūtām un vēlēšanām. Tā ciešanas un sāpes, kuras tiek radītas mūsos no pārāk stipras gaismas, vai no disharmoniskas skaņas, jeb no kāda nebūt cita nepatīkama gadījuma, atainēšanas, ir par visam sevišķs mūsu psihiskās dzīves veids, kurš atšķiras no visām sajūtām, kā tādām. Ir skaidri redzams, ka izteikt un izskaidrot ar vārdiem, ko nozīmē just, pie tam izskaidrot tādējādi, lai tāds kas pats nav jutis, varētu to saprast, nav iespējams. Ja būtu kas nav nekad pieredzējis un cietuse, tad tai nevarētu iestāties un viņš nekad to nedabūtu zināt. Pats jūšanas būtība slēpjās mūsu spējē just un apzināties. Šis fakts pakaidro itkā mēs esam tik bezspēcīgi izteikt savas jūtas vārdos un tapēc ar viņām esam tik notālu. Tagad mēs sapratīsim kāpēc katru jūšanu sauc galvenā kārtā par subjektīvu, t.i. uz subjekta attiecošom un kāpēc jūšanas nekad netiek ieskaitītas pie lietu un priekšmetu īpašībām. Ar jūšanu varam iepazīties vienīgi caur pašnovērošanu - Introspekciju.

Jūšanas vienmēr saistītas ar sajūtām, percepcijām, jeb ar priekšstatiem. Ja mani kāds apvaino, tad manī rodas ar ciešanām saistītas jūtas. Ja es pazemēju visus savu mantu, tad jūtu zināmas ciešanas. Tagad cēls jautājums - vai manas ciešanas abos minētos gadījumos ir vienādas jeb viņas atšķiras viena no otras. Uz to jāatbild ka starp viņām bez šaubām ir manama starpība un šī starpība atkarajās no tiem procesiem, kuri pievienojās minētām ciešanām. Kas es jūtas apvainots, tad šādām ciešanām pievienotes manas domas par manu "es", par manu pazemināšanu, par attiecībām pret citiem cilvēkiem: bet kad ciešu un jūtos nospiests dūļ mantas sādžības, tad ciešanām pievienojās domas par bagātību, asbagātību u.t.t. Tā tad mī što ciešanu daļādība atkarajās no tēdiem jeb citie noteiktiem elementiem.

Uz šo citā parādā mēs varam jūtas šādi apzināt: par jūtām saucam tādus ko

nepatīkamas jušanas, līdz ar tiem jeb citiem mūsu intelekta elementiem. Šai jautājumā par jūtām valda dažādas domas. Spāza, Leibnics, Volfs, pieskaita jušanas pie prāta procesiem, uzskatot viņas par nepilnīgu, neskaidru, nojaudu. Šopenhauers, Kušinskis un citie pievieno jušanas gribai. Pēc viņu domām jušanas ir divveidai piemītošo dzīvu apmierināšanas vai neapmierināšanās apziņa. Hegels uncīti apskata jušanas kā prāta zemāko pakāpi, t.i. atsevišķa apziņas stāvokli, iekšējo procesu jeb attiecību, harmonijas jeb disharmonijas nojaušanu. Neskatoties uz šo teoriju lielo stiprību, tomēr viņas visas atzīst, ka jūtu īpatnība apzīmē viņu līdzteci - patīkamās vai nepatīkamas jušanas. Bez tam mums jāatzīmē tas fakts, ka patīkamām jušanām piemīt dzīvības saturs, ciešanas nomāktas jušanas. Neapšaubāmi rāda, ka ja cilvēks pārdzīvo piekšu jūtas, tad viņa elpošana top stiprāka, sirds darbība palielinās, muskuļi izrada aktivitāti cilvēks priekšā izdara dažādas kustības, lec, dzied u.t.t. Cilvēkam, kurš pārdzīvo ciešanas, elpošana top vajāka un lēna, asins truki sašaurinās, sirds darbība top vāja, muskuļi izrada gardehyumu. Uz tē parāta daudzi psihologi domā, ka mīessī derīgie procesi saistīti ar patīkamām jušanām, bet ka tie turpretim ar ciešanām.

Ka patīkamo jušanu, tā arī ciešanu fizioloģiskais cēlonis ir nervu ^unerģijas patēriņš daudzums un veids. Mēs zinām, ka nervu ir nervu viela, vai noteikta enerģija, kurā darbojās līdz tam, kamēr tiek patērēta un atkal atjaunota. Patīkamas jušanas rodas mūsos tad, kad enerģijas patērēts tik daudz, cik spēj dot fizioloģiskie procesi, bet ciešanas rodas tad, kad enerģijas pārētam vairāk, nekā iegūstam. Te jāpiezīmē, ka lielāka enerģijas sakrišana bez patēriņa rada ciešanas.

Runājot par jūtām, jāsaka kāds vārds par jūtu intensīvitāti un nogurumu. Jūtu intensīvitāte lielā mērā atkarojās no kairējumiem, no gara stāvokļa. Kā sajūtas pēc ilgāka laika paliek vājākas un beidzot izsū, pie kam kairējuma darbība nemainās, tāpat arī vienādas jušanas vienādu laiku pastāvēt izsū. Nogurums parādās nevien priekšstatā, bet arī jūtu sferā un bieži vien dzirdam izteicienus, ka apnicis mīlēt, skaisties u.t.t. Jūtu nogurums pazīstams jau visos laikos. Caur jūtu nogurumu izskaidrojamas sekošas parādības: pēc ilgāki priekšiem uzņēmās skumjas, ja kāds ilgu laiku pones nīcīšanās, tad nīcīga vērība, kuru tam piegrieš, būs priekš viņš iepriecinoša. Tādas patē jūtu nogurums ir tāutu psihologija. Tē religiskās sajūtas vietē atējas akceptisms, personas apspiešanas vietē kaislīga cīņa pēc brīvības, baļu vietē neapaldamas pārdrošības u.t.t. Kas attiecēs uz jūtu produkciju un atpūtu, jāsaka, ka jūtu dzīvē arē sastopamas tādas patē auzmiršanas un reproducijas jeb atvedināšanas

paradības, ka pie sajūtam, vai priekšstatiem. Ja runājam par priekšstatu atmiņu, tad varam runāt par jūtu atmiņu. Uz jautājumu, vai varam reproducēt baļu jūtas, varam atbildēt, ka jā. Vispārīgi gremo varam reproducēt visas jūtas, kuras esam pārdzīvojuši. Priekš tam pastāv atmiņa. Atcerēdamies pārdzīvētās ciešanas, mēs tās it kā no jauns pārdzīvojam, pie kam redzama atceroties no tēdas darbības, kura mūsos rada miētas pārdzīvotās ciešanas. Bet ja mēs jautāsim, vai reproducētas jūtas pēc savas intensivitātes un pilnīguma var t iededzinātas tieši no mūsu pārdzīvotām jūtām, tad jāatbild, ka reproducētas no tieši pārdzīvotām vienmēr manai atceroties savas intensivitātes un skaidrības ziņā, vienmēr ir balākas par tieši pārdzīvotām jūtām. Ta gan jāņem vērā ka vienā reproducē labāk, otri sliktāk, jo reproducēšanas spēja atkarojas no katras personas individualitātes.

Lai būtu iespējams daudz maz pareizi izdarīt jūtu klasifikāciju, mums jāņem vērā tas, ka jau agrāk aizrādījām, ka jūtas lielā mērā atkarojas no t vai citiem mūsu intelekta elementiem, kuri jūtas pavairo. Mēs tad arī jūtu klasificēsim, raudzīdamies uz to, vai jūtu elementi ir vienkārši vai komplikoti. Uz šāda pamata klasificējot mēs jūtas varam iedalīt divās lielās šķirās. Pirmā šķira būs zemākās jūtas, jeb emocijas, kuras savienotas ar stipram miesas uzbudinājumiem, pie viņām pieder bailes, dusmas, mīlestība, priekšbēdas u.t.t. Otrā šķira ir augstākas, komplikotās jūtas jeb Emocijas, kuras savienotas ar vājākiem uzbudinājumiem, Pie viņām pieskaita reliģiskās, ētiskās un citas jūtas.

Pirmā kārtā apskatīsim pirmo jūtu šķiru, tos psiholoģiskos stāvokļus, kas sauc par afektiem, tādēļ ka tie spēlē lielu lomu kriminālā psiholoģijā. Par afektiem mēs saucam tos jūtu uzliesmojumus, kuriem pievienojās fizioloģiski un psiholoģisku procesu virkne, peikšķiradama tiek sevišķu raksturīgu nokrāsu, ar citiem vārdiem - afekti ir tādi mūsu psihiskie stāvokļi, kuros jūtu elementi nem pārsveru. Galvenā afekta savādība ir tā, ka viņa traucē mūsu spriešanas spēju. Kad mēs pārdzīvojam afektu, mūsu spriešanas spēja pazīnās. Zem dažu afektu ierpaide mūsu spriešanas spēju procesu top paatrināts, zem citu ierpaide tas norit lēnāk un nekārtīgi. Otra pazīme ir tā, ka afekti izteicās arī uz ārēni dažādos itelcienu veidos. Dusmu afekts izteikams ir šāda: cilvēks salīdies, sarauc uzacis, iepiestas acis, rokas sašņaugtas. Priekšpat ir afekts. Pārdzīvodams prieka jūtas, cilvēks smeijās, smaida, lūkās dzied u.t.t. Afekta atstāj ierpaidu uz organisma stāvokli vispārīgi. Šai ziņā Kants viņas daļa uzbudinošos jeb steniskos un noanīdākos tāb...

Nospiedošie fakti turpretim izrāda gluži otru izspadu, viņi darb ojas uz muslujiem tē, ka sirds pukstēšana paliek vājāka, asins trauki šaurēki. Pie uzbudinošiem efektiem piešķiata priekā, dusmas, reibuma u.t.t. Pie nospiedošiem skumjas, bailes, šaubas, brīnošanās u.t.t. Pats pat seviaprotams, ka visus faktus nevar uzskaitīt ar tē ismesā, ka priekš daidzu apzīmēšanas trūkst vēl attiecīgu nosaukumu.

No sacītē redzams, ka efekta ārējā izteiksmē pa lihdzādēlību iekšējie organi: asins trauki, sirds, plaušas, ar ko saistīta srikgājīgā nosarkšana. Tādē, efekta izteiksme slē, lielu lomu sirds darbības, tautas apziņā jūdzie ni jūtas un sirds ie nešķirami. No muskuļiem, kasem tuvāku dalību efekta izteiksmē, atzimejami tie, kas rada grumbas, pieres savilkšanu, smaidus u.t.t. Šādas gimju muskuļu kustības s uc par mimiku. Afakte izteiksmē darbojas arī rokas un kājas. Šo muskuļu kustības saucpār pantomīniem.

Tagad a saktisim turāk dažus atsevišķus efektus, kuri spēlē vislielāko lomu nevesela cilvēka psiholoģijā un lepeš svarīgu vietu krīmi alē psiholoģijā.

Bailes. Par tipiska zemāka jūtu piem. jārtziāšūbiles, kuras viņa augstākā pakāpē saucam par šausmām. Par bailēm vispārīgi sauc tēdu psihisku stāvokli, kura pardzīvo indivīds tādē brīdī, kad viņš sagaida ciešanas vi, āunumu. Bailēm rodoties apstājas visas indivīda kustības, un viņš ē cenšs iegemt tēdu stāvokli, kad dotu viņam iespēju aizstāvēties, pie tam viņa sirds darbība paštrinās, viņš nobēl, muskuļi sāk drebēt, dažu dziedzeru, piem. siekulu atdalījumu darbība mitejas, elpošana apstājas, ar vārdu sakot redzams organisma darbības stipru vājīnāšanos. Zināmu pieapīšanos var novērot tos organos, kuri tai brīdī saistīti ar uzmanību procesu, piem. acis. No sacītē noskārstem ka bailes stāv ciešā sakarā ar indivīda pašuzpurēšanos, jo bailēs viņš domā par savas dzīves uzturēšanu. Te jāpiezīmē ka bailes attīstās arī tajos indivīdos, kuri neved sabiedriskās dzīves t. i. ar pilnu tiesību bailes varam saukt par individualēm.

Kā otrs šo zemāko elementu, jūtu piemērs ir dusmas, līdz ar visām viņam tuvu stāvošām jūtām, kā atribība, ļaundarbību, ignumu u.t.t. Dusmas ceļās caur apvienīšanu un saistās ar dziņām sagēdēt otram indivīdam ciešanas. Dusmās mums jāizšķir 2 momenti: pirmais ceļās no apvainošanas, otrs attiecās uz dziņu radīt otram indivīdam ciešanas. Starp dusmām un bailēm ievērojams starpība. Bailes rada tikai ciešanas, bet dusmas rada arī patīkamas jūtas, kuras saistās ar dziņu sagēdēt otram indivīdam ciešanas. Arī baiju un dusmu ārējā izteiksmē ir zināms starpība, bailes ārvien nospieš organisma darbību,

un vājina muskuļu muskul, u enerģiju; dusmas turpretim uzbudina un līdz ar to paceļ muskuļu enerģiju, paštrina elpošanu, asins riņķošanu, caur ko tiek spēcīnāta smadzeņu darbība. no ka dusmās ceļas patīkamas jušanas. Tas pats sakam: par jūtām, kuras radniecīgas dusmām, kā atreibība, „āunprātība u.t.t. Atreibības jūtas saistītas ar patīkamām. par to jau izsakas pat Homers, tekstams ka atreibība sadaka par miegu. Caur to izskaidrojās tas apstāklis, ka šīs jūtas tiek stipri piekoptas pie zemāk kultūrelēm tautām. Priecīgu jušanu izcelšanās ir izskaidrojama caur to, ka atreibībai izdodoties mūsos rodas pārakums un spēka apziņa, kura savukārt rada patīkamas jušanas. Tas ir saprotams, ka katr dzīva būtne pratejas vairāk tam, kas viņai kārtē un viņu spraud, un ja nu viņa kad ir spraudēta, redz un apzinās savu pārakumu, tad bez šaubām, tada viņā prieka sajūtas.

Tagad vēl apskatīsimies pašapmierināšanās jeb spēka jūtas. Ja mēs domājam par sevi, savu "es", atrodam viņā kādas vērtīgas īpašības, tad šī mūsu "es" priekšstats rada mūsos patīkamas jušanas, bet kad mēs sevi atrodam kādas nebūt nevēlamas īpašības, tad šinī gadījumā domādami par savu "es" mēs pār dzīvojam nepatīkamas jušanas. Tā mums ir patīkami apzināties, ka esam gudri stipri u.t.t., bet apzināties savu nespēka, nevēlību, dažādu zinību trūkšanu ir ļoti nepatīkami. Aprīpa par kaut kādu mūsu "es" vērtīgu īpašību rada jūtas, kuras saucam par pašapmierināšanos, pretējās jūtas var saukt par pašneapmierināšanos. Arī šīs jūtas atēv sakarē ar pašuzturēšanos. Visu to, kas palīdz mūsu "es" uzturēšanai mēs uzskatam par vērtīgu, bet visu to, kas atēv jās ceļš mūsu "es" uzturēšanai, mēs uzskatam par sliktu. Runājot par pašapmierināšanos jūtām, mums jāatzīmē, ka biežs dažreiz izveršās par lepnuma jūtām, īpaši tad, kad sevi uzskatam kādē nebūt ziņā pārakus par citiem, tad atēvma ar paceltu galvu, izliktām krūtīm u.t.t. Lepnuma jūtām pratejas ir pazemības jūtas, kuras pastēv savu nespēka un nicības apziņē. Runājot pat individualām jūtām vēl jāpiemin uzslavas mīlestība. Mums nepietiek ar pašapmierināšanos vien, bet mēs tiecamies lai citi mūs slavē, un ja mūsu darbība netiek netiek no citiem atzīta, tad mēs ciešam, bet ja citi bieži uzslavē, tad mēs sajūtam prieku. Ja mēs noprotam, ka citi par mums slikti domā, tad mūsos rodas krasas jūtas, kuru ārējā izteiksmē ir acu nolaišana, glāžu rokām aizklāšana, nesarkšana. Tas ir viss kas sakams par jūtu psihologiju, par tiem jūtu procesiem, kas norisinās vesela cilvēka psiholoģijā.

Ar šo beidzam īso normalās psiholoģijas apskatu, kuru rezumējot varam teikt, ka normalās psiholoģijas galvenās pazīmes ir pareizs sajūtu nogrīšana, jeb nojaušāmas pārākā priekšstatu savienošana t.i. loģiska domāšana.

motivētu spriedumu darbība un zīnams līdzsvars jūtu sferē. Ja šādi psihiski procesi pavada zināmu individa zināmu darbību, tad tāds individs ir atbildīgs ne tikai moraliski, tā arī tiesiski par savu darbību, ar citiem vārdiem - tāds individs var būt vainojams, viņam var būt pierēgināms vainojamības jūdziens. Tagad pāriesim uz tiem procesiem, kuri individa nīstāda tādā atvoklī, kurā atzardāties atzardāties viņš par savu darbību nestbild, kad viņam nevar pieskaitīt vainojamības jūdzienu.

Slims cilvēka psihologija. Īsumā rezumēsīm veselā cilvēka psihologiju. Par vispirmām (prātā) paradībām jauzākata reflektīvās kustības, kuras notiek neapzinīgi un kurām par pamatu ir kāda nebūt jūtu organa nervu ieršanās, kurā savukārt izsaukta caur fizisku kairinājumu. Uz šādas attīstības pakāpes būsne psihiskā dzīvā paliek tik ilgi, kamēr uz viņu darbošies ārējie iespāidi caur sajūtu savstarpēju apvienošanos un nogrupēšanos radīs priekšstaus, kuri tad savukārt pamazām apvienodamies pārvēršās par vispārīgiem priekšstaus, jūdzienu, jūdzienu un beidzot rada to priekšstatu kompleksu, kuru sauc par es un kurš tad no mums tiek pretināts ārpusē. No šī brīža, kad priekšstatā par es, jeb labāki sakot - priekšstatu kompleksu ir nodibinājies un noskaidrojies, individa kustības no reflektīvās top par apzinīgām. Uz šā individa attīstības pakāpiena runa var būt par gribēšanu un gribu tikai tik daudz, cik daudz apziņā radošies priekšstati saskān ar kustībām un izteicās kustībās, bet šī gribēšana vēl nebūt nav brīva un nez viņavaram nosaukt par atkarīgu no apstākļiem. Lai griba taptu brīva, nepieciešami, lai priekšstatu kompleksos t.i. "es" dabūtu tīlāku attīstību, kas iespējams tikai caur ilgu brīvu asociāciju, ar kuras palīdzību, tad arī top iespējama brīvā gribas izteikšana uz ārū. Kad individs "es" top arvien bagātāks vai pilnīgāks caur nekaitīgu jauno priekšstatu nogišānu un sevī uzņemšanu, tad sajūtas un priekšstati vairs tieši nepērist kustībās, kas tas bija līdz šim, bet individa psihiskā nodibināšana jeb radās zināmā mērā attīstīta spriedumu, jūdzienu, uzskata kompleksa, nodibināšana t.s. Karakters, kurš uz zināma prāmatīstības pakāpes dara lielu iespāidu uz individa ārējās izteikšanas veidu un piespieš to katreiz novērot un apvērt savu priekšā atvokli darbību, tā tad ir īstais cilvēka darbības regulators un kontroliers. Karaktera attīstība notiek caur ideju asociācija izvāli t.i. dažādu vēlēšanos veidu saprātīgu novērtēšanu un apvērtēšanu, raugoties no tikumības un liederības redzes atvokļa un beidzot no veselās motīvu virknes izvēlēties vienu. No šā redzams, ka raugoties no psihologiskā redzes atvokļa zināms individs var būt atbildīgs par savu dar-

bību tikai tad gadījumā, kad nekā netrūcēs tās brīvas darbības izvīli, pamatā uz ideju asociācijas, un kad tās etisko un tiesisko un citu intelektuālo priekšstatu un jēdzienu komplekss, kura saucam par karakteri ir brīvi kontrolēt un regulēt ikvienu konkrētu vēlēšanos. Cik daudz ir indivīdu, tikpat daudz ir karakteru un dažādu gribas gradāciju.

Priekš iepazīšanās ar kriminālpsichologiju no svara ir tas gribas brīvas pakāpiens, kādu prasa no mūsu likuma, valsts iesaksievērts. Absolūtas gribas brīvības nav un nevar būt, bet ne valsts veras pret individuālo gribu vērstās prasības var, un tās tikai gribas relatīvo brīvību. No privātas personas valsts prasa tikai spēju zināmā mērā apaprast un novērtēt savu vēlēšanu mērķus un līdz zināmāi no sē iedarības uzstādītāi normai atkāpties no savām egoistiskām tieksmēm par labu sabiedrībai un līdzsvarotākām pasākām ar tiku- mības un valsts likumu prasībām. Priekš valsts nav no svara šīs spējas aug- stākā pakapē, bet gan vienīgi vienas zemākā pakapē, jo pret personām, kurām nepiemīt šī pacapē, likums nevar vērst savas prasības, kuras spēj izpildīt tikai veseli un brīvi pilsoņi. Ja valsts gribētu smukt pie atbildības perso- nas, kuras nespēj saprast likumu un kurām ir laupīta iespējavedities no tā, tad viņa ne tikai izdarītu netaisnību, bet noārdītu arī tiesības un likumus. Tas būtu tikpat rupja netaisnība, ka kad mēs sistu kropli par to, ka viņš nespēj no vietas kustēties. Tikai no tās cilvēka veram sagaidīt brīvu darbi- bu, kura raksturs pietiekamā mērā atbilstīgs, kā prate tās tikušības zīš un kurš tās kārtīš node par pretapēku cilvēka dabas iegitāskām tieksmēm un vē- lēšanām. Tie noteikumi, zem kuriem cilvēks var tikt atāst par brīvu darbojo- šos, ir ļoti dažādi un stipri komplicēti. Viens no tiem pats galvenais ir tas, ka normale psihiska daīve ļoti viegli varvīkt traucēta aiz dažādiem iemes- liem, no kuriem galvenais sadalīš 4 grupās: 1) miesīgas un garīgas attīstības nesasnīgēšana no personas, kura ir spējīgs to sasniegt, 2) smadzeņu bojājumi un attīstības agrake apstāšanās, pirms pilnīgas attīstības pakapes sasniegēšana šai gadījumā būs runa par idiotiem, vājprātīgiem, saistīta ar nodabiskām tieksē mēm un iedzintu izvirtību, 3) dažādie slimības stāvokļi, kuri traucē psihisko personu normale gaitu, šo būtu runa par dažādām gara vajībām, 4) štri pārejo- šie psihiskie bojājumi, kirus izsauce dažādi normales smadzeņu darbības traucē- jumi. Pāriesim uz pirmā grupā minēto iemeslu tušku apskatēšanu, t.i. un indivīda miesīgas un garīgas attīstīšanās laikaeta apskatēšanu, apskatīsim būrna unne- pieaugīšā cilvēka psihisko attīstībē uz vajojamību. Visu tautu kodeksi nosak

zināmu vecumu, kura sasniedz. pilsoņi var tikt saukti pie kriminālas atbildības, jeb kuru nesaasniegušie nav vainojami, nav saucami pie kriminālas atbildības arī par noziedzīgu darbību. Šis vecums tiek noteikts saskaņā ar katras tautas savādību (piem. klimatu), no kura lielā mērā atkarojas kā miesīga tā arī garīga attīstības ātrums. Pa lielāku daļu zivīlizēto tautu kodeksi šo vecumu nosaka no 10 - 12 gadiem, ņemdami vērā to neapstrīdamo faktu, ka bērni līdz zināmam vecumam nav spējīgi paši noteikties. Var droši teikt, ka bērni līdz 12 gadiem nav spējīgi saprast ne savas darbības, ne soda etiskās nozīmes. Vairākos gadījumos ir spējīgi tikai noskaidrot starpcilvēka noziedzīgo darbību un soda pastāvošo cēloni, ko saka, zinādami ka zināmā darbībā seko soda, ja taisnība, ka aribērns atšķir ir labu no ļauna, bet šī etiskā spēja netiek paverīta no tiesiskās atbildības apzināšanās par n.oziedzīgo darbu, Tādēļ tā arī valsts nozūn, smāks uz sevi bērna sodīšanu, bet atstāj to vecāku un audzinātāju ziņā. Tapat ka bērni līdz savam 12 dzīvības gadam gandrīz pie visām kultūras tautām nav tiesiski atbildīgas par noziedzīgu darbību, tapat arī t.s. nepilngadīgie, kuri nav sasnieguši 18 gadus, bet tikai tai gadījumā, ja tie pie nozieguma izdarīšanas nav apzinājušies nozieguma sodamības. Bet ja šāda apzināšanās ir konstatēta, tad nepilngadīgām tiek uzlikta pamazināta soda, (tie netiek sodīti ar nācīm kategoru, tiek netiek atpēntas pilsoņu tiesības), bet pa lielāku daļu to soda ar ieslodzīšanu cietumā uz īsu laiku īpašos cietumos priekš nepilngadīgiem.

Noteikdami šādu nepilngadīgo atbildību un atzīdami tādu vajadzības pakāpi, kura atšķir un norobežo bērnu nevainojamību no pieaugušā pilnīgas vainojamības, likumdevēji ir atzinuši ļoti ievērojamu antropologisku faktu, ka rakters un tikumiskās jūtas attīstās ļoti lēni un pakāpeniski. Kad cilvēku psihiskā parādās pirmie tiesiskās apziņas stadi, ar ko tad sākas viņa pilnīgas atbildības laikmets, kurā tam piemīt vainojamības spēja t.i. būt atbildīgam pašam par savu darbību, tad zūma ir sevišķi vērā jāņem, ka šī spēja nav pilnīga, gan vēl lielā mērā apšaubama, lai gan valstij ir jāvērtē savas noteiktas prasības pret noziedzīgo darbu darītāju, bet katrs konkrēts gadījums ir sevišķi rūpīgi jāapsver. Par vainojamības spējas kritēriju jeb mēruklu šai pārejas laikmetā no jaunības un nepilngadības uz pilngadību var mērt vi nīgi saprātības (Unterscheidungs vermögen) t.i. spēja saprast un apzināties darbības etisko nozīmi, kur šādos gadījumos ir līdzīga tiesiskai apzināšanai t.i. nozieguma un viņai seko sodamības apziņai. Ja šāda spēja pie apzudzūtā nav konstatējama tad viņš ir pielīdzināms bērnam. Bet ja šī spēja arī tiek konstatēta, tad

tomēr apsūdzētais nav sodams līdzīgi ar piesūgušu cilvēku, kurš pilnā mērā arī garīgi attīstīts, tapēc ka pilnīgi darbības un tās seku apzināšanās pilnā nepilngadīga apsūdzētā ir tikai savas attīstības sākumā, tam trūkst pašgalvība, kas vajadzīga. Lai rastos vairojamības spēja, tam trūkst tikumgribas spēka. Un tas ir saprotams, jo katrā nepilngadīgā jūtu dzinuli darbniecīgi brīvas gribas mehānisms vēl nav pietiekoši ievingrināts un stipra morālie apņēmumi ir vēl ļoti vāji, nav tās sekot palikuši par "es" par individualitātes sastāvdaļu. Tadēļ gadījumos, kad apspriežam nēk nepilngadīgā daļiņa, mums sevišķa vērība jāpiegriež tam, lai jautājums par spēju apzināties savas darbības tiesisko nozīmi tiktu apskatīts sevišķi rūpīgi un vispusīgi.

Bieži vien notiek, ka nepilngadīgais apsūdzētais, pēc tam kad ir ieraudzījis un sapratis no savas izdarīto lielo, ļunumu, sāk apzināties savas darbības sekas un viņš sāk mēģināt atgriezt atpakaļ spēja. Vispārīgu noteikumu kā izpēti ka izziņēt vaj zināms apsūdzētam piemīt vairojamības spējam mēs uzrādīt nevaram. Katrs atsevišķs konkrēts gadījums ir jāapspriež atsevišķi. Pats par sevi saprotams, ka vairojamības spēju, kura kā mēs redzam, uzskatāms par miesīgā un garīgā attīstības rezultātu - šeitrodēs pie cilvēka stingri noteiktā laikā, jo kā mums zināms, no cilvēku attīstības vēstures, cilvēka smadzeņu sasniegt savu augstāko pakāpi, tikai ar 21. dzīvības gadu. Šis pēc jais apstāklis dara mūs uzmanīgus uz to, ka tiesu varai jāpiegriež jo lielāka vērība nepilngadīgiem noziedzniekiem, kuri tuvojās 18 dzīvības gadam, tad vairojamības spēja ir vēl grūti noteicama. Še par valsti pie visām kultūras tautām pilsoniskā pilngadība tiek atzīta tikai ar 21. dzīvības gadu.

Ar vārdu sekot nepilngadībai vajag noderēt par pamatu priekš soda mīkstināšanas, jo mēs neesam spējīgi nepilngadīgā apsūdzētā psihiskās spējas apspriest tik nemaldīgi, un izsmelīgi, lai būtu pārliecība, ka minētais apsūdzētais ir tiešām sasniegjis to savas psihiskās attīstības pakāpi, kad viņš var būt pilnā mērā atbildīgs par savu darbību. Pie šeit mums jāpiebilst ka 18. dzīvības gadam neder tikai kā norma priekš cilvēku vairākuma, bet izņēmums ir diezgan vairāk, nekā parasti mēdz domāt. Tapat kā mēs attīstījam arī pilnīga garīgā attīstība pie daudziem notiek vēlāk, nekā pie vairākuma. Ir daudz pilnīgi veseli cilvēki, kuri ar savu 20 gadu nav sasnieguši tikumu kā pastāvības un gatavības, kādu turpretim mēs dažreiz novaram pie 15 gada veciem. Šis apstāklis, mums rāda, cik uzmanīgi un saudzīgi vajaga būt tiesu varai, jo soda tēls taisnīgs tikai attiecībā pret to cilvēku, kurš spējīgs saprast soda etisko nozīmi. Pretējā gadījumā tas izvēršisies par negu formalitāti un neatbilstošumu.

Tagad pāriesim uz otras grupas iemeslu apskatīšanu, kuru dēļ tiek vājināt un pilnīgi iznīcināta cilvēka pašnoteikšanas un līdz ar to arī veidojamības spēja. Te par galveniem iemesliem uzskatāmi dažādi smadzeņu bojājumi, kuri traucē cilvēka psihisko attīstību, vai to pilnīgi pārtraucot caur ko tiek radīta vesela rinda indivīdu, kuri nekad nespēj sasniegt normālu cilvēka psihiskās attīstības pakāpi. Katrā atsevišķā gadījumā, kad tiek saukti pie kriminālās atbildības tēdi indivīdi, tie ir jāizpēta katrs atsevišķi. Šādu indivīdu klasifikācija, ņemot par pamatu viņu iem pieņemtošās gara spējas ir gandrīz neiespējama, jo viņu spējas ir bezgala dažādas, un sēkšanās no pilnīga idiotisma, tās atiepjās līdz vesela norma cilvēka attīstītai psihikā i. Kriminālpсихологijā ir pietiekami, ja minētos indivīdus iedala 2 lielākās grupās. Pirmā grupa - tāpi idioti-plēmprātāri (tupounniye) otrā grupa vājprātīgie (slabounniye) zem kuriem nav jāsaprot garā slimie jeb vājprātīgie. Kā idiotiem, tā plēmprātība, tā arī vājprātība var būt iedzimta, bet var arī tikt izsaukta cilvēku psihiskās attīstības laikā. Viņu pakāpes ir bezgala daudz un dažādas. Viszemaķo pakāpi iepam absolutie idioti, kuri pilnīgi nespēj attīstīties uz kuru pzišana nav grūta. Bet no šīs pakāpes atiepjās uz augšu līdz vesēlam cilvēkam vesēl rinda garīgo kropļu, kuru pzišana dažreiz ir ļoti grūta, sevišķi kad gara kropļi ar savu psihisko attīstību tuvojās vesēla cilvēka psihikai. Te iesakās praeķo kriminālpсихолога un психистра viagrūtākais stāvoklis un uzdevums - novilt robežu star vesēla un slima indivīda psihiku. Bet kur tad iesakās šī robeža star normālu un patoloģisku psihisko dzīvi? Stabildēt uz šo jautājumu ir, šti grūti, jo pats patoloģiskais jēdziens šai robežas joslē starp vesēlo un slimo psihiku ir šobaltdien vēl ļoti neskaidrs, šai joslē vesēlais un slimis it kā sajaucās savā starpā.

Te mums jāreķinās ar bezgala lielu psihisko paradību dažādību. Te mūs redzam gan personā ar pāusgtinātu nervozitāti, kuru psihika sevišķi stipri un slimīgi reagē uz dažādiem ārējiem un iekšējiem kairinājumiem, gan redzam personā, kuru psihika ir traucēta tikai zināmās nozarēs, bet pārejā tās procesi norisinās pilnīgi normāli, gan redzam personā ar tādām psihikas defektiem, kuriem ikdieniskā dzīvē un darbē it kā nebūtu pazīmes, bet kuri tomēr uzliek savu slogu uz zināmas personas darbību, verbūt dažreiz tik lielā mērē bojā personas tikamisko karakteri, ka ar to ir jāreķinās skatoties no šā iediskās drašības redzes stāvokli, s.

Ar vārdu sakot, šai apziņas pierobežas joslē mūsu jēdzieni par normālu un nenormālu par iedzimtu un iegūtu ir tik lielā mērē sajaukti un neskaidri un pārejas kombinācijas starp dažādiem psihikas stāvokļiem tik dažādi, ka

uzstādīt tom līniju, no kuras sākot var veselu cilvēku skatīt par psihiku un psihopatu par garā vāju - nav absolūti iespējams, bet kriminālā psiholoģija un psihiatrija neatlaidīgi prasa noteiktu atbildi šai jautāšanai. Par pamatu noteikumu visos gadījumos, kas jānod atbilde par zināmiem personas psihisko stāvokli, ir jāizskata Sinteziskā, bet ne analītiskā pētīšanas metode, t.i. mums ir jācenšas iepazīt un izprast zināmas personas psihiku visās viņas nozarēs, visos virzienos, bet nekad nesprobežoties tikai psihikas zināmas nozares iepazīšanum neskatoties paš uz to ka šī zināma nozare mums galvenā kārtā acīs kristi. Ļoti bieži starvājprātīgiem sapņiem tāds, kuriem piemīt reti lielas mākslinieciskas dāvas piem. muzikas dāvas, jeb arī reti bagāta kategorijas atmiņa, pie kam tāds individa psihiskā dzīve visās citās nozarēs ir, ātri sprobežota un nekad nevar tikt uzskatīta par normālu. Gluži tāpat t.i. lietojot sintezisko, bet ne analītisko metodi mums jārikojās arī pie vājprātīga individa saprašanas (pasūmienijs), kuru katrē ziņā jāapskata konkrēti bet ne abstrakti, jo tikai tadē ceļā mēs varam iegūt daudz maz pareizu jūdzienu par vājprātīgo saprašanas spēju. Pūdejie bieži vien itin labi zina ka nedrīkst nokaut un zagt, jo savu zināšanu viņi ieguvuši ne vien esur personīgiem psihiskiem pārveidojumiem, bet gan pilnīgi abstrakti, viņi t.s. atveidina citu personu tikumkos un tiesiskos jūdzienus un spriedumus, kurus viņu atmiņa ar lielām pūlēm piešvinajusas kāvbanapiecīšamako tikumisko un tiesisko noteikumu.

Šādē abstraktē veidē iegūta sodamības apzināšana mums nedod vēl tiesības un iespējas spriest par zināmas personas spējam šīs savas zināšanas izlietot un piemērot katrē uz viņu attiecōšē gadījumē, apspriest par šīs personas spējam brīvi izvēlēties tādā jeb citēdu darbību, labu vai, ļanu. Ja mēs tādē personēm uzstādam abstraktu jautājumu pr to, vai zināma darbība ir grēks, vai noziegums, tad nereti mēs dabūjam no tām pilnīgi apmānītošu atbildi, lai gan šīs personas nav spējīgas izlietot savas abstraktē zināšanas ikdieniskē dzīvē un tās piemērot un saskatīt ar tām rīkoties visos tos gadījumos, kadī tiesā uz tām attiecōs. Šinī ziņā bieži vien vājprātīgu atbilde tiek par augstu novērtēta, bet to mēs nedrīkstam darīt. Novērtējot apspriēkot tādā personu "es", viņu tikumisko karakteri un viņu spējas apzināties noziedzīgas darbības sodamību, mēs nedrīkstam tekst maldināti nokaut īda atsevišķa izoleta, bet patreizā spriedumā, ko arī nereti varam novērot ī šādās kategorijas personēm.

Prickē brīlās un saprātīgas darbības ir vajadzēmas zināmas...

pastāvīgi iegūti un daļi apziņā iesakpojušies, tiesiskie un tikumiskie jūdzieni un spriedumi, kuru vietā pie vājprātīgiem mēs atrodam tikai nosvīgas drumetālas, iegūtas vair mehanisku piesavināšanos skolās un mājās.

Tagad apskatīsim tuvāk psihisko steroībuvatārp plānprātīn, iem jeb idiotiem no vienas un Vājprātīgiem no otras puses. Galvenā starpība pastāv ieskā tam, ka piramjiem šrūkat spējas radīt abstraktus priekšstatus, jūdzienus un spriedumus, turpretim, otriem šī spēja pietīt, lai gan daudz mazākā mērā nekā pie veseliem. Pilnīga idiotisma gadījumā mēs nespejam konstatēt ne mazko prāta procesu. Idioti negādē tikai tos priekšstatus, kuri nepielaižami priekš visnapietiešamāko dzīves vajadzību apmierināšanos. Tikai issalkuma jūtas izsauca idiotā instinktives kustības, kuras nav saistītas ne ar kādu apziņīgu mērķi. Ja idiotisma nav pilnīgas arī tad plānprātīgā spēja nogist priekšmetu un reprodūcēt priekšmetu ir ļoti nepilnīga un ikreizēs tā seko gadījuma kairinājumiem, ta tad izceļam pilnīgi mehāniski. Tadē plānprātīgiem pilnīgi trūkat jeb kādu tieksmju un mēs pie tiem novērojam nekādu sociālo jūsu piem., līdzjūtības pret līdzcilvēkiem, Vīnem nepietīt arī ne mazākā dzīves pēc sabiedriskas dzīves, tās labumus viņi āzēlīste neapzinādamiis pūdojas nozīmī. Pie šādiem indivīdiem novērojama zināma reakcija tikai vienā virzienā, kas notiek tad, kad viņi cieš kādu trūkumu, vai ir padots šādam ļaunam iespaidam. Tad šī reakcija izteicās stipru dusmu efektē, kurš norisinās pilnīgi zvēriski un tālu pārsniedz vērēbūtejo dusmu mērķi. Šādi dusmu efekti, kuri uz šru izteicās zvērības un trakuma parādībās, pilnīgi nomāc indivīda apziņu un to galīgi aptumšo, kas vēlāk nepaliek tam ne mazāko atmiņu. Dažreiz šādi paraksimi uznāk bez kāda speciāla iemesla un notiek periodiski. Pa lielākai daļai visu plānprātīgo, visu idiotu noziegumi tiek izdarīti zem šāda efekta iespaida, kadē arī viņi norisinās arvien zvēriski.

Tādas noziegumus kuri prasē priekš savas realizāšanas dzīvē izvešanas zināmu plānu un aprēķinu, plānprātīgie nav spējīgi izdarīt, un viņiem par upuri krīt pa lielākai daļai bērni un sievietes, Ja ir nepietiekosās uzraudzības, tad viņi nereti apdarud sabiedrisko kārtību, māru un pīeklājību. Kas attiecās uz vājprātīgiem (slaboumnīgo), kurus ka mēs redzejam no vienas puses pietāista pie plānpratības, jeb idiotisma, no otras puses pie veselu cilvēku psihikas, tad viņu galvenās pazīmes sastāv ieskā tās, kā vājprātīgie spēj radīt abstraktus jūdzienus un priekšstatus, kuri tikai skaidrības un saturs bagātības ziņā atšķirās no tiem pašiem veselīem cilvēka priekšstatiem un jūdzieniem. Vājprātīgā ieskāējā dzīve sava saturs ziņā ļoti stipri atšķiras

igain spēji radīt abstraktus jēdzienus un priekšstatus, ...
natura bagātības ziņā atšķiras no tiem pašiem veselā cilvēka priekšstatiem
n
n jēdzieniem. Vajprātīgā iekšējā dzīve šajā ļoti stingri atšķiras
valitatīvi galvenā kārtē, no pienprātīgākās dzīves, ja par tēdu vispār
i var runāt, bet no veselā cilvēka, psihiskas dzīves vispār atšķiras tikai
lantivitāti, caur ko vienīgi izskaidrojams, kāpēc tik grūti noteikt robežas
starp patoloģisku vajprātību un veselā cilvēka nezinašanu un prāta aprobežot
ību, kuram par pamatu ir nepietiekama audzināšana. Vajprātības veidu ir bez-
gala daudz, kādēļ arī to klasifikācijā nav iespējama. Vajprātīgo psihiso-
spēju izpētīšana tādejādi pieder pie grūtiem psihologa un psihiatra uzdevu-
aiem. Ārstoļi iespaidu nogādāšana pie vajprātīgiem notiek daudz lēnāk nekā pie
veselā cilvēka, un daudzas sajūtas tiem nemaz nav pieejamas, caur ko tie iz-
skaidrojas priekšstatu nebaidībai pie viņiem. Priekšstatu reprodukcija un id-
ju asociācija norisinās daudz lēnāk nekā pie normāla cilvēka, kas savkārt da-
ra lielu iespaidu uz jēdziena un apriņķa izceļšanos. Šie pēdējie pie vajpr-
tīgiem ir ļoti vienaspusīgi un atrodas vienmēr zem citu autoritātes iespaida.
Vajprātīgais ir vieglprātīgais, viegli var tikt izmulķots, viņam nav savu pat-
stāvīgu uzskatu, bet viņš vienmēr palaižas uz citu domām. Veselam cilvēkam
pamatošas tieksmes izprast lietu būtību un izpētīt viņas notiekošas maipa-
vajprātīgiem gandrīz nemaz nav pieejamas, viņi skatas uz lietām tā, kādas viņ-
pastiem izliekas uz pirmo acu uzmetienu. Viņam ir svešas arī augstākās inte-
lektuālās intereses un cerības pēc noteikta mērķa, viss viņa dzīves mērķis kon-
centrojams ap dzīves materiālo vajadzību apmierināšanu, viņam nekad nav laika,
ne arī gribas nodarboties ar kaut ko abstraktu.
Tie pašī trūkumi, kurus mēs novērojam vajprātīgā intelektuālajā sfērā sastopami arī
viņā etiskā sfērā. Viņš arvien ir odoists un ļoti augsti vērtē savu personu un
savas spējas, līdz cilvēku būdas un priekš viņu neizkustina, tikai tas, kas
atteicis tieši uz viņa personu, to stingri savilpē, un tādas reizē viņa priekš
un dusmu efekti izteicētie pie normāla cilvēka nepareizās formās. Vajprātīgie
trūkst pašiem savu ideju un viņi dzīvē iztiek ar to krājumu, kuru piezavināju-
šies skolā un dzīvē. Ar šo iemesla viņiem trūkst originalitātes un aktivitātes
tieksmes pēc noteikta mērķa. Pietiek ar nelielu šķērslī, kurā vajprātīgais ne-
var pārvērot, un viņš tā tūdaļ apaukst; viņu ir ļoti viegli atrunēt un viņu gr-
bai dot jaunu virzienu, jaunu mērķi, kādēļ tad mēs bieži redzam, kāvā vajprā-
tīgie paliekami citiem par paklausīgiem ieročiem pestrādā nereti dažus novi-
gurus, tāpatlesīborealizēdami citu gribu. Tās ir vajprātīgo galvenās pazīmes.

Vējprātīgais nekad nev spējīgi pacelties līdz augstākiem estētiskiem un tikumiskiem jēdzieniem un apriņķiem, bet dzīvotiek ar tiem, citu cilvēku spriedumiem, kuri uzglabājas viņu atmiņā. Visāvē vējprātīgo uzskatu ir viņu atmiņas produkts no skolas laikiem. Lai gan pie vējprātīgisma tiesīkšā apziņa un pārdzīvumu apzināšanās ir pietiekoši attīstītas, tomēr viņas nepamatotas uz abstraktiem ētiskiem jēdzieniem, kā pie normāliem cilvēkiem, bet drīzāk uzskatams par pamatu apzinīgām psihiskām atbūvēm. Vispārīgi ir jāa kā, kā bieži ir sastopami vējprātīgie, kuri pilnīgi pietiekoši izpilda ikdienišķas dzīves vajadzības un pašāvēīgi spēj nokārtot savas vienkāršās dzīves attiecības. Bet tiklīdz tiem priekšā nāk negaidīti šķēršļi, vaj kādi nepareasti šķērsojami apstākļi, vaj tie mēģina pacelties pār savu lauku un vienkāršo dzīves līmeni, tādai, tie parād savā gara iespēju.

Ne-visa-ess

No visa būtāredzama, ka zināmu daļu vējprātīgo, pretāji idiotiem jeb pūprātīgiem, ir spējīgi zināmu mērāatbildēt par savu darbību, viņi var būt vainojami, bet tie nedrīkstam aizmirst to, ka šāda vējprātīgo rakatērs ir vājš, viņu tikumiskā un tiesiskā jūta nēz attīstīta, darbības tiesiskā nozīme un viņu saku apzināšanās ļoti ierobežota; bez tam viņi padoti dažādiem ekscēsiem savā jūtā un tieksmā, kurās notiek regulētas un savaldītas no ētīcīgīem tikumiskīem motīviem. Ar vārdu sakot, šo vējprātīgo "es" tiek jo vieglī uzvarēts no jūtu dzinulīem, kuri tad galvenākārtā notēre viņu darbību. Ja nu vējprātīgo tiesiskā atbildība tiek vispārīgi samazināta, tā šai atbildībai jābūt minimālai, visos tos gadījumos, kad nozīdēdīgā jeb sēdēšā darbībā ir kādi nebūt efekti, kuri pilnīgi aptumšo jēu tēne visai skaidro vējprātīgā apziņa.

Ļoti biežā sakarā ar idiotiem un vējprātību atēv t. s. MORALISKAIS IDIOTIEMS jeb morālīkšvējprātība, kuri padotās personas intelektuālā līnā nē ar ko sevišķu neatšķiras no idiotiem un vējprātīgiem, bet kuru psihiskās bāzjūm galvenā kārtāatēceas uz jūtu afektu, pē kas šo morālīko idiota un morālīko vējprātīgo ētīskī jēdzīnī, uz viszīmīkās attīcības pēšpēnē, un viņu tikumiskā jūtas. Ja tās ir konstatējamas, ir pilnīgi neatīstītas. Šādām personām trūkst galvenākārtā spējas attīstīt, iegūt un pēsevinātīes tikumiskās jūtas etīskos un tikumiskos jēdzīnos, kadā šādu indivīdu darbībā pērsvaru pēn jūtu egoīstīskī dzīnūjī, neatradzdamī savīn nekādu pretotatu. Tē kā šādu morālīko kropļu prāte procesāsi bieži vien norīsinā kārtīgi, dot viņu darbībā par pamatu ir netikumiskī motīvi, tad šādās personas tiek uzskatītas ikdienīšā dzīvē vienīgi par netikumiskām, bet priekā kriminālpsīchōlōga un psīchīatētie redē lielā grūtības, jo viņu darbība tik tuvu pieskāras pie nozīedzīemā darbības, ka tos ļoti

izvirtuē tīpu psihikas rakstoriģākā pazīmes pastāv iekšēn, ka viņiem paš-
dzīvēt lielākā vaj mazākā mērā morāliskas jūtas, kā arī ētiskas jēdzieni un
spriedumi, turpretim, viņu spriedumi par kaut ko derīgu pa lielākai daļai no-
rīt parāzi, jo tie ir loģiski procesi. Ar šā iemesla morālisku ievēlību dar-
bība mēs redzam vienīgi egoizmu, kuršpar g lvens mērā uzskata savu personāgu
interēsā apmierināšanā. Mēs velti nekļūsim pie viņiem pēc mīlestības un bērāt-
em, radēm, draugiem, reliģiskām jūtām, bet strādāsim tikai cietirdību un
vienaldzību pret līdz cilvēkiem. No cēlta top aprotams viņu vienaldzība pret
viņu darbības novērtēšana no līdz cilvēku puses, jo viņiem trūkst aizsargības
savas darbības īsto vērtību. Šādi indivīdi pa laiku nestrādā nekādās aktīvi-
tates un enerģijas, izņemot tos gadījumus, kad lieta grozas ap viņu netiku-
mīgo un noziedzīgo tīkumu apmierināšanā, ar to viņi uzskata par savu nevī-
tību nestu un nekādu nepatīk ar to saizi palikt itā kā abagošana un atgūli-
be būtu viņu īstais dzīves mērķis. Ja no būtu zināms kā mērķi, ta arī šādi
tie izrāda lielu ietilpību un ļaunprātību un ar to vien tie nekā pazīstami kā
slinki, mēli, izšķerētāji un vispārīgi kā nelicēti, kamāļ drēn vien nekā e
cietumos. Bet arī šā visā pūlis tos izlabot un pieradināt pie kārtības un
disciplīnas ir vēlams. Kas zīnēja, uz šādu morālisku kropla intelektuālu ap-
jām, tad tās ka mēs jau zinājam, ir daudz vājāks par parasto cilvēka gara
spējam, viņu domas arvien loģiski nepamatotas, viņu slēdzieni ļoti ierobežoti
Bet kas sevišķi krit saīs novērojot morālisko idiotu un morālisko vājprātīgo
ta ir viņu psihiskas savdība, ka viņi pašī nepazīn un neprot savas ne-
tikumības un savas darbības kaitīgumu sevām personāģī, īnterēsā. Realizēdami
savas netikumīgās darbības piēmas, tie tanī pašī brīdī izdarīdami noziegumu ir
lielu meistāritu, ar šāda lietu elementārā saprašanās trūkuma un tē pašī dyā
vien atkāšj savus noziegumus. Pie viņu tē tīem trūkst paškontroles, pašsavai-
šanas, viņi pēc s'audam sīn, ka viņām darbība ir soda, bet šī pīnēšana
iegūta oaur tīnūnīes netīkumū pīssavīnāšanas skelē. Jāb atīvē, bet ētisks ai
nā likuma pīrskēvanjēn nav nekāda vaišā kā vīnākāšā policijas pīrskēraksta.
Pat smāgākāis noziegums, saugoties no viņu garu atīvošā tīnūnīes radzēs at-
vokļa, tīem izliekas na vairāk, kā policijas pīrskērakstu pīrskēšana. Lai mē
spētu atkārt šo sīmo indivīdu kategoriju no ētīkū nozīdēnīkūn, ar kurām
tīem, verbūt pīnīģa āreja īdānī, un lai varētu rādī skādas pīssavīnūmū
par to, ka viņi ir tiešām psīcho-patoloģīskī indivīdi, bet ne tīkai izvīrtū,
mums nepīstiek ar psīcholoģīskām pazīnēm vien, bet ar jānākī arī citas. Pā-
dejas mums sīnēdv medīcīnā un ka uz galvās morālīskās spēnēs- vājprātības
pazīmī strāda uz dažādām smādzepu sīlībām.

Tikai tad mēs varam būt droši, ka mums ir darīšanās ar morālisko idiotu, jeb morālisku vājprātīgu, bet ne ar noziedznieku, kad pie to blakus morāliskiem defektiem ir konstatējamas un atēv ar pirmiem saskarēkaut kādas smadzeņu slimības.

Ka tas tā tiešām ir, pierādījumu noder sekoši novērojumi: 1) visos gadījumos kur tiek novērots tikumības bojāšanās jeb ruinašanās, katru reizi tiek konstatēti vaj nu iedzimtie smadzeņu bojājumi, slimības, vaj arī tiek konstatēta smadzeņu bojāšanās vēlākā dzīvē. Par iedzimtās vājprātības cēloņiem ir uzskatīti vecaku gara vājības un alkoholizms, bet tos gadījumos, kad tikumiskā vājprātība iestājas tikai vēlākā dzīvē, par pamatu tai ir bez šaubām kāda nebūt smadzeņu slimība jeb smadzeņu bojājums. Starp citu tas redzams no tā, ka tikumiskā bojāšanās iestājas nereti pēc galvas fiziskiem bojājumiem, pēc smadzeņu triekas, epilepsijas un t. t. un pēc smadzeņu slimībām, kuras rodas caur pārmērīgu alkoholizmu dzērienu lietošanu. 2) pie morāliskiem vājprātīgiem tiek novēroti arī daudz citi nervu sistēmu bojājumi, kā arī dažādi psihiskie daļai tikai vājiem piemēroti fiziski defekti. Starp pēdējiem minami galvenās galvas defekti, iedzimts krepļīgums pie kājam, acīm, zobiem, lūpām u. t. t. 3) Pie šiem individiem tiek konstatēti ļoti mazi untektualu spēju apmēri, bet šis pēdējais apstāklis bieži vien paliek neievērots caur to, ka pie šādām personām galvenā kārtā krit acīs viņu morāliskie defekti, bez tam viņu gara nabēdzība aizliedz bieži vien instinktīvā viltība. 4) jē aizrēda uz šo personu nedabiskajām tieksmēm, starp kurām sevišķi izcilus stāv dzimums nedabkā tieksmes. 5) mums jē aizrēda uz to, ka morāliskās vājprātības sakrē ar smadzeņu slimībām un bojājumiem starp citu redzams no tā, ka šīs slimības gaita norisinās zināmā kārtībā un pilnīgi neatkarīgi no parejiem apstākļiem. Dažādas netikumiskas tieksmes kā epiem. uz zagšanu, dzeršanu u. t. t. parādas pie dažiem individiem pilnīgi periodiski. Liekot savai morāliskās vājprātības diagnozei pamamatu patoloģiskās pazīmes, mums jāievēro arī psihiskās pazīmes, pie kurām pieder netikumisko tieksmju nepārveramība un neprātība, tad šo tieksmju pretī runāšana pašā subjekta personīgām interesēm, viņu piepieša paradīšanās, viņu nedabiskums un pārmērīgums, tālāk, paviršība, neuzdevība un cietsirdība, ar kādu šīs tieksmes tiek apmierinātas un tas ciniams, ar kādu šīs personas rīkojē tā tad gluži tāpat kā istie noziedznieki.

Beidzot ka pastāvīge psiholoģiska pazīme ir jē uzskata arī visu nu dzimšanas un izlabošanas līdzekļu bezspēcībā attiecībā uz morāliskiem vājprātīgiem, Ja nu mēs spēktam zināmās personas noziedzīgu darbību esmam pie viņas

konstatējuši augšminētas pazīmes, tad mums nav iemesla apskatīt darbību kā no etiskās puses vien un caur to tad to atzīt par sodamu, arī tad, ja mēs apskatām noziedzīgās darbības iekšējos iemeslus (piem. notikumīgo cēloņu veidu) redzēta ka noziedzīga darba realizēšana izlietota liela meistarība. Neskatoties uz to, šis noziedzīgās darbības subjekts atšķiras no īsta noziedznieka un atšķiras caur to, ka viņa netikumiskās un noziedzīgās tieksmes un dzinūji nav viss viņa brīvas gribas rezultāts, bet gan kāds smadzeņu darbības vai smadzeņu bojājumu rezultāts. Tā tad viņam par pamatu ir organiski cēloņi. No otras puses raugoties smadzeņu bojājumi iznīcina izveles brīvību pašnoteikšanas spēju, jo laupa iespēju radīt jaunus un iznīcināt agrāk bijušos tikumiskos jēdzienus un spriedumus un līdz ar to arī etiskas darbības tīklus. Iekš tā tad ar pastāvīgu galvenā starpība starp morāliskiem vējprātīgiem un īstiem noziedzniekiem. Pēdējie pārkāpj likumus dzīti no savām tieksmēm kāslībām, bet pilnīgi apzinādamies savu tieksmju un kāslību nozīmi un labprāt tās izveledamies, pie kam šādai brīvai izvēlei par pamatu var būt vai nu nepietiekoši stipri tikumiskie motīvi, kas ceļās caur pienācīgas apzināšanas trūkumu, vai arī egoistiskās tieksmes būšanas pastiprinātas no afektiem., kuru izsauc pats noziedzīgās darbības subjekts. Turpretim pie morāliskās vējprātības mēs tikumisko motīvu un korektīvu nemaz nestrādām, un tad šī ka nenormālais organisms nav jēvis smadzenē attīstīties, līdz ar to šiem tikumiskiem motīviem, vai arī viņi ir iznīcināti caur notikušo smadzeņu bojājumu. Tā tad vainojamības noteikumu izstrūkšanai pietikumiskās vējprātības ir meklējams pamats individuālā organismā. Brīvas izveles un pašnoteikšanas vieta mēs redzam nebrīvu vēlēšanos, piespīestu gribu kur uz āru izteicē egoistiskās tieksmes un nedabiskās kāslības. Ja varētu, varbūt runāt par dažu morālisku vējprātību vainojamību, tad tikai tik daudz cik daudz pie tiem var būt konstatēta tiesību normu zināšana, jo arī no te tiesiskās nozīmes saprašanu, tad vismaz viņu izprašanu, raugoties no praktiskās redzes stāvokļa. No visa nupat secītā redzams, ka morāliskās vējprātības gadījumos katrā atsevišķā konkrētā gadījumā mūsu izpēdams indivīds jāpaskaidro vispusīgi, raugoties ka no psiholoģiskā, tā arī no antropoloģiskā tā arī no patoloģiskā redzes stāvokļa.

Tādā apakšējā trešo iemeslu grupu, kura traucēnormālas psihiskās dzīves gaitu. Te būs runa par tiem slimības stāvokļiem kuriem padoti indivīdi pēc viņu psihiskās attīstības, tad par dažādam gārā vējprātībām jāv dvēselī slimībām. Zem gārā vējprātībām tiek saprāti dažādi slimīgi smadzeņu stāvokļi.

Visu kulturas tautas kodeksi principa atzīst visu gara vājies par nevainojamiem. Sakarā ar šo vispārējo noteikumu būtu kriminālpsiholoģijas uzdevums noķert i) kādi psihiski procesi, psihiskās darbības traucējumi, bojājumi, var tikt uzskatīti par zināmas smadzeņu slimības rezultātu 2) kādi no šiem slimajiem psihiskās stāvokļiem un cik lielā mērā izslēdz individuālo pašnoteikšanas spēju, izslēdz vispārīvu grību. Pirmais uzdevums ar tas grūtākais, jo ka jau agrāk redzējam dot noteikta gara vājības jeb dvēseles slimības apzīmējumu jeb defināciju nav iespējams, jo nav nevienas tīdas dvēseles slimības pazīmes, kura nebutu atrodamā arī vesela cilvēka psihikā. Atsevišķu individuālo psihikā visu prāta spējas ir tik dažādas, ka nav ne mazākas iespējas atrast tādu psihisko tipu, kuru varētu uzskatīt un nostādīt par cilvēka garīgas veselības normu.

Pie dvēseles slimībām tāpat, ka pie visām citām slimībām organizma funkcijas netiek galīgi atcīnātas un mainītas, visu iekšējā būtībā paliek kā agrāk, bet mainās tie noteikumi, zem kuriem šīs funkcijas notiek, šie noteikumi tad nenormāli. Tāpat lai spriestu, vai tas, jeb cits psihiskais stāvoklis ir atzīstams par slimīgu un nenormālu mums jāraugās ne tikai uz izmainīto psihisko funkciju, bet galvenā kārtā uz tiem nenormāliem apstākļiem un noteikumiem kuri izsauc šo funkciju maiņu. Bet šī noteikuma ievērošana pie gara vājiem ir ļoti apgrūtināta. Tās pašas jūtas, priekšstatu un vēlēšanas, kuras mēs novērojam pie vesela, ir pilnīgā mērā novērojamas pie gara vājiem tikai pēdējā gadījumā viņas nāk no citiem motīviem, nekā pie vesela cilvēka, vajadzīgi sākt, viņas mums izliekas par pavasarā nemotivētām. Šīs jūtu, tieksmu un priekšstatu pazīme pastāv iekšā tam, ka viņi rodas individuāli apziņā, nevis no attiecīgām ārējiem iespaidiem, ka tas nedrīkst būt pie veselīgiem cilvēkiem, bet viņus izsauc un rada arī mīri un nenormāli smadzeņu notiekošie fizioloģiskie procesi. Bet smadzeņu slimības, ka vājprātības cēlonis ne katru reizi ir redzams, jo tas anatomiskās mājinās smadzenēs, kuras rada attiecīgu psihisku stāvokli, bieži vien ir grūti konstatējamas. Bet neskatoties uz visām lielām grūtībām šai jautājuma, dzīve neatlaidīgi prasē šī jautājuma noskaidrošanu, jo viņa atkarajās mūsu pilsoņu augstākas vērtības, dzīvība un brīvība. Tad šī tad arī mēs pāriesim uz gara vājo tuvāku apskatīšanu.

Bet kas tad īsti mums jāsaprot zem gara vājības, jeb dvēseles slimības. Ka jautājuma aizsācītis noteiktā dvēseles slimības apzīmējuma zinātne mums nedrīkst, gluži tāpat ka viņa, nedrīkst garīgas veselības veselības apzīmējumu. Ja zināma individuālo psihiskie procesi norisinās uz pietokošu pārejo cēloni

pamata, tad viņu cēlonis ir meklējams vienīgi individa organismā. Bez tam ir noteikti zināms ka tās psihisko procesu subjektīvais izcelšanās veids ir smadzeņu bojājuma rezultāts. Dvēseles slimības ir smadzeņu slimības, lai gan ne katra smadzeņu slimība ir garīga slimība, bet gan tikai noteiktas. Īpaši tādas, kuras māca fizioloģija salīdzinošā anatomija, attiecās uz lielu smadzeņu bojājumu. Bez tam par dvēseles slimībām tiek atzītas tās smadzeņu slimības kuras galvenā kārtā izsauc psihisku funkciju sabrukumu, t.i. caur kurām tiek bojātas individa jūtas, priekšstatu un tēkmes. Pie jautājumu izšķiršanas ar ko mums katrā konkrētā gadījumā ir darīšana, vai ar dvēseli slimību vai vienkāršu psihisku parādību mums par galveno kritēriju jāuzskata psihisko anomāliju subjektīvais izcelšanās veids. Tikai cilvēku psihiska individuāla izpētīšana, viņa tagadējā individualitātes salīdzināšana ar organisko ka arī jautājuma nosakīdrosāna, vai psihiskā notiekošā maiņas ir radušās pastāvīgi bez kādiem ārējiem cēloņiem un motīviem, dod mums dzīvē iespēju noskaidrot jautājumu par individa psihisko stāvokli. Šāda subjektīva individualitātes maiņa ir uzskatāma par drošu psihisku slimības pazīmi, bet par nošķeļošanu jāsaprot ka tādā laikā notiek tik lēni, ka pa lielākai daļai paliek neievērota. Nereti reizi priesim uz kritērijiem kādas mums sniedz zinātne par to būs zināmi s smadzeņu bojājumi ir atzīstami par slimīgiem.

Mēs sakām apskatīt kritērijas pie kurām mums jāpieturēsim un noskaidrojām jautājumu, vai zināma individa nenormāla psihiskā darbība var tikt uzskatīta par slimīgu. Otra kritērija ir patreizējā pārliecināšanās par to, vai patamsis individs nav bijis zem tādām apstākļiem iespēdām, kuri varētu tikt atzīti par gara vājības cēloņiem. Pie pēdējiem ka zināms pieder dažādi smadzeņu iekaisumi vispirmā dzīves periodā, dažādi galvas bojājumi un smadzeņu satricinājumi, alkohola lietošana, epilepsija, stipri dvēseles svārstojumi, pie minētiem apstākļiem apskatām arī zināmu vesela cilvēku dzīves periodu, kuros jādome apstākļos, kā piedzīvojumi rada individa psihiskā it sevišķi pie ietami dažādiem pārmērīgiem iespēdēm. It sevišķi tas sakams par tiem dzīves periodiem kuri saistīti ar dzimuma dzīves attīstīšanu un izbeigšanas zināmiem momentiem. Trešais kritērijs, kurš ir mums jāpievero, ir pārliecināšanās par smadzeņu bojājumiem attiecība uz visām psihiskās nozarēm : prāt, sferu, jūtām un gribu, jo šai gadījumā no ļoti liela svārsti pētīt tikai konstatētos nenormālos intelektuālos procesus bet dažādas jūtu

strāves novērojamas savādības un defektu indivīda kustībās, kuri aizrēda uz gribas funkciju bojājumu un nav nekas cits kā smadzeņu slimīgā stāvokļa parādības. Pie visām kultūras tautām likums nosaka, ka slimīgiem atz. slimī ne-normali psihiski stāvokļi izsiedz indivīda pašnoteikšanas spēju un līdz ar to arī vaiņojamību, ar to nolūku, lai par pamatu nevaiņjamībai netiktu uzskatīti jeb likti vienkārši afekti, kaizlības u.t.t.

Tagad mēs tuvāk apzīmēsim kaži isti psihiski procesi iznūcina indivīda vaiņojamības spēju tad notiek vispirms kad par zinamu darbības cēloņiem izradas smadzeņu bojājumi un t. t. P. TALOGISKIE AFEKTI. 2) Tad notiek, kad psihika apziņas un gribas motīviem, kuri uzskatami par zinamas nelikumības darbības tiešiem cēloņiem, indivīds nespēj pretim stādīt nekādu netikumisku ne tiesisku priekšstatu, ne jēdzienu, kuri to attureto no minetas darbības, vaj nu tadeļ ka šie pēdejie iznīcināti caur kādu nebūt smadzeņu slimību, vaj s. arī tadeļ, ka tie nespēj sasniegt indivīda apziņas, nespēj indivīda asociācijas bojāšanas deļ, kura ar vienu ir par pamatu kaut kādai dvēseles slimībai. 3) Treškārt-indivīda apziņa top kļūdaina, pamatodamas uz kļūdainiem un viļoļiem priekšstatiem un jūtam. Šāds psihisks bojājums var sasniegt kādreiz tādus apmērus, ka viss agrakais cilvēka " es " pārveršas par citu, tākš zinamā darbība var izradīties par izdāritu itka ne citas personas, salīdzinot to ar indivīda agrako personu, bet juridisks persona ir tā pati, bet psihisks cita-.

Šo nupat uzrādīto apstākļu konstatēšanu pie apsudzēta saskaņā ar likumu prasa no attiecīga eksperta, pa lielakai deļai no psihiatra jeb ārsta, kaut arī lietas svarīgums prāsitu arī psihologa atsauksmi daudzos konkrētos gadījumos.

Aplūkosim vaiņojamību izsledezošas slimības, vispirms dvēseles slimības, un starp tām-melancholiju. melancholisku stāvokļu raksturīgā pazīme ir tā, ka indivīds slimīgi nospiestais gara stāvoklis ir ārēji nemotivēts, vaj nepietiekeši motivēts. Šis ārēji nemotivētais nospiestais gara stāvoklis ir jau pat par sevi pilnīgs bojājums, bet viņam arvien mēdz pievienoties arī citi, gluži elementari psihiskas bojājumi, kā piem. dažādi slimīgi afekti, jūtu vilšanās, iluzijas ubēšs maldīgi priekšstatā, visi šie elementarie jūtu un priekšstatu bojājumi; šie apziņu un jūtu ruinēšanās savu kaft dars nevālamu iespeidu uz indivīda gribas spēju un viņu vēlēs nos, uz tieksmēm, kuras izradēs vai nu par apspiest am, vai arī ļoti spēcīgi reagrē pret savām psihiskām ciešanām.

Ar melancholāju slimais arvien atrodas nospiestā gara stāvokli, viņš pastāvīgi sajūt bēdas un cu šanas. Viss tas kas notiek darbības...

40

ģimenes dzīve, nodarbošanās, viss tas viņam rada būdas un ciešanas. Katra pārmaiņa katris jauns iespēds, tikai palielina viņa dvēseles mērķus. Aiz šī iemesla sūnmais ārviens tiecās palikt vienātn, izvairās no sabiedrības, no viņam tuvām personām un no visām izpriecām. Bet tikai vis apkārtnotiekošais bet arī vis iekšējie procesi, viņa pašas domas, darbība rada tikai mocošas jūtas, viss ko viņš dara izliekās tik nepatīkams, ka sliktāk nevar iedomāties. Bet dažreiz šo nospiedošo mocošo jūtu vietā iestājas pilnīga bezjūtība. Slims is zaudē beidzamo interesi, attiecībā uz apkārtnotiekošo, nav vairs spējīgs, ne priecāties, ne būties. Starp viņu un ār pasauli nolaižās it kā priekšvars. Viņš jūtas atšķirts no pasaulē un paliek vienaldzīgs pret visu kas agrāk viņam bija mīlš un dārgs. Šī nespējības jūta ir tika nepanesama ka ar melanholiju slimie bieži vien meklē izeju pašnāvībā. Tā tumsa kura pārklāj slimā pagatni, vēl vairāk sabiezē ceur to, ka viņš nē nekotnē neredz priekš sevis ne mazākā gaišumu. Šādam dvēseles stāvoklim ilgāku laiku pastvot rodās efektu uzliesmojumi. No pēdjiem visbiežāk sastopams Grūtsirdībs efekts. Piepīdī rodās stipra un nepanesama dvēseles sapju sajūta, kura koncentrējas tikai ap zināmas kategorijas priekšmetiem. Bieži vien arī parādās citi efekti, ka bailes šausmas izraisums. No citām raksturīgām melanholijas pazīmēm jāizrēda uz enerģijas un uzņēmības iztrūkumu, kas ārviens noved slimos pie vientulības un tteikšanās no katras nodarbošanās un sabiedrības. Dažos gadījumos slimā kustības ir tik lielā mērā paralizētas ka pat gribūtas kustības pilnīgi iztrūkst. Slims cieš pilnīgi klusu. Bet tagad nereti novēroti arī tādi gadījumi, kur slimis visu laiku atrodās kustības, viņš skrāda pa istabu, lauš rokās u.t.t. pie kam šīs kustības tiek pavadītas no grūtsirdības un bailēm. Attiecībā uz noziegumiem jāseka, ka arī melanholijas slimie bieži vien pārkāpj sodu likumu. pastrādādami nereti smagus noziegumus. Iemeli kuri izsauc šos pējos ir 1, cti dažādi. Bieži vien strādāties zem affektu iespēda, slimie spjns ceur noziegumu atvabināties no save mīcoša gara stāvokā. dažreiz atkala uz noziegumu slimo spēš viņa bezspēcības apzinašanos. Gribēdamies pārliecināties vai viņš pilnīgi zaudējisvšsas savas spējas, viņš sāk postītun iznīcināt visus, kas tam gādās tuvumā. Citreiz to atkal pamudina uz noziegumu uzbaizīgās domas, bet visparīgi jāseka ka visos gadījumos, kur noziegumi izdarīti no melanholiskā, tiem par tiešu c'loni ir bijuse slimā vēlūšanās atvabināties no saviem nepanesamie a gara stāvokļa. Šādi nozēdaīgai darbībai piemīt pilnīgi reflektīvs raksturs. Noziegumi kuri izdarīti zem affekta iespēda, bieži vien rada slimo apziņā zināmu atvieglošanās sajūtu, grūtsirdība itkā uz iziku nozud un tie savu noziegumu

noželodami paši atdodās tiesas varas. Dažu reiz atkal apzinodamies, ka viņi var izdarīt noziegumu, viņi lūdz savus tuvākos spert pret to vajadzīgos soļus. Daudzi noziegumi, izņemot tos kuru tiešais cēlonis ir grūtāirdība tiek izdarīti pilnīgi apzinīgi, apzinoties pārnzieguma sodamību. Neskatoties uz visu to tie tomēr izslēdz pilnīgi vainojamību, jo par izveles brīvību te nevar būt no runa, ta ka noziegums tiek izdarīts uz slimīgu motīvu pamata. Ja slimais būtu veselais citēdi just un domāt, viņš bez šaubām, būtu arī citēdi veļies darboties, saka kāds ievērojams psihologs. Tiešu medicīnaseksperti nedrīkst šādos gadījumos aprobežoties vienīgi ar noziedzīgas darbības un tās motīvu apzīmēšanu, ta nedrīkst likt maldināties no slimības pazīmju iztrūkšanas pēc nozieguma izdarīšanas. Par izejas punktu šādās gadījumos jāuzskata ta stāvokli kāds atradās nozieguma darītājs pirms svas darbības. No liela svara konstatēt vai iekšēja psihikā tas ir viena "es" nav pirms nozieguma izdarīšanas stipri mainījies. Cik pēkšņs un briesmīgs nebūtu noziegums viņš nekad netiek tieši izdarīts ar vien darītāja dvesele notiek liela mocoša cīņa ar jaunajam dzīvam un motīviem. Šādā noziedzīga darbība pa lielākai daļai nav nekā vits, pēc svas būtības, ka nospiedošā stiktu refleksa. Nav no mazāko šaubu par to ka šādas darbības moments brīva griba ir iztrūkuse.

MĀNĪJA. Mānija pēc svas būtības pa lielākai daļai ir pilnīgi preteja melancholijai, kamēr melancholijas galvenā pazīme ir psihisku procesu lēnā norisināšanās un pat apstāšanās, mānijas raksturīgākas pazīmes ir visas dvēseles dzīves pacilitāte, kura uz āru izteicās tieksmju un vēlēšanas pieaugšanā un tā negausā realizešanās. Dvēseles noakapai pietīt jaunra rakstura. Viņš es pašsajūta ir paaugstināta un sajūt lielu dzīves prieku. Šādam vilvākam viņš spēki un enerģija tam liekās neizsmejami. Ja melancholoki ar vienu tiek pavadīti no dvēseles spēm kuras izseuc tikai nepatīkamas jūtoyas tad slimā ar māniju tas ir gluži otrādi, visas viņš nogiedas tiek pavadītas no priecīgām patīkamām jūtam un ta pasaule kurš melancholoki apzīpa atspoguļojās tumšās krāsas, priekš ar māniju slimā ir ļoti jauka un pievilcīga. Ja melancholok, is cenzā pasargāt sevi no jauniem iespaidiem, izvairīties no sabiedrības, meklē vientuļību, māniju slimais, gluži otrādi meklē pēc jauniem iespaidiem, tiecās pēc sabiedrības un ienīst vientuļību. Pacilitāte gara stāvoklis ātra priekšstatu un ideju maiņa apziņa un enerģijas pērpilnība maiņa tiem rada ar vien svas persona pērvērtēšanu. Slimie apzinās sevi par, āti stipriem un spējīgiem un nereti sevi iedomājas par bagātiem, augsti stēvošām personam, diešu izredzētiem u-t.t. Intelektāla spēja pie māniskiem ir stipri traucēta

caur priekšstatu un ideju stru maipu. Domāšana top sekla pavirša jo slimais nespēj sekot tai priekšstatu rindai kura ar nepieredzētu strumu norisinās uz priekšu, netaisnākā mēra ir traucēta arī gribas spēja. Vīriem ir arvien daudz veidu slimības kuras tādā priekšstatu kustības, izteikšanās zināmā darbībā. Ja psihiskais bojājums ir nopietns tad slimais pastāvīgi izdara kustības, bet ja slimais sasniedz augstāko pakāpi, tad kustības pieņem bīstamu raksturu, manijai piemērojamā slimīgā paradībā ir nereti par iemeslu dažādiem likuma pārkāpumiem un bieži vien noved slimo pie sadursmes ar kriminallikumiem, sevišķītas notiek gadījumos, kad pie slimības paradības dzimumu dzīvē tiek saņemti pastiprināti priekšstatu. Jautājums par šādu kriminālu atbildību viegli izšķirams, kad slimība attīstījusies bet slimības sākumā bieži vien ir, ļoti grūti izšķirt jautājumu, jo slimais ar savu uzvešanos maz atšķiras no normāla cilvēka. Tomēr arī pēdējās gadījumos slimības darbības celobi ir slimīgiem motīviem un šī darbība ir pilnībā patoloģisku procesu rezultāts. Individuālo darbību vadošie un kontrolojošie morālie principu, pie maniskiem ir novērojami īpaši, ātri vājiem un beidzot pat pavisam konstatējami slimības tikumiskā raksturā ir novērojams daļējs lūzums un novirzīšanās uz sliktu pusi. Ar vārdu sakot maniskā darbībā norisinās zem slimības iaspēka un kā tādā tādā, pats par sevi saprotams, izalūdz vainojamību tikai vajadzīgā attiecīgā psihiatriskā un psiholoģiskā ekspertizē, lai slimību konstatētu arī mazāk uz priekšu izteiktos gadījumos. Tagad apskatīsim tās slimības formas.

Nesen atpakaļ psihiatri vēl domāja ka ir tikai divas galvenās divveidu slimību formas - melancholija un manija un ka visi prāta sfēras traucējumi, halucinācijas, murgi un intelektuālas darbības ruinašanās ir uzskatāmas par šīm pamatu formu sekām. Vēlāk ir nespējami pierādīts, ka, ātri daudzos gadījumos intelektuālas darbības bojājumi un traucējumi attīstās pilnīgi neatkarīgi no minētajām divām slimības formām attīstās tā tad pirmatneja pastāvīgā divveides slimība, kadēļ, to arī bieži sauc par pirmatnejo šprātu, par pēdējo savu kārtību ir jāizšķir. t.i. kroniska šprātības forma, kura attīstās un norisinās pakāpeniski, un otra vīpai pretējā, ar lielu strumu norisināšanās, kuru daži psihiatri atzīmē ka prātu sajūkšanu. Starp kroniskām šprātības formām mums ir savā kārtībā jāizšķir dažādas raksturīgākas un visbiežāk dzīvā novērojamas. Pie tādām pieder tās, kuras pastāvīgi saistās ar zināmām idejām un pārdzīvojumiem. Starp citām šprātības formām jāatzīmē reliģiskā šprātība kurai tik līdzīgi reliģiozi pārdzīvojumi un idejas. Šai šprātības formai ar vien ir padotās personas ar

ar samērā vajām gara spējām, kuras no bērna dienām tiecās uz visu noslūpumaino
brīnīku, kuras ir māpīcīgas sapaotajas un milē paratpīlejumus. Ka rektusri-
skakās pazīmes ir redzes un dzirdes halucinācijas. Slimie bieži vien redz st-
vūrtas dečesis, redz engeļus, kuri krīt Dievam pie kājām. Pie šīm halucinaci-
jam nereti vien pievie nojās dzirdes halucinācijas, kuras pasludina slimajam
par viņam uzlikto misiju iet un sludināt. Vīrieši sevi pa lielākai daļai uz-
skata par praviešiem, mesijēm, sievietes par Kristus bratēm vai Dieva mātēm.

Tādi pravieši un Dievu mātes nereti iet tautā un savilpo pīlēkas masas, ra-
didami t. s. reļīgiskās kustības. Bet arī ar krimināllikumiem šādi slimie
nāk nereti sadursmē, budami lieli fanatiķi viņi ļoti viegli var sadurties ar
savīem pretiniekīem kurus uskata par antikristīem, kas arī bieži notiek. Vai
ka rekturīgē reļīgiskās ērprātības pazīme ir jau pašē slimības sakumē novē-
jama intelektuālās darbības ruīnēšanās.

(Nolasa kādu Kijevas profesora novērojumus par kāda ērprātīgo kurš
sāvi iedomājies par Kristu).

Otrē kroniskās ērprātības forma ir cieši saistīta ar ^{ajā} vāšanās idejā.
Šē slimība, āti lēni no sakuma pie slimnieka var novērot tikai noemierīgu gara
stāvokli, un dažās izuzījas. Pēc tam parādās halucinācijas, sevišķi dzirdes
halucinācijas un vāšanās idejas. Šīs slimības periodā slimē psihikā notiek
liāls lūzums un no vājīkiem viņ, a pārvēršās par firstīem, karāļiem un t. t.

Šī ērprātības forma izbeidzās ar pilnīgu idiotismu, un šai formāi padotie
bieži vien pastrādē svarīgas noziegumus. Slimības sakumē viņu izturēšanās
pret iedomatiem ienaidniekiem un vajatājiem ir pilnīgi pasīva. Viņ, i bēg slēpē
jās un cenšās un sevi izsargāt ka varedami. Pēc tam tālākē slimības gaitē
viņi sāk draudēt aicināt palīgē policīju un pūdīgi no sava pašē stāvokļa
pāriet uz veras darbīem. Savus iedomatus vajatājus un ienaidniekus tie nereti
noslepka ve ar tādu apzīpu ka to var izdarīt cilvēka kurš skaidri apzīnēs sa-
vas aizsargēšanās no iecīšanās un savas tiesības. Nereti šie slimībie
nozeidnieki pat liekās ar pastrādātē noziegumu un uskata savas atiebības
jītās par apmierinātīem. Dežu reiz tie noslepka ve viņam nepatīkamās personas
lai tikai varētu sēsties uz noziednieka soļa un pierādīt visparībai cik
daudz viņi cietuši no savīem vajatājiem. Un cik vienaldzīgi pret viņīem izture-
juses valsts vara. Šai ērprātības formāi padotie slimie ir viskaidīgīkie un
bīstamīkie, priekš sabiedrības, bet par nožēlošānu jāskata ka par slimīem
bieži vien tiek atzīti pēc pastrādātē nozieguma.

Vēl sastopama kroniskā ērprātības forma, kad slimē psihikā saturs grož-
gandrīz vienīgi ap mīlestību, tālākē iedziatē ērprātība kura sāk attīstīties
individāl, agrē jaunība un ir uskatam ppr iedziatēs izvīrtības rezultātu, bet

Bez šīm kroniskām ārprātības formām ir vēl jāmin spēja attīstīties ārprātība, proti jukšana, kura no kroniskām atšķiras caur to ka slimīgas idejas attīstās ļoti strauji un ir pilnīgi nesakarīga. Bez ar šo formu padotie slimie ir Pad slimie un padoti lielā mērā afektiem, vai nu nospiedošiem vai nu arī uzbudinošiem caur ko viņi stipri līdzīgas melancholiskiem. Kas attiecās uz vainojamību un kriminālu atbildību tad tas par sevi pāprotams, ka vainojamība te pilnā mērā izslēgta.

Pāriesim uz ceturto apstākli, u grupa kura izslēdz vainojamību t.i. izslēdz kriminālo atbildību. Apskatīsim tagad to saucamo slimīgo stāvokli, kuri atšķiras no dzīvības slimībām šaurākā vārda nozīmē. Šie slimie nesamapas stāvoklī ir pa lielākai daļai ātri pārejoši, bet ja individs zaudē savu pašapziņu tad šie bezapziņas stāvokļi uzskatāmi par vainojamību izslēdzošiem. Lai gan šādā stāvokļos individs nepārvalda par savu jūtām un prātu, tomēr pateicoties dažām subjektīvām jūtām, dažiem neskaidriem un maldīgiem priekšstatiem, viņi psihikā ir vēl saistīti ar ār pasauli un viņi spēj pāstrādārvēl noziegumus, kurus viņš tomēr nespēj zināt un par kuriem viņš pēc tam nekā nezina, vai labākā gadījumā ļoti neskaidri atminās ka kaut ko sapņā pārdzīvojis. Visus savus darbus tādos, bezapziņas stāvokļos strādājošos individos pāstrādā pilnīgi sistemātiski bez apdomas un brīvas gribas, kadēļ, nav par tiem arī atbildīgi. Pie šādiem bezapziņas stāvokļiem pieder starp citu tās individa psihiskais stāvoklis starp pilnīgu māgu un nomodu, kad individs atmodoties viņš pašapziņu un saprašana ne tulip atgriežas, sāk funkcionēt un kad apziņa top uzturēta miegā stāvoklī no maldīgiem priekšstatiem un jūtām kādus tas pārdzīvojis miegā. Bet tā kā šādā apziņas stāvoklī pārdzīvojis priekšstati jau spēj izsaukt individa kustības, tad šādi stāvokļi individa spēj pāstrādāt dažādus darbus, starp citu arī noziegumus, caur ko tad arī šie psihiskie stāvokļi apskatāmi kriminālpсихологijā. Ir bijuši gadījumi, kad cilvēki uzmodoties pēc brīdā sapņā un iedomādamies sevi nepieciešamas aizsargāšanās stāvoklī pret viņam uz rokušiem vājiem jeb slepkavēm, ir noslepkavojuši līdz ar tiem guļošus cilvēkus. Šāds apziņas stāvoklis ir ātri pārejošs un turpinās tikai dažas minūtes. Nav ne mazāko šaubu ka individa darbība kura notiek šādā stāvoklī nav sodama. Bet dažreiz rodas grūtības izpētīt šādu garu stāvokli, kurā pāstrādā zināms noziegums sevišķi tadēļ, ka viņš neilgst ilgi.

Te vāribe jāpiegriež jautājums noskaidrotāšanai vai pūtamais individs ja agrāk nav strādājis līdzīgos apziņas stāvokļos vai nav kaut ko darījis, runājot starp atmošanas momentu un pāstrādāto noziegumu, no kā verētu spriest par pašapziņas atgriešanās pie kam stingri jāievēro vai noziedzīga darbības moment

skrit ar atmošanas momentu. Tāpat mums jāapskata tas slimīgais psihisks stāvoklis, kuru sauc par mēnešsirdzību. Ošis ir miega stāvoklis kad pašapziņas pilnīgi trūkst un pārtraukta ir visa sajūta visa ārējo iespaidu percepcija, jeb nogāde, bet zināma smadzeņu darbība tomēr norisinās individuāli apziņā ar priekšstatiem un jūtām, kuru izteiksmē uz āru kustībās ir pilnīgi brīva, bet šo savu kustību slimais neapzinās. Viņas ir pilnīgi automatiskas. Par visu pārdzīvoto šāda miega stāvoklī un par visiem šiem apziņas stāvoklī pašstrādātiem darbiem, slimā apziņā pēc atmošanas neuzglabājas nekādas atmiņas, vai labākē gadījumā viss notikušais tam izliekās par sapni. Dažu reiz atkārtojoties mēnešsirdzības stāvoklī, iem slimais atzīdamies šādā stāvoklī atminās iepriekšējos stāvokļos notikušo, caur ko notiek it ka slimais apziņas divkārtošanās. Viņa ir novērojama vienā normāla apziņa otra slimā stāvokļa pilnīgi svarūp un atdalītas viena no otras. Mēnešsirdzīgie ir nevu slimnieki un pa lielākai daļai sastopami jaunības gados. Slimības konstatēšana nav grūta, jo viņa pa lielākai daļai ir kroniska. Slimības momenti atkārtotās.

Noskaidrojot jautājumu katrā konkrētā gadījumā, vai zināma noziedzīgā darbība ir pašstrādāta bez mēnešsirdzības iespāda, mums jāņem vērā apstākļi kā mēnešsirdzībā darbība var būt pilnīgi mērīam piemērota un savā gaitā ne ar ko neatšķiras no normālā cilvēka darbības, kadē šis pēdejois apstākļis nebūtu nelīdzsvars mēnešsirdzību. Šis slimības galvenā pazīme ir tā, ka slimais neatnibās nekāda fakta kas notikuši slimības procesā. Pats par sevi saprotam, ka indivīds nav atbildīgs par mēnešsirdzībā pašstrādāt em darbiem.

Tagad apskatīsim tās slimīgās stāvokļus kuri iestājas pēc ^{ar}agģifitešanās un kuri arī izslēdz lielākā vai mazākā mērā vainojamību. Šādus stāvokļus visbiežāk rada agģifitešanas caur alkoholu vai citiem narkotiskiem līdzekļiem.

Dzēruma stāvoklis pēc savas būtības ir mērīami radīta prāta jukšana un raugoties uz indivīdu, ka arī pēc alkoholiska dzēriena daudzuma un stipruma, šis prāta jukšanas forma nedz būt daļēdas. Galvenā kērtā jāizšķir ātri pārējošie stāvokļi un kroniskie. Starp šiem pēdejiem par tipiskāko jāuzskata korinisko dzēreju morāliskā vājprātība, par kuras galvenām pazīmēm jāatzīst etiisko un estētisko spriedumu pakāpeniska izjušana, ka arī visas intelektuālās sfērās sašaurināšanās un aptumšošanās. Bez tam kroniskais alkoholisms rada intelektuālo plānprātību, jeb arī vājprātību un arī ka kronisko tā ātri pārējošā āprātību.

Pēdejs, t.i. ātri pārējošā āprātība ir plaši pazīstama ka dzēruma trakum a kura tiešais iemeslis ir alkohola lietošana smadzenēs notiekošās organiskās

maigās. Šis dzeruma trūkums parasti norisinās tāpat kā mērenā ērpratība jeb melanholijs, pie kura pa lielāko daļu šinī stāvoklī pie individa novērojama roku un kāju trīcēšana, miega trūkums un dažādas redzes un dzirdes halucinācijas. Pa lielāko daļu slimis savās halucinācijās redz milzīgu dažādu kukaiņu un mazu dzīvnieku kuri tam mēdza virsū no visām pusēm. Viss tas viņa psihē norisinās tik objektīvi reāli ka viņš lielāko laiku pavada drūvu un gultas aplūkošanā, dažādu kukaiņu un dzīvnieku ķeršanā. Bieži vien pie redzes halucinācijām pievienojās dzirdes halucinācijas. Slims apziņa nekad reizi ir pilnīgi ruinejusies bet nereti slimis ir spējīgs līdz zināmam mēram turpināt pat savu ikdienišķu darbu. (Nolasa piemēru (rievu valodā).

Kas attiecās uz dzerumā izdarītiem kriminālnoziegiem, tad to ir ārkārtīgi daudz un to skaits ar vien pieaug visās valstīs, tā Anglijā no visiem kriminālnoziegiem 4/5 notiek zem alkohola iespaida. Pat par sevi saprot ka ne visis no šiem noziedumiem var tikt attaisnoti ar psihiskas slimības stāvokli. Bet kur sakās slimība, kur beidzās tikumiskā samaitāšana? Šo jautājumu izšķirt bieži vien nākas ar lielām grūtībām. Ja alkohols rada noteiktu psihiskas bojājumus, vai nu tie būtu ātri pārejoši, vai kroniski, tad izšķirt jautājumu par vainojamību nav grūti, jo individs kurš par savas darbības laiku atrodies zem tik liela alkohola iespaida ka pie viņa varena konstatēt dzeruma trūkumu, nav vainojams. Daudz grūtāks nākas izšķirt jautājumus par vainojumu kroniskā alkoholiskā gadījumā, kad spēja būt vainojamam ir, ātri apšaubāma. Šādi gadījumi prasa no mums katreizēju vispusīgu slimīšu izpētīšanu. Šādos gadījumos mums jāraugās ka uz individa intelektuālo vajību tas arī uz viņa tikumiskā jūtu pagrīšanu. Sagrīšanās ar citiem narkotiskiem līdzekļiem, morfiju, kokainu un citiem, kuru ilgstoša lietošana arī rada dažādas psihiskas bojājumus zem kura iespaida tiek pāstrādāti dažādi krimināli noziedumi, sevišķi zādzības. Visbiežāk dzīvī tiek novērota sagrašanās ar morfiju pie tam pie bagātām pārtikušām, ādu šķirām, jo nabagiem tas nav pieejams dārdzības dēļ. Galvenās pazīmes pie sagrašanās ar morfiju un kokainu ir sekosās: vispārīga organisma novājināšanās un dažādu orgānu bojājumi, parādās roku un kāju trīcēšana un nedroša soļošana, drīz vien iestājas arī psihiskā degenerācijas simptomi, ka tikumisko jūtu pagrīšana, enerģijas un uzmanības gara pazemināšanās, morfisti un kokainisti tiek vieglprātīgi savos uzdevumos, sāk tos, ātri pavisā izpildīt. Gribas spēja tiem ļoti vāja, lai iegutu vajadzīgo gūti tie izdara viltības un zādzības. Šādi narkotikā ir it sevišķi spējīgi izdarīt dažādus kriminālus noziedzumus. Kad tiem trūkst

nenormālas, kadēj nevar būt runa par vainojamību.

Talāk vēl mums jāapskata tie nesamapas stāvokļi kurus rada pie dažādām slimībām augstais temperatūras stāvoklis. Ir pazīstama lieta, ka slimos, sevišķi nervozas dabas pastāvot augstai temperatūrai nomāc dažādi murgi un halucinācijas. Šādos brīžos viņu psihisko procesu normālā norisināšanās pilnīgi traucēta. Nereti no slimajiem tiek pastādāti smagi noziegumi, ka slepkavības, dedzināšanas u.t.t., tās bieži vien nāk priekšā bērnu šepkavības, kuras izdarītas drudzī. Noziegumi kuri pastādāti šādos slimīgos gara stāvoklīs nav sodāmi.

Pāriesim uz epilepsijas un histerijas apskatīšanu. Izšķir lielo un mazo epilepsiju, jeb kritamo krīti. Pirmā ar vien iesākās ar spēju nogaidītu ieklausanos pie kam slimais krīt pie zemes tai pašā momentā, zaudē, pilnīgi samapu un viņu sāk moīt krampji. Pie mazās epilepsijas samapas zaudēšana turpinājās nelielu brīdi bet krampji pat neiestājas, pie kam slimais pa lielākai daļai pat nepakrīt. Novērojumi rāda ka epilepsijas gadījumos psihikas darbība stipri bojāta. Pa lielākai daļai epileptiķi tiek novērotāvi nu personības individualitātes ziņā. ko apzīmē par epileptiķu psihisko degenerāciju. It sevišķi tie krīt sverā ļoti viegli un paaugstināti uzbudinājumi, kuri ar vien tiecās svīzities patoloģiskā afektā. Bet tam pie slimiem tika novēroti arī dažādi tikamiski defekti, augstāko estētisko un etisko principu samazināšana un pat pilnīga izsūšana. Slimie tip rupji, cietsirdīgi, ļauni un atriebīgi un mējas dzīvī izradās par lieliem mocītajiem. Arī prāta sfērā ir novērojamas mainas. Brūns spējas top vajakas, domu un interešu apjoms arvien šaurāks, bet ir arī izņēmums gadījumi kur epileptiķ spējas ilgu laiku paliek nebojātas. Lai uzredam uz Napoleonu, Mahometu, Juliju Cezaru, kuri arī bija arī bez šaubām epileptiķi. Nereti pie epileptiķu psihiskās degenerācijas tiek novērota ļoti liela grūtsirdība un baidošas halucinācijas, bet vispārīgi pie epileptiķiem ļoti raksturīgs ir tas apstāklis, ka tie pa lielākai daļai arī psihiskā ziņā ir izvirtuļi un degenerāki. Ļoti bieži mēs pie viņiem novērojam dažādus fiziskus defektus, ka galvas kausa nenormālu attīstību, dažreiz arī visa ķermeņa asiātriju. Šie defekti sastopami pie epileptiķiem tik bieži, ka Franču psihiatri uzstāda ka vispārējo aksiomu - noteikumu : visis epileptiķi ir *asimetriski*". Bez apzīmētiem epileptiķu fiziskiem un psihiskiem defektiem kuri uzskatāmi par pastāvīgiem epilepsijas fiziskās un psihiskās struktūras piederumiem, mēs bieži vien novērojam pie viņiem ka sacīt kāri parējo psihisko epilepsiju, kura ilgst dažas stundas vai dienas un iestājas parastās kritamās krītes vietā, tie pat sauc par tās psihisko ekvivalentu. Tās irējis formas. Šādas iestāšanās...

pazīmē it tā, ka visos gadījumos iestājas dziļa vai pilnīga apziņas aptumšo-
šanās, ta kā par reālu slimības procesu slimais nekā neatzina ne vīlāk. Daudz-
reiz slimais indivīds strazdamies slimības procesā izdara dažādas kustības,
dažreiz nekaitīgas priekš kļūsterošiem, bet dažreiz arī ļoti bīstamas. Šādas
kustības sauc par epileptisku automatizmu. Franču psihiatrs stāsta par kādu
augstāku ieroci, kurš pilsētas domes sēžu vīlē pieprieži piecēlis, izgāja,
pēc tam atgriezies un turpinājis debates, abosluti neapzinādams par vīles
atstāšanu. Taiāk tiek stāstīts par kādu muzikas skolotāju, kuram ir vajadzē-
jis atteikties no stundu pasniegšanas jo tas, uznākot epilepsijai sacis iz-
gerbties savu skolinieku kļūtbūtnē. Dažreiz tads psihiskais automatizms tur-
pinas dažas stundas no vietas un pat dažas dienas. Šādē stāvoklī slimie izda-
ra ļoti sarežģītas un mērķim piemērotas kustības, daudzreiz aiziet no savas
mājas ļoti tālu, pēc tam neatgriešoties ka tas būtu pācis. Daži no slimajiem šādi
psihiskās stāvoklī pēdzīvo nepārveramas tieksmes uz rādību, slopkavību, do-
dzinašanu un t. t. Psihiskā epilepsija pa lielākai daļai iestājas pieprieži,
sasniedz savu augstāko pakāpi pēc dažām stundām vai dienām, izbeidzas tik p-
ātri, kā sākusies, atstādama pēc sevis tikai stipru psihiskās nospiestību. I
slimības laikā slimis apziņā ir pilnīgi aptumšota, slimis nesaprot pret viņ-
am vēratos jautājumus un z tiem nestabil; viņi arvien redz sevi aplenkus
laužu puļē, meža zvēriem un t. t., un jūtas sevi nēvīgs aporadeti, kadē,
sargāšanas nolukā tie izdara tādū niknumu, kāds nav novērojams pat pie citā
ārprātības formām. Ar aklu zvēritu tie krīt virsūgarām ejošiem, bez kāda
mērķa iznīcina visu, kas tam ceļā rodas un īsē laikā izdara vairākas zvēris-
kas slopkavības. Šāds pie epileptiķiem novērojams trakums padara tos par vis
bīstāmākiem no gara slimiem un kriminālā literatūrā sniedz mums daudz raksti-
rīgū piemēru.

Kā
Kāuz raksturīgu epileptiķa pazīmi ir vīl jāskizrāde uz viņu dievbijības un
relijiozitāti, caur ko izskaidrojams tas, ka viņu halucinācijām bieži vien
ir relijisks saturs. Pie tam jāatzīme, kā šādām epileptiķu halucinācijām ir
liela vēsturiska nozīme. Jai atceramies tikai SERENBURGU, šo mūsu mistisko
biedru dibinatāju. Attiecība uz epileptiķu vainojamību, jāsaka, ka tos gadi-
jums, kur epilepsija nav saistīta ar noteiktiem psihiskās bojājumiem, ir ļo-
ti jābūt nomodā, jo nevar neatzīt, ka nervu slimība, kādā, bez šaubām, ir pa-
rastā vienkāršā epilepsija, katrāziņā ir derīguss to jeb citu izpaidū uz pa-
strādāto noziegumu, pie tam nav nekādas garantijas par to, ka pātomajā indi-
vīds nav padots arī psihiskai epilepsijai, kurā paroksizmi bieži vien pa-
lielā apmēri.

Tagad laicīgi ļaunā iepazīties ar histeriju, kura tapet kā spilpsija zinā-
mos gadījumos izslēdz vainojamību, pie tam vispirms jāatzīmā, ka ar šo slimību
visvairāk slimie sievietes. Histerijai vienmēr saka elementāri psihikas bojāju-
mi, bet dažreiz tā pāriet pastāvīgā dvēseles slimībā. Galvenās un parastās
histerijas pazīmes ir šādas: ātra uzbudināmā, slikta gara stāvoklis, pie
tam āreji nemotivēts, afektu un kaislīgu dvēseles noskaņu pārvērsis psihiskā
dzīvē, neapmierinātība, nemotivēta gara stāvokļa pārmaiņa, slimīga tieksme vā-
riebuma pret zināmajam personām, u. t. t. Prāte sferā pie histerijiem novērojama
nepareiza priekšstatu uzķeršana jeb nogrāšanās jeb tādā priekšstatu izceļšanās,
kādi nav novērojami vesela cilvēka psihikā. Gribas sferā tiek novērota blakus
dažādām slimības pilnīga gribas un enerģijas trūkums, caur ko izskaidrojama
nedrošība pie motīvu izvēles, pilnīga vie nespēja pret svarīgām dzīves intri-
cēm. Minētai psihiskai anomālijai progresīvi attīstoties, ar histeriju slimie
bieži vien nonāk uz neizdabājamu stāvokli. Slimīgais gara stāvoklis, patoloģiskais
egoisms, viegla uzbudināmā bieži vien noder par cēloni personīgiem apvai-
ņojumiem, neslavas ceļiem un nepareizām iecībām. Histerisku personu afekti
turpinās ilgāk nekā pie personām ar veselu nervu sistēmu un tie vairāk līdz-
nes ārpriekšē trūkumam, nekā parastiem afektiem. Nemotivēta antipātija pret zinā-
mām personām bieži vien noder par cēloni smagiem nosliegumiem, pat mēģenā ni-
lostība var pārvērsties reibumā pret bērniem un beigties zvēriskā bērnu spi-
dzināmā. Kā ar raksturīgas histerijas pazīmi mums vēl jāizšķir uz lielo
tieksmi griezt uz sevi vīpāriības vērību. Lai to panāktu histerijai izlieto vi-
sus līdzekļus, pie kam jo spilgti parādās viņu tikumiskā nabadzība. Nereti ā
histerijai nostāda sevi cietēju lomā, un lai pierādītu pret tiem vērsto nosie-
dzīgu darbību, viņi izdara pie sevis pat ievainojumus, un dažreiz jau ilgi
priekšzināma simulēta notikuma caur anonīmam vēstulēm tie cenšas būdināt sa-
vus tuvakus. Kā ar svarīgu histeriju pazīmi jāizšķir uz viņu tieksmi pievilt
apņemt kādā nolūkā slimie bieži vien simulē pašsaviņu. Histerija neaprobežojas
ar elementāro psihikas bojājumu, bet nereti iznāc pilnīga prāta bojājuma,
kādu mēs sastopam pie gara vājiem. Šādu gara stāvokli tiek novērota sevi
vairāk histerijas paroksizmu momentos, kād slimie sāk murgot un viņi apņemas
pilnīgi aptumšojas vārda pilnā nozīmē. Šādos gadījumos jāatgriežas par vainojam-
ību viegli izšķirama, bet visos pārējos gadījumos katrs konkrēts gadījums
prasa psihiatru un psihologu atsaucami. No tiem nesemamā stāvokļiem, kuri
izslēdz vainojamību, mums jāapskata psiholoģiskie afekti. Afekti ar veselas
psiholoģiskas dzīves parādības. Gadījumos, kad tie pēc savas intensitātes

processu traucējumi, starp citu nepaņemšana un apriešana spējas stipri samazināšanās. Lai gan vesels cilvēks afekta momentā spēj sevi savaldīt, un tas viņam ir jādara, tiešu varē nevar atstāt nosodītus zem afekta iespējamā izdarīto noziegumus. Mums jāatzīst pārejošas psihiskas bojājumus, jo zem viņa iespējamā cilvēkam piemērotā etiskā un tiesiskā iekšējā un priekšzēdā it kā iznāst uz brīdi, caur ko viņa psihiskā "pretošanās" spēja top vāja. To tas ir ar parastajiem, t. i. fizioloģiskiem sajūtiem, bet zīmojas un patoloģisko efektu, tas zem pēdēja iespējamā cilvēka pilnīgi zaudē pašsavaldošanos. Viņš nespēj vairāk noteikt un regulēt savu domu un savas darbības gaitas, viņa apziņa tiek stipri bojāta, tā kā pēc afekta izbeigšanas tas arvien tikai noskaidri atminas, bieži pat pavasarā neatminas afekta laikā notikušo. Novilkt stingru robežu starp fizioloģisko un patoloģisko efektu gandrīz nav iespējams. Par vienīgo patoloģiskā afektā iespējamā pastāvīgu un noteicošu pazīmi ir jāatzīst apziņas bojāšanās un aptumšošanās, kura tas arī izslēdz iespējamību, t. i., padarot patoloģiskā afektā izdarīto noziegumu par nosodāmo. Šāds apziņas stāvoklis par afekta laiku ir izsaldrojams ar stipriem sāpīgu rīp saņemšanas traucējumiem smadzenēs, un šādos norāda arī dažas ārejas pazīmes: sarkans gūnis u. t. t. Kustības var sastāvēt no ļoti komplikācijām aktīvu. Pēc straujās kustībām iestājas reakcija, arvien ļoti spēj iestājas psihisko un fizisko spēku pārgurums, un šis apstāklis ir ļoti raksturīgs priekš patoloģiskā afekta. Tānereti tulīt pēc nozieguma pāstrādāšanas, piem. pēc slepavības, pēdējais izdarītājs nereti aiznīg turpat blakus nozlepkevojam. Dažreiz arī pēc pāstrādātā nozieguma apziņa paliek vēl zināma nāmu laiku ļoti noskaidra un cilvēks vienaldzīgi izturas pret visbrīsmīgāk no viņa izdarīto noziegumu, kamēr beidzot pēc dažām stundām, vaj arī dienām pie viņa atgriežas normālais psihiskais stāvoklis. Šādi spēj psihiskas darbības traucējumi var attīstīties tikai zem zināmiem noteikumiem, tikai zināmos sevišķos ievēlīgos apstākļos. Tā patoloģiski afekti mēdz attīstīties pie personām ar svarstīgu nervu sistēmu, pie kam šī svarstība un nepastāvība var būt vaj nu pastāvīga parādība vaj arī pārejoša. Pirmā gadījumā šāda svarstība konstatējama agrā bērnībā un iedzimtības rezultātā. Pēdējā gadījumā tāarvien iegūta caur dažādiem smadzeņu bojājumiem un slimībām, pie tam jāatzīst, ka šādos gadījumos blakus viegli uzbudināmībai tiek novērota ļoti maza izturība pret alkoholiskiem dzērieniem, kuru neliels daudzums jau rada patoloģisku apreibību. Pats par sevi saprotams, ka visi darbi, kas pāstrādāti zem patoloģiskā afekta iespējamā, nav sodāmi, t. i. viņu darītāji nav vainojami. Aiz šā iemesla tad var

slem tiem apstākļiem, kuri veicina afekta izcelšanos, ir ļoti liela nozīme tie su medicīniskā ziņā, jo viņi ir droši pierādījums tam apstāklim, ka spēja slimīgu psihisku stāvokļu iestāšanās ir iespējama. par tālākiem patoloģisko afekta pierādījumiem noder: 1) pilnīga vai nepilnīga pāstrādātā noziņuma apzāpe, kābij. atmiņas bojājuma rezultāts. 2) tie fiziskie simptomi, kuri bij novērojami pie apsūdzētā pie afekta laiku un 3) tas fiziskais un psihiskais negurums stāvoklis, kurš bieži iestājas pēc afekta izbeigšanas. Par fizioloģisko afektu uz patoloģiska pamata šķirama tas, ka viņi ir tie paši parastie fizioloģiskie afekti, bet tikai tad, kad viņi nesnieguši savas intensivitātes visaugstāko pakāpi, viņi ir atzīstami par patoloģiskiem. Par šiem fizioloģiskiem afektiem uz patoloģiska pamata jāšķirama, ka viņi tieši priekšā nāk visbiežāk priekšā un tieši medicīn. ziņā visgrūtāk konstatējami. Teorijā viegli novilkt robežu starp patoloģisko un fizisko afektu, bet kad mums nāk priekšā konkrēta afekta gadījums un par to jānodod savs spriedums, tad izrāda, ka noteiktu robežu starp tiem novilkt nav iespējams aiz tā iemesla, ka pastāv vēl ļoti daudz pārejas formu starp šīm 2 afektu šķirām. Pie šādām pārejas formām pieder arī augstā minētie fizioloģiskie afekti uz patoloģiskā pamata un viņi pieder arī daudzgadījumos, tāpat ka patoloģiskie afekti tiek uzskatīti par vaiņojamību izslēdzošiem apstākļiem. Šos pārejos gadījumos mums ir stingri jānolizē kā afektu patoloģiskais pamats, tā arī viņa raksturs. Vienos gadījumos jau individa slimīgais stāvoklis vien, kurš ir tiešs afekta cēlonis, ir uzskatams par nepatīkamu iemeslu vaiņojamības izslēgšanai, raudzi degenerāti, alkoholiķi u. t. t. attiecībā uz kuriem jau normālos apstākļos ceļas pamatota šaubas par to, vai viņi ir spējīgi neprātīgi vadīt savas darbības gaitu, strādāties zem stipru jūti jeb afektu ierobežā, bez šaubām zaudē savu spēju brīvi noteikt, izvēlēties savu darbību, ja arī afekts nebūtu patoloģisks, t. i. ja viņš nesamraktu psihiskā bojājuma. Dažreiz afektam piemīt sevišķas raksturīgas īpašības, kurās laupa individa viņa pašnoteikšanas spējas, tā tad arī izslēdz vaiņojamību. Tādā ir izcēlās, lai gan apzinājies visu notiekošo un arī ļoti atzinās, tā kā par nepatīkamu stāvokli nevar būt ne runas, tomēr nav bijis pie pilnīgi skaidras apziņas, ceur daudz uztvārts, vērtēts un percēpts no individa nepareizi. Bet šādi psihiskie stāvokļi pie personām ar zināmu psihisku struktūru var droši tikt uzskatīti par tādiem, kuri nav pašnoteikšanas spējīgi un līdz ar to arī vaiņojamības spējīgi.

Ar to beidzas šis psihisko stāvokļu apskatīšana, kuri vaj pavisam izslēdz vaiņojamību, vaj tikai zināmā mērā maina individa atbildību par pāstrādātā noziņumu. Ja mēs tagad apņemam kopā visu šo attiecībuz dažādiem cilvēka

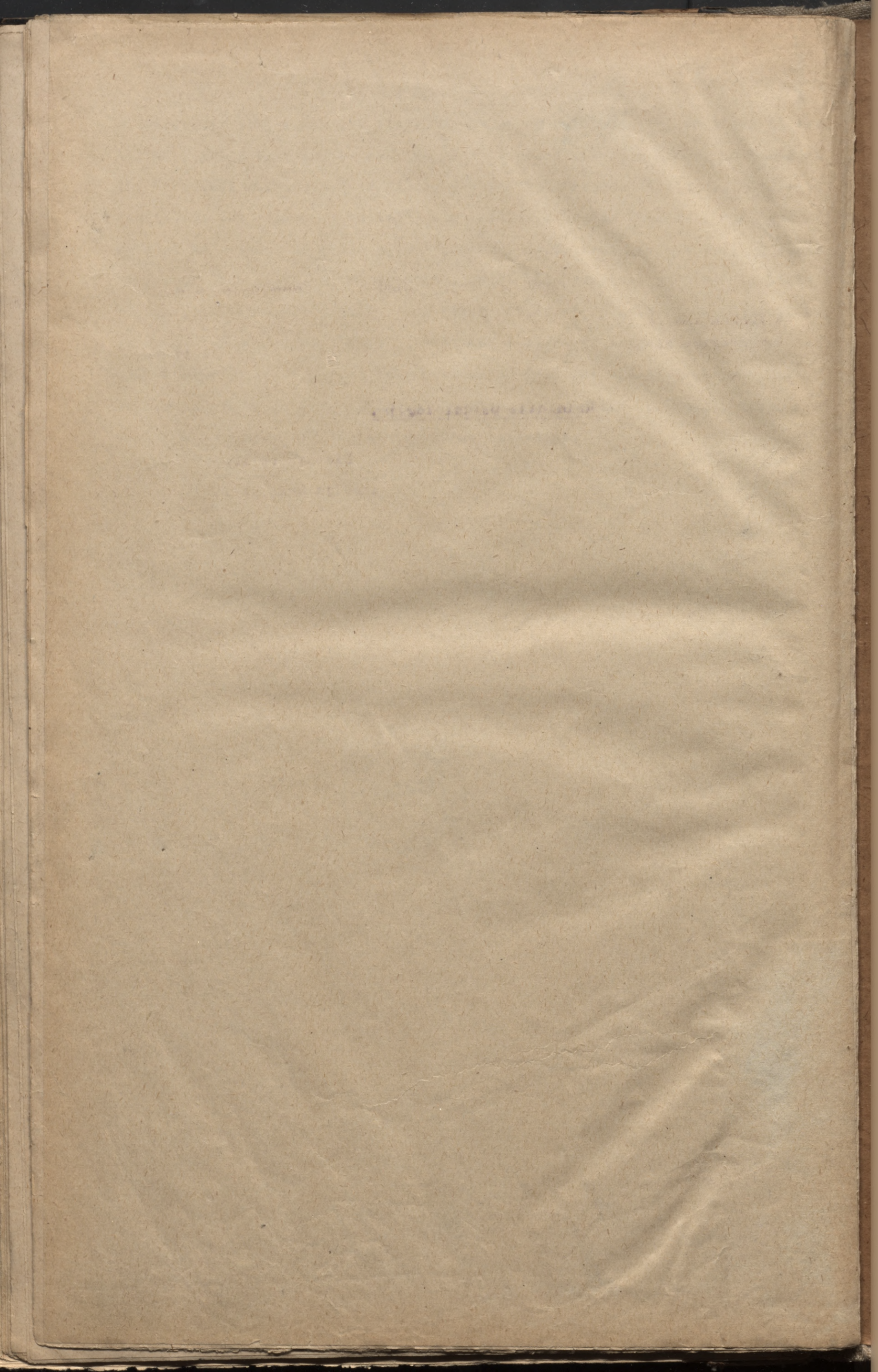
psihikas stāvokļiem kā normāliem, tā nenormāliem, tad mums jānāk pie slēdziena, ka starp nenormāliem stāvokļiem, bez šaubām ir vesela rinda tādu, kuri izslēdz vaišojamību, un ar šo nenormālo psihikas stāvokļu pazīmi esam izpazināties. Ja mums cilvēka priekšā individuāli tikai ar noteiktām un aplīgtām pazīmēm, tad mums nebūtu nekādas grūtības izšķirt kādam cilvēkam normālo vai nenormālo, slimo vai veselo stāvokli, caur ko arī tieši priekšā mums grūti ir izšķirt jautājumu "par kā vaišojamību vaišojamību". Bet cilvēki šī slimo un veselības komplikācija, nekā teorijā, jo visbiežāk mēs priekšā, parādām tieši priekšā, šādi individuāli, kuru psihikas pazīmes mums jānāk ar drošu prātu tos iekļūst tai vai citā slimo vai nenormālo kategorijā. Tādēļ ceļš jautājums, ja nav iespējams novilkt stingru robežu starp normālu un nenormālo kategorijā. Tādēļ ceļš jautājums, ja nav iespējams novilkt stingru robežu starp normālu un nenormālu psihikas stāvokli, vajadzētu iespējams nospraust tādā apziņas pierobežas joslā, kurā vienpusēstrodēties indivīdi ir nespējuši psihiski slimi, nenormāli, t. t. nav atbildīgi arī par savu darbību, bet kurā otrā pusē atrodošies ir pilnīgi veseli ar normālu psihiku. Te jāatbild, ka arī to mēs nespējam; mēs zinām tikai to, kā fakts tas ir, ka šāda pierobežas josla pastāv, kurā jūdzieni "veselis" un "slims" it kā sajaucas sevī starpā, jo šai apziņas joslā mums jāredzamas ar bezgalīgu lielu psihisko pārmaiņu daļiņu. Te mēs redzam personas ar paaugstinātu, stipri attīstītu nervozitāti, kuru psihika sevišķi stipri un sāpīgi reaģē uz dažādiem ārējiem un iekšējiem gaidījumiem; redzam personas kuru psihika traucēta zināmā mērā. Bet pārējās nozāres šīs procesā norisināta pilnīgi normāli, vajadzētu redzēt tādas psihiskas defektas, kasiem ikdienā kā daļēji un daļēji it kā nebūtu nozāres bet kurā tomēr uzliet zināmu un zināmas personas darbību. Mūsu jūdzieni par normālu un nenormālu, par loģisku un nelogiķu ir tik nešķaidri un viņu robežas tik dažādas, ka novilkt to robežlīniju, no kuras sākot veselu cilvēku var skaidrot par psihopātu un šo pūdejo par garā vāju, nav absolūti iespējama. Visbiežāk šai pierobežas joslā starp normālu un patoloģisku ietilpst indivīdi ar stipri attīstītu nervozitāti. Stipri nervozu cilvēku psihikā galvenā traucējumi un sajaukumi tiek novēroti jūtu sfērā. Visi ārējie iestāji un nervozu cilvēku psihiku daudz dziļāku iestāji nekā normālam cilvēkam, tāpat arī visi iekšējie pārziņojumi nāuj sev līdz ar nepārvaramu spēku, pie kam šīs pārziņojumi stipri vien atšķiras no pilnīgi normāla cilvēka pārziņojumiem, k gan caur savu nepātauvību, jo vienai cilvēkam noskaņai seko otra ar lielu ātrumu, gan arī atšķiras ar savu ilgumu, jo nervozu cilvēku ilgu laiku atrodas vienā un tā pašā pārziņojumā iestāda. Šādi nervozu cilvēki, kuru jauna

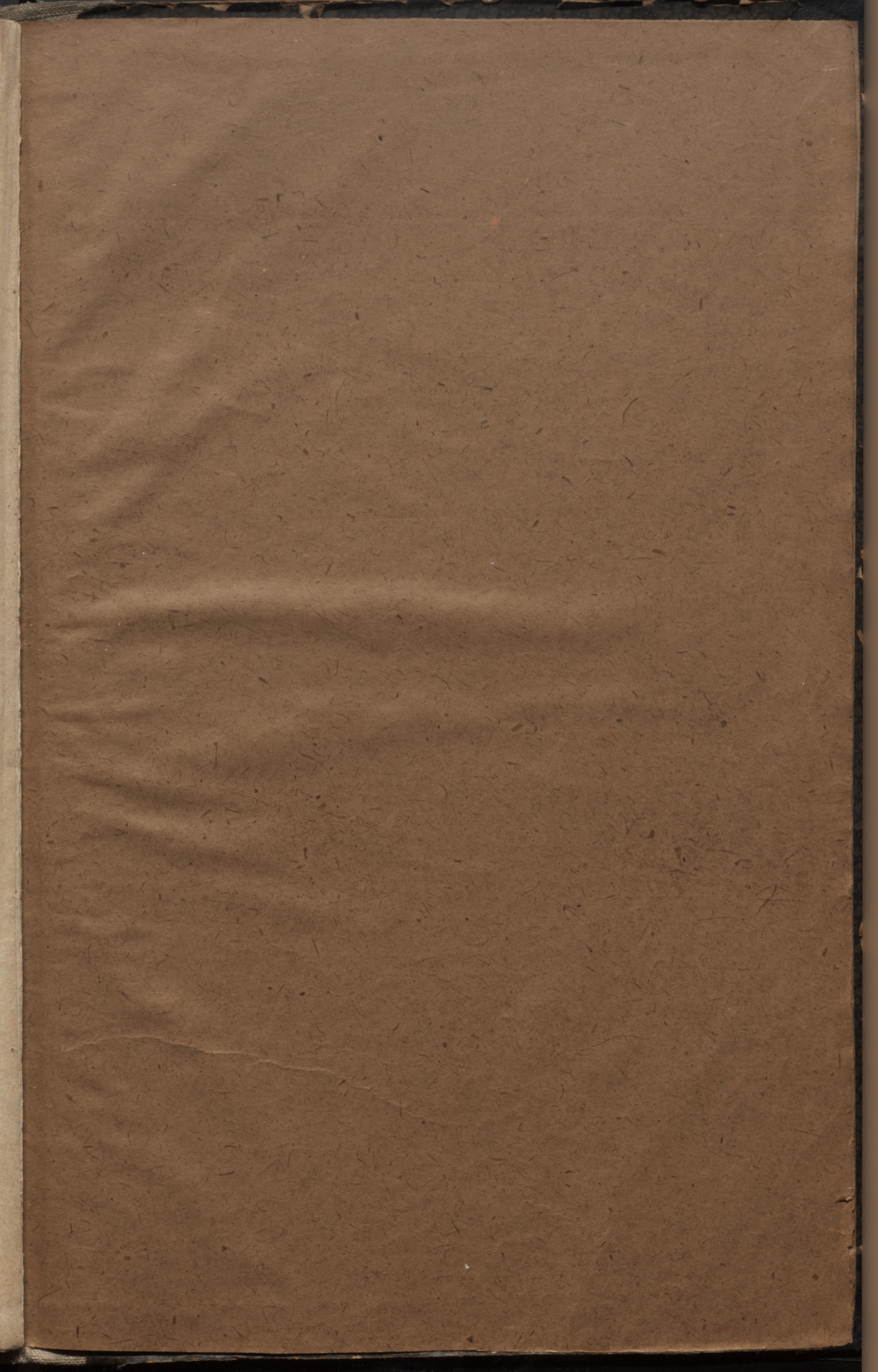
kos laikos ir milzīga daudzums, kā zināms, viegli uzbūdinās, un ārējā iespaidiem reaģē pārāk stipri, nepieņērojoties šo iespaidu nozīmei, par totru nīcku tie uzbūdinās un nereti nonāk līdz galīgas iznīcināšanai, pat līdz tūlītējam pašnāvībai, sprandot gar savā, gan citus ar varas darbību. Šādas ārkārtīgi nervozas cilvēkus mēs sastopam sevišķi daudz starp visiem intelektuāli profesiju pārstāvētājiem, ļoti daudz pie rakstniekiem, māksliniekiem un t. t. Šo nervozu garu stāvokli arvien pieņemt *g*arīja nozīme, šādiem cilvēkiem arvien, kā mēs teikt "arī pārdarīt" vispārējos apstākļos. Nīši vien viņi pat nespēj atrast iemeslu šādas gara stāvokļa. Ka novērojumi rāda, ka no cilvēkiem ar šādu attīstītu nervozitāti ir pastāvēti daudz un dažādi nozīgumi, bet arī dauda ievērojama un vērtīga darbu zinātnes, mākslas un citos gara darbības apļos. Nesot vācē, mums šādi vēl grūtāk novēlki robeža starp veselu normālu un nopēru malu, patoloģisku. pēdēji beidrot mums jānē pie ziņojuma, kā psihiskā darbē nav noteikta robeža starp normālu un patoloģisku un šie pēdējie ir tikai robežā divi galvenie robeži atšķirīti, starp kuriem visā cilvēka garīgā darbē uzturēšanos un nodarē. Šāi kucēlo kaislību jūrē kopē saņēukts priekš un būdas, laime un ciešanas, un visā cilvēka jūtē un pērdarbējumi krustojas, vieni uz citiem da- jre ar savu iespānu. Nevienam cilvēkam nav tiešādas apgalvot, ka viņš ir bijis normāls visu savu bēses mūžu, vaj pat visu dienu. Šodien viņš ir normāls, bet arēti var viņš gara stāvoklī zēs nējādām apstākļos grozīties; šodien viņš ir akcējē, bet rītē atēri pērdējē ar *la*arēja. Ja rodas jautājums, vaj mēs v- ram runēt par normālu un patoloģisku, attēpēbā un cilvēku, visā psihiskā darbē vi, vaj atēti parāzēmi runēt tikai psihiskā parāzēmi run par psihiskā un normāls ļoti glēbi robežē? Vaj mēs notāzēzēmi tēri lēri kļūda katru psihā i kas novēzēzēmi ne parāzēmi normāls un patoloģiskā par patoloģiskā? Ja mēs gara vājo akcēti uz katrēti tūstēzēmi cilvēka piemēri līdzīgu 2 un piemēri kā tikpat daudz šiem cilvēkiem tūstēzēmi, tad tomēr paliek vēl 996, kuri jautā- te vaj mēs par normālu, vaj tēzēmi kas istilpat apēzēmi pierēzēmi jēzē. Bet kuri no šiem 996 ir atēzēmi par normālu? Kē mēs jau redzēmi no visā ipe- rickēzēmi, zinēdi uz to mēs atēzēmi nēdi, bet dzīvēti prakēti šo pašu 996 pi- esēti, t. i. tēzēmi parēti, psihēzēmi parēti tēzēmi tik viegli galē ar šo jautāj- jumē. Vipe par vāzēji jūtē intensīvitātē kāzē sastopēmi pie sabiedrēti vai rakus un pēzēti to par normālu, bet pēzēti kāzē atēzēmi gadījumi, kurēti- sēzēti ar šo normālu, vipe mēs: "sabiedrēti ir normāls, bet šis subjekts ir pa- toloģisks". Bet var bēti ka otrēzēmi mēs jāzēmi glēbi otrēdi: "subjekts ir normāls, bet sabiedrēti patoloģisks", jo mēs zinēmi, ka tēzēmi mēs vaj pēzēti

psichologija atīvu zinaš par "tsevišku individu psihologija, un tomēr šī tau
tas mēs jeb sabiedrība nosaka, uzstāda to psihikas vīdu normu, no kuras pū
lās atpazīnāt patoloģiskās jēdzienus, pat ka tāda cilvēces kultūra, tad liec
talanti un pat visi ka šādu intelektu izcilus atīvošie indivīdi, kuri ved
cilvēci uz priekšu pa kultūras un progresu ceļu, visi tie nav spējīgi reģi
nēt ar šādu psihikas vīdu normu, tādēļ būtu nepareizi parādīt un liet
dēriģas, ja mēs noēas populācijā vīkt robežu starp normālu un patoloģisku,
bet apmierināēties ar attīpu, ka psihikā šīre ir bezgala plaša un ka tai
netiek bērgāis daudz psihisku pārmaiņu, un ietilpat arī tādēļ apzīģas atī
vošā, no kurām bērkot atīstēs tie slimāģie psihikas atīvošā, kurus spēa
skatījēu, kā gais vāģības un bezspēmas atīvošā.

78

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309056468